9

7 promittit dñs integre restitutioni iudaeis in terra sua.

lxxii De resurrectione mortuorum. siue de restauratione iudaeorum in terra sua. ← Hraban

lxxiii De dño xpo quod eum recepturi sint in nouissimis diebus
exsecrabitur ineis.

lxxiv Sermo dñi sup gog & magog de interitu eorum populo dñi.

lxxv Quod in nouissimis diebus gog & magog insurgant sup
populum dñi & de interitu eorum.

lxxvi Conuocat dñs uolatilia caeli & bestias campi ut edant
carnes & bibant sanguinē exercitus gog.

lxxvii Manus dñi adduxit ezechielem pphām in terram israel lib.
& ostendit ei uisione qsi aedificiū super montem

lxxx Ostensio uiri qui habebat funiculū lineum in manu
xxxi & calamū mensurę & stabat in porta & loquebatur
ad pphām.

lxxx De muro exteriore circa ambiente domū & de mensura aedificij.

xc Ubi ueniens ad portam orientalem mensus est limen
eius & interthalamos

xci Ubi uestibulū portae mensus est & lumen eius & thalamos

xcii De eo quod mensus est portam aquilonis & thalami usq. ad Liber
tectum eius & de fenestris in thalamis narrat.

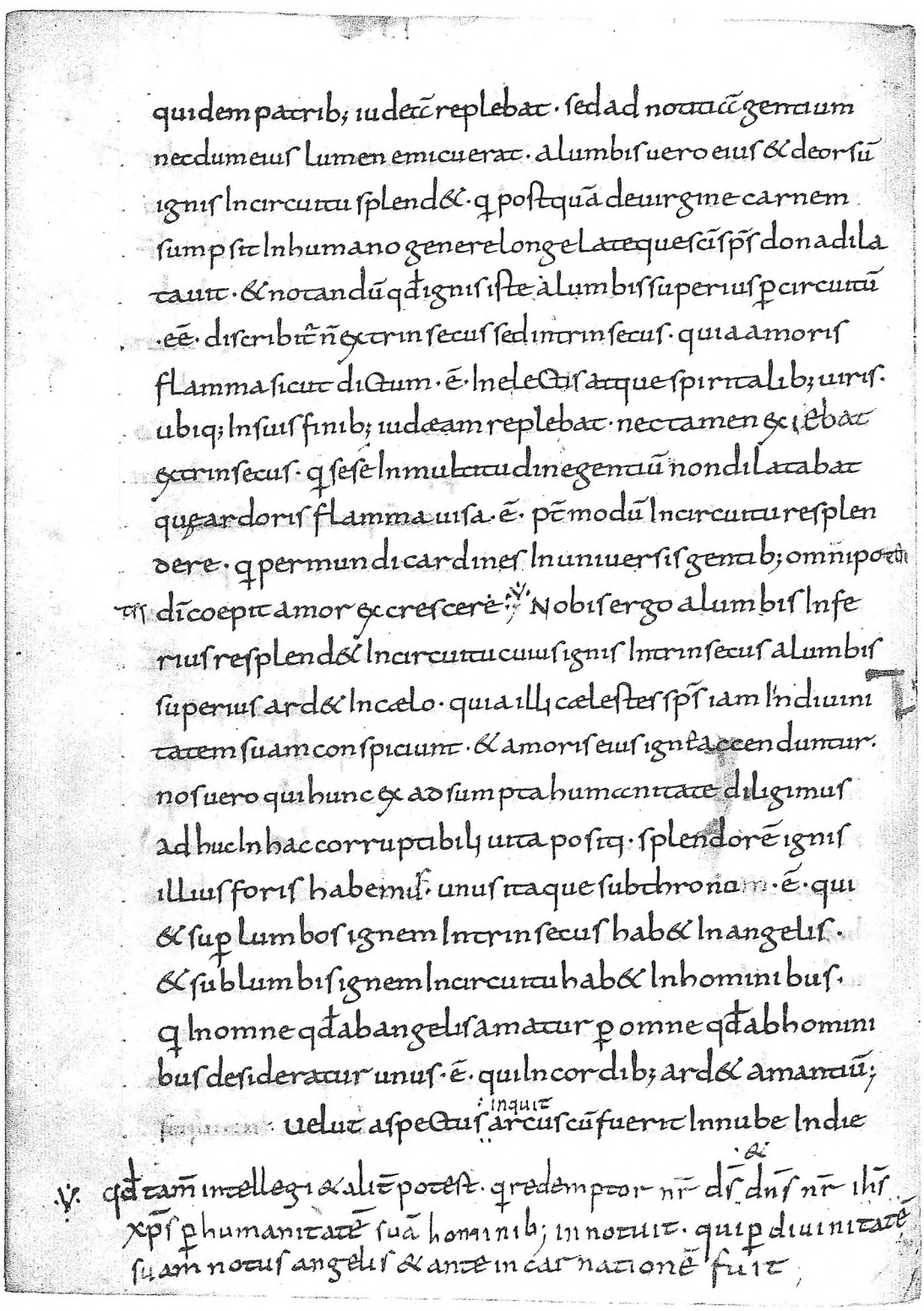
xciii De eo quod duxit pphām ad atria exteriora
ubi erant xxx gazophilacia & pauimentū stratū lapide

xciiii De mensura portae aquilonis & uestibuli eius &c. in tq.

64

Gudf. 84? 92? Wein. fol. 93 ?

= Boeheim, Taf. XXIV Abb. 37 (Gudf. 92 Wein. f. 92!)

quidem patrib; uidet replebat. sed ad nostrā gentium
necdum eius lumen emicuerat. alumbis uero eius & deorsū
ignis incarnatu splend&. q postquā deus gine carnem
sumpsit inhumano genere longe late quescīs dona dila
uit. & notandū q dignis iste alumbis superius p carnatū
.ee. discribit ñ exterin secus sed interin secus. quia amoris
flamma sicut dictum. ē. in electis atque spiritalib; uiris.
ubiq; insuis finib; uidelicet replebat. nec tamen exterebat
exterin secus. q sese inmutabilitate gentiū non dilatabat
que ardoris flamma uisa. ē. pē modū incarnatu resplen
dere. q per mundi cardines in uniuersis gentib; omnipotēs
dī coepit amor excrescere. Nobis ergo alumbis infe
rius resplend& incarnatu cuius ignis interin secus alumbis
superius ard& in cælo. quia illi cælestes spūs iam in diuini
tatem suam conspicuunt. & amoris eius igne accendunt ur.
nos uero qui hunc ex adsumpta humanitate diligimus
adhuc in hac corruptibili uita posiq. splendore ignis
illius foris habemus. unus itaque subdiona[illegible]. ē. qui
& sup lumbos ignem interin secus hab& in angelis.
& sub lumbis ignem incarnatu hab& in hominibus.
q in omne qd ab angelis amatur p omne qd ab hominī
bus desideratur unus. ē. qui in cordib; ard& amantiū;
[illegible] uelut aspectus arcus cū fuerit in nube in die
inquit

℣. qd tam intelligi & aliter potest. q redemptor nr dr dns nr ihs
xps p humanitatē suā hominib; innotuit. quip diuinitatē
suam notus angelis & ante incarnationē fuit.

Guelf 84? 92? Helm., fol. 69v (Isaak Habakuk)?

Wolfenbüttel Gunelius. Das Evangeliar Heinrichs d. Löwen in der HAB (Ausstellgskatalog d. HAB 58, 1989)

100.

Cumque coeperit terram diuidere In possessionem
reparate primitiar dño sc̃ificatã de terra longitudi
nis xxv milia & latitudinis x milia sc̃ificatum
erit In omni termino tã p circuitũ. & erit hoc
sc̃ificatũ quingenti p quingenti quadrifariã
p circuitũ. & quinquaginta cubiti suburbana eã
p gyrum, & mensurabis mensura ista longitudinẽ
xxv miliũ & latitudinẽ x milium & In ipso erit templũ
[illegible]; sanctq; sanctorum sc̃ificatũ. de terra erit sa
cerdotibus ministris sc̃uarii qui accedunt ad ministe
rium dñi & erit eis locus In domos & In sc̃uariũ sc̃tuar.
xxv milia longitudinis & decem milia latitudinis;
leuite autem qui ministrant domui ipsi possidebunt
uiginti gazo philacas ~~p quibus sepulturas tranſtu~~
~~terunt ipsi tenebunt cuitatem et habitabunt~~
& possessionem ciuitatis dabitis quinq; milibus
latitudinis & longitudinis xxv milibus secundũ
separationẽ sc̃uarii omni domui israhel; principi
quoq; hinc & inde de separatione uel primitiis
sc̃uarii In possessionem ciuitatis contra faciem se
parationis sc̃uarii & contra faciem possessionis ur
bis ~~ſ~~latere maris usq; ad mare & ~~ſ~~latere orientis
usq; ad orientẽ longitudinis autẽ iuxta unamquãq.

Guelf 84? 92? Weim., fol 101ᵃ

N.

dicegant pœnitentiam. Nec euangelio. portitan ſuum meauue
bunt. Loquit autē hec dr ambigentiaffectu utiliex hominr
monſtre arbitriū nēpſentiaū futuraq; malit boni Immutabile
facitat qd dr futuriX nouerit. ñ ttq ille [illegible] uentura cognor
cit. neceſſe ÷ nor facat. Ecce eſt una culpa ſup bie quia
ꝑuaricati ſunt pactum., ecce altera obſtinatio
nis q uſq; addiem hanc. Ecce Iniquitates filiorū
culpa grauis Inpudentiæ quia dura facie qnd
mala quę faciunt Iam nec erubescunt. & num
quā uel poſt culpas ad poenitentiā redeunt
quicIndomabili corde runt. cum uero tante
prauitatis tantaeque obſtinationis ſint hi ad quos
pphēta mittatur; quis Iam nomuideat quia perſona
pphētæ ſtican puerſis hominbz dignia ualeat.
ſed ecce perſonæ tributus cum rubore. & dicet
adeos. haec dicit dñs ds. deq apte dicebatur. quia
ecce dignicetur exmea uoce necesse erit utloquia
tur. neconteminatur ipse quimittetur uerba mea p
pet ostendē. eū quimittit; requiratur; & oporte audiant
& ipsi oporte quescant quia domꝫ exasperans est.
dumcontē quod omnipotulo ds omnia reiat. Mpan
dum ualde ÷ cum dr. ſſ oporte audiant. & ipsi oporte
quiescant. Quapproptep reiendum nobis est. quia
ipta dubitatio locutionis dī. non exignorantia. sed
exaliqua ꝛgnpicatione dicendi; nam quis negat

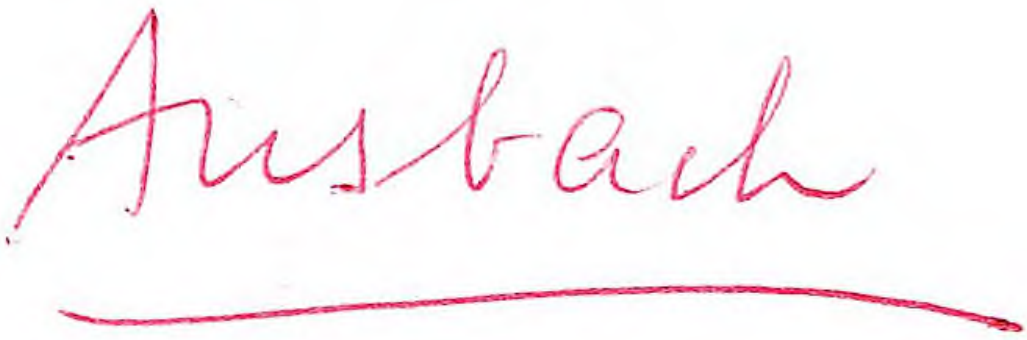
66
qd ille ꝑsecu
tur. sed qd
nō ꝑ pria
uoluntate
sum futurū
ille nouit
futuriX qsi
dr.

Caracter literar. Saxonicarum, quarū Schema dā. ap. Mabillonium de re diplom. p. 351. n. 2. ed. Paris. 1709. fol.

Gūelf. 92. Weiss., f. 75v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 92 Weiss. fol. 75v

Ansbach

F

Anders steht es mit d
in seinem Grundstock blo
worden ist. Hier haben
Päpste Gelasius I. und G
eines Fuldaer Vorbilds (
lat. fol. 192) , und
VD und eine Te-igitur-Kr
(Abb. 18). Die beiden f

27

25

liber ecce scti ruberti in onalspurch

NVTIVITAS NATALIS DNI LECVNTVR CC

TIONES TRES

Lectio prima matutis in nat xpi

Prima lectio sic continet in capite. Primo tempore alleuiata
est terra zabulon. & terra neptalim.
vsq; cuiuemini subuinculo. et
cui infecti cadetis. Sup his omib;
in est auersus furor ei. sed adhuc
manus ei extenta. Secda lectio sic tinet incapite.
Consolamini consolamini pple ms. dicit ds ur.
vsq; Quia manus dni fecit hoc. & sps ei ctauit illud.
Tertia lectio sic continet incapite. Consurge csur
ge. induere fortitudine brachiu dni. vsq; Quia qb;
in erat narratu de eo uiderunt. & qui n audierunt.
contemplati fi. Postea legunt omelia scorum patru.
adipsu die primentes. Romani hanc nocte ita cele
brant. Prima die uigilie natalis dni hora nona canus
missa adscam mariam. Qua expleta. canunt uespri=
nale sinaxim. debinc uadunt adcibu. In crepus
culo noctis inmat aplicus aduigilias in psata eccla.
tam n cantant ibi introitu. & expletis uigiliis & ma
tutinis sicut in antiphonario tinet. ibide canus
primam missa in nocte. Qua expleta. uadunt ad
scam anastasiam canere alia missa der cte. Debinc

solemnitē

Guelf. 493 Helmst. fol. (A)v

tam̃ credunt̃. ñ uidet̃ xp̃c passus. ñ uidet̃ crucifix̃. ñ uidet̃ cęlos
ascendisse. tm̃ credit̃ fides. ę cfessio trinitatis. ac uoc uis bonitatis
ac pietatis. ac religionis fundam̃tú. qua omis bonitas. ac pietas in
hac fide csistit. fides. dr̃ ꝙ sit illud qđ dr̃. tqđ ꝑmittit̃ ꝙ in hoc loco
illa fides intellegit̃. quę i sacro baptismate ꝑmittit̃ quando dr̃
abrenunciare diabolo. ac omib: oportet eũ. Quicúq; uult. idę uĩ
quisq; cupit. t desiderat. Quicúq; dr̃. qua ñ ę ꝓsonarú accepta
ds. sĩ omĩ gente ꝙ timęs dm̃ accept̃ ę illu. omĩ seni uult saluare. q
saluari merent̃. Vult dr̃. ppt̃ liberú arbitriú. ꝙ a nullus inuit̃
ac coact̃ habendus ę ad fidę suo uoluntariis debet uenire. Sal
uus cę. ꝙ sine fide ipossibile ę placere ds. Anę omia. idę
pomia. Op̃ ę. id̃ necesse ę. Quare sup. omia tenenda ę fides.
Qua aut apls. sine fide ipossibile ę placere ds. Est fides ę omiú
fundam̃tú. bonę. Vt tenear. Non manu corporis. sĩ mis. Catho
lica fide. Catholica. ḡcus sermo ę. ac latine dr̃ uniúsalis. seu
generalis. q̃re uniúsalis siue generalis dr̃. ꝙ a ihac fide
tenet̃ scа ęccla. p uniuersú mundu diffusa. Qua nisi quisq; Qua.
idę fide. nisi sin̄ ꝙsq; tuiq̃sq; Integra. sana. p fecta. inuiolataq.
id̃ icorrupta seruauerit. custodierit. Absq; dubio sine
dubio. ĩ ęternú peribit. ę tna pęna cruciabit̃. ac ędemnabit̃.
Fides aut̃ catholica hec ę. Hic fit mentio ḡ dus. In ꝓmo iuuat
ad fidę. cu dic Quicúq; uult. recte. In
Hoc loco incipit demonstrare quę sit uera fides cu aut̃ fides
aut̃ catholica. forte irrogat aliq̃s quę sit uera fides. Vt unú
dm̃ in trinitate. ę trinitate in unitate ueneremur̃. Vt unú dm̃

Guelf. 493 Helmst., f. 68v

spectu suo fidelīm seruientes. p̄ destinata sciſ p̄mia c̄se
quantur. Oremus. Et diaconus. Flectamus genua. leua
te Benedicto eorunde. /los tuos. q̄s ad sub
One sce pat omps gne ds. benedicere dignare hos famu
diaconat' officiū eligere dignat' es. ut eos i sacrario tuo
sco strenuos sollicitosq; celestis militie ī stitutas excubi
tores. sciſq; altaribꝫ tuis fidelīm submistrent. & req̄es
cat sup eos sps sapientie & intellect' sps c̄silu & fortitud'
sps scientie et pietatis. Repleas eos spū timoris tui. et
eos ministerio diuino c̄firmes. ut obedientes facto. atq;
dicto parentes. tuā gram c̄sequant. P. Et eps dex eis manu
Inuestione harū mappularū subnixus dicendo.
xe te dne deprecam. ut hi famuli tui sic opereīm ītepo
rali c̄uersatione. q̄tin exēplo p̄q; patrū. ifuī merceīm p
ennī gaudere. P. Ordinato diacono. /capit illoq; ponat.
Oiaconi cū ordinant. solus eps q̄ eos benedic. manū suā sup
da ñ ad sacerdotiū f ad ministeriū c̄secrant. & alloq̄t po
pulū his ūb. Allocutio ad pplm. /q̄ i diaconat' ministe
Cōmune uotū. comunis orat' pseq̄t. ut hi tui ecclē p̄ce.
rio p̄parant. lectionēq; benedictionis ordine clarescant
et spiritali c̄uersat' p̄fulgeant. gra sc̄ificat' eluceant. p
stante dno nro ihū xpo. Benedicat ad stolas et planetas.
Os iuuenes autem tu q̄ndo lectionē. et prbm ordinandi f.
ūphauit. & omnū rerū creator ac sc̄ificator. itende ppi
ti p̄ces nras. & has stolas siue planetas lectionēq; acsa

Guelf. 493 Helmst. f. 103r

Guelf. 493 Helmst., f. 125r

Incipit ordo De dedicanda Ecclesia

Ermo ecclām e S l a
dificet antequm ciuitatis epūs illuc ueniat
& uidē crucē figat publice. & ante p̄simat qui
ędificare uult. qđ ad luminaria & ad custodia. & stipendia
custodū. & ad supplcionē p̄brī. dotū q; ecclę sufficiat necessitatū
atq; p̄uideat. & facta donatione sic demū edificet. A l
Postquā g̊ epūs crucē in loco in q̄ altare fabricandū fixerit.
& aspergat locū aq̄ benedicta. hanc canendo antiphonā.

A Signum salutis pone domine in hu ~~ut non~~ x pe in loco isto & non p̄mittas
inuenire angelū p̄ueniente. Cū psalmo. Quā dilecta. Usq; in finē.
Psalmo finito cūcti. dicat epūs hanc oratione. Ad consecran

Omnē d̄ q̄ licet cęlo & tra n̄ capiaris. domū tam ouem loci
t̄ in tra iussu fieri. in q̄ nom̄ tuū iugit̄ inuocaret̄. hunc locū
q̄s beatę Marię sęp̄ uirginis omniū scōr̄ tuor̄ in quo deuotus
tuus seruus tuę pietatis intuitu uisita & uide. & illū ad fabri
candū dirige. p̄q; infusionē gr̄ę cęlestis ab omī inquinamēto
purifica. purificatū q; cōsecra. & qui dilecti tui Dauid deuo
tionē. in filii tui Salomonis opere cōplesti. tu famulū tuū. N. in
hoc opere p̄fice. ita p̄cam̄ uota p̄fice. ut illud te inspirante
inciat. te adiuuante p̄ficiat. sitq; laboris p̄miū in tra cęlesti
t̄ uisione tua. Effugiant g̊ hinc iubente te dīne omīs neq; spūalis
& cui fraudib̄ cuncta diaboli turma. tua uirtute
depulsa. Resurgat hic ecclę pura simplicitas & amabilis
t̄ innocentię candor. sicq; hunc locū p̄unigeniti filii tui dñi nr̄i

Guelf. 493 Helmst. f. 148^

aplō tuo ℣. & ſcis martirib' tuis ℣. famulus tuus in hoc loco
edificiū deputauit digno ꝓparet officio. ℟ SVSCIP

Concede qs dne ut hic famulus tuus ℣. oblatis optauit mu
neribꝫ beatoꝝ martirū tuoꝝ ℣. hic semꝑ merita celebrent. ℟

Oqs omnipotens deus diuino munere ſaciatis ut hic famulus tuus post
ius ꝑ ſuę animę relicta ꝑ deputauit. i hui' clumationis cō
templem beati apli tui ℣. et ſcoꝝ martirū ℣. gl̄am tuā hic
plebs deuota ueneret. ℟ Miſſa i dedicatione loci

OSq absq; ulla temporis mutabilitate ꝑ fuerat ſinagoga
cuncta diſponis & a melioratꝫ ducis quę elegiſti mutanda
reſpice ſup hanc basilicā in honore beati ℣. nomini tuo
dedicatā ut uetuſtate iudaicę erroris expulſa huic loco
ſeſſ ſpē ꝓnouitatē ecclē conferat ueritatē. ℟ SVSCIP

DSuita credentiū ecclā gregorio uirtutū reple qs hoc templū tuę
gl̄ę maieſtatis in honore beati ℣. ut fiat dom' orationis qd
ꝑ dicti fuerat ante latibulū. et q̄a infidelium turba i ſto loco
inueniebat aduerſa ꝑ pli tui orationib' ſuis tribue ſemꝑ
mereat inuenire ꝓpitiū. ℟ Poſt cōs dep̄cantes ut dig

Gratę deferim' dne ſacro munere uegetati tuā miſeri
nos ei participatione ꝓficiat. ℟ Sup ꝑpl̄ms diſcedat maligni tas
plebe tua qs dne ſpiritales neq̄tię repellant. et aeriarū
poteſtatū. ℟ Miſſa i agenda condigni ſacerdotis

OSancti dui receptor animarū pr qs ut famulus tuus inꝑ
petua luce q̄eſcat & qd de hoc loco deſiderauit obtineat. ℟

Proanima famuli tui dne et ſacrificiū offerentes SVSCIP
ſupplices exoram' ut a deuia miſeri eſſe rendā ꝓpitiꝰ dig
nant eius uota ꝓficiat. ℟ dnm nr̄m Infra chone

Guelf. 493ª Helmst., f. 248r

machinans. dā te cē simlē uoluisti dicens. ascendā inubē. ero similis altis
simo. Tui parū uisa fuit angelica dignitas. forma q̄ pius uebaris. sic erasi ipa
radiso tāq̄m gēma p̄ciosa. & exaltat̄ in tua pulcritudine. dñm uoluisti rēpare
Tē te uniūsę creatur dīsabalto desup transcapuauit. & cū uidisset ho
minē sacris manib' factū. ad imaginē dī formatū. inuidia tui uoris accens
ingenio crudelissime. ub' siplicionib' irrepisti. & serpentina fraude deceptū.
isci rinū perire uoluisti. pmutando bona in dando mala. ii firm' uasc
mulieb' in p̄cipiū mortis obtinuisti. Tu isti gencium simulacra p̄ p̄ras. ut
dm̄ uerū relinquerent. in sculptilib' ligneis. lapidib' deseruirent. Tu es ar
bor tota amaritudinis. q̄ uanas in mentis ē cupiscencias. Da g̃ honorē
dō uero & ū. in tuo nom̄ dñi. & discede a famulo dī. in noīe eiusde dñi nri
ihū xp̄i. & ueniat. Exorcizo te. Antiqui serpens. Antiquā potestatē dedisti calcandi
Omps dnē. ubiq; dī patris xp̄e ihū. dēs in dñs uniūsę creature. q̄ scis apl̄is tuis
sup̄ serpentes. & scorpiones. q̄q; in cęta mirabilia tuę p̄cepta dignat̄ es di
cere. demones effugate. cui uirtute uict' ītaq̄ fulgur de cęlo sathanas
cecidit. tuū nom̄ cū timore. & tremore. supplex deposco. ut indignissim' in
dulgencia ōnium delictor̄ & fidencia in possibilitate donare digneris. ut
hunc crudelē draconē brachii tui munit' potencia. fidelit' & secur' aggre
diar. Aduro te g̃ ōnipotentissime ips' ōne fantasma. ōnis incursio sathanę
in uirtute nr̄is dñi ihū xp̄i. q̄ p̄ lauacrū iordanis in desertū ducē. & in uir
te sedib' uic. ut quē ille delim' in cęt ad honorē gl̃ę suę formauit. tu desinas in pug
nare. in hoīe miserabili in humana fragilitate. s dī imaginē & similitudinē. Cede
g̃ dō. & te humiliauit famulo suo iob in seruitute redegit. Cede dō & te in mili
tia tua in pharaone. & in exercitu p moysen seruū suū dimersit in abyssū.
Cede dō & te p danielē puerū suū in bel. & draconē. p straui.

redimaq; de iuentu ppetuę mortis uitā cū corroboratę ſatiet
ībonis omnib; deſiderīū eā q̄ ſolū īmmitate dīuinitatis regnat
p īmortalia ſcla ſcl̄ę amen. Alia.

OS q̄ facturę tuę pius sēp dominaris effectui · ī clina aurē tuā
supplicib; nr̄is ⁊ famulū tuū · N · exaudīsa ualetudīne corporis
laborantē placat respice ⁊ uisita īsalutari tuo ⁊ei ęclesię
gr̄ę p̄ris medicinā p̄. Alia. DS q̄ humano gn̄ri ⁊ salutis reme
diū ⁊ unctę cīne munera contulisti cōserua famulo tuo tuarū don
ōrum ut fugatis īfirmitatib; & uitiis; p̄ceptis medelā tuā
n̄ solū in corpore. sed & in anima sentiat. p. infirmitatē p̄cepti
rorum celestiū ds̄ q̄ ab humanis corporib; omnē languorē ⁊ onē
tui potestate depellis. adesto ppitius huic famulo tuo · N · ut
fugatis infirmitatib; ⁊ uitiis; receptis nom̄ scm̄ tuū instaurata
p tuā sanitate benedicat. ⁊ tuę benedictione confirmas · ut
ONE sę pat omps ęcīne ds̄ q̄ fragilitatē humanis gn̄ę īfusa uirtutis
salutaris; remedius pietatis tuę corpora nr̄a ⁊ m̄bra uegetent
sup hunc famulū tuū · N · p̄petuā ītende · ut omni necessitate
corporę īfirmitatis exclusa · grā tuo p̄sumpt sanitatis p̄fecta
repatiāre p̄. DEinde cōmunicēt eūsac corpore ⁊ sanguine dn̄i
⁊ sic · VII · annos diuersis necessitatibus ingerit tā de cōmunione q̄m
de alio officio · ⁊ suscuabit eū dn̄s ad salutē · ⁊ si ꝑ peccatis fuerit
diminuent̄ ei · uita plus aut · or ante p̄ceptionē eucha. Corpus ⁊ sanguis
dn̄i nr̄i ihu xp̄i · custodiat animā tuā in uitā ęternā amen · Pax ⁊ comuni
catio corporis ⁊ sanguinis dn̄i nr̄i ihu xp̄i custodiat animā tuā
in uitā ęternā am̄. Seq̄t̄ or. DNE ihu xp̄e redēptor ⁊ saluator nr̄ ex

Gudelf. 493 Helmst., f. 262r

peccatoꝝ. ī eo ē cessisti. tu iudex iust⁹ rectū iudiciū iaq̄ ista discerne. ita. ut si culpabilis sit iste homo dēp nominata causa. aq̄ quę ī baptismo cū suscepit. nē ī recipiat. si aū ī culpabilis sit. nē ī se recipiat. nullūq; malefic̄ tui ex̄aminis ueritatē ī isto iudicio pualeat ī mutare. ꝑ cūcta cunctas dęmoniaca illusiones obstantib⁹ sc̄i iohannis baptistę meritis. addigno⁹ fruct⁹ pēnitentię. q̄ culpabilis ē cōpellat. ꝑ te saluator. Alia.

Oñe ds omps. q̄ aquarū substantiā archanis tuis subt̄ ē iussisti. nobq; spū sc̄o cooperante pēā abolitionē oīū peccatoꝝ remissionē dedisti. tu ꝑsta p opera iustitię tuę. ut hęc aq̄ puritatē sc̄ę trinitatis quā uis fluens. tam sit sc̄ificata. oīū fantasmatū adī uentiones expellat. deq; uis. ī innocentib⁹ dēp nominata causa p qua discutiendi ī securitatē. reis q̄ de culparū manifestationē. ut utq; ī ea probatione q̄ ī uenit ē. iste ꝓbitatē iustitię ille p correctionē ob durationis laudent nom sc̄m tuū ī ea claritate q̄ p̄mnes ī sc̄la sc̄ę. d̄m. Alia.

Oñe ds omps. q̄ baptismū fieri ī aq̄ iussisti. ī plauacrū regenerationis oīū peccatoꝝ donare dignat⁹ es. sc̄ifica q̄s hanc fluentē aquā uis tuā ī ea discerne iudicū. q̄ solui es iust⁹ iudex. ī fortis. ita ut si ī nocens sit iste homo dēp nominata causa. aq̄ quę ī baptismo cū suscepit. nē ī se recipiat. ī mundū ī innocens de imo p fundo abstrahat huī aquę. ꝑ. ꝑ curationē aī & benedictionē aquę ex ua illos ue stimenta faciat illos p singulos oscular sc̄m euangliū. ī cruce xp̄i. ī p hęc de ipsa aq̄ benedicta aspgat sup unūquēq; eorum. seu hus ub. ad iuuoꝝ te.

Adiuro te. N. p̄ uocationē dñi nr̄i ihu xp̄i. ī p iudicū aquę frigidę.

Zürich. 493 Helmst. f. 294ᵛ

Summa seruitii de Strubinga.
M[illegible] de Sigali. c. Lopei maiores. lxx. Minores. xxx.
kappad. iii. Ov[illegible]ales & lignis. Ceruise. xl. Vini de pau hanis cadi xl
P[illegible] dyab' uinei sabie
[illegible] xxx. medonis. xx. Legumini, malt. Caseri alt mai vsq;
adhuc Auc. Pulli. c. Scurell' cū uasculis aliis.

In Dominica de passione dni huso. i. cum aliis piscib; Et seruitium p
totam ebdomada. cum legumin; & haringis singulis ferus.;

In vigilia Natiuit dni. Resurrectionis. Ascensionis. & Pentecostes.
Pisces noctib; his conuenientes.

In anniuersario beate memorie brunonis epi. de Strubinga pter con
suetudinarium victū attribuit est statutum. panem. unum. similagineum.
alterum pollineum. tercium spelteaneum. quartum sigalinum.
fercula sex. cum ceruisa. Cados duos uini. Medonis. i.
Dimidium modium frumenti cum cibo potuq; scolaribus. victumq;
competentem centū pauperib;.

Summa seruitii de Cisenhusa. Modii frumti. xl. Sigali. c. Lopei. c. Oues. xl. viii.
kappada salis. i. Ad porcos. Caseri. c. c. Pulli. c. Ova mille. Scurelle. c
Picarii. c. Ad oues. Caseri. c. Ova sexingena. Scurelle. l. Picarii. l.
Ceruise. xxviii. Auene modii. cl. Cad. melli. viii. Veredi. vi. Lat. vi.

In anniuersario beate memorie Henrici epi pter consuetudinariū victū attribui
est statutū de cisenhusa. Modii frumti. ii. Sigali. ii. Cados ceruise. xii. Cadū. i. melli.
Oues. x. Vacce. iii. [illegible] Cradam salis. Oua. c. Kappadas iii. ligna &
Pullos. l. [illegible] Pauperib; victū & uestitū. ut moris est
Vdalrici est scriptū. [illegible] scot dim modi tritici cū cibo pter

Cod. Hist. 130 Bland., fol. I.v

De ilmo Norpern Prepositu Tiffes.
Volchol dernigberch. Arnolt depohedorf. Kasse[illegible] Walther
Gerloch de crt. Wolfregil de[illegible] berdorf. Wed[illegible]
Wedalrich dendhaim. Sunfrit hln.

Tura

De hohnhaim. Tuo diaconus. luo. Sunfrit. Adelpta
delunrich. Adelpta uxor Wernhere. Walthere
pspr. Kagenprecht. Sindrich. Karolt. Deaurat.
Albrich.

XX

Gielf Blankenby 130, fol. 1r

In noīe sc̄e y individue trinitatis. Hoc scrīm omīs fideles tā futuri quā p̄sentes. qualit̄ Bruno
augustensis ep̄s germanū Heinrici gl̄osi imperatoris p̄mi regis sciēs p̄ uenerandā pastōe q; pr̄ssim
frm augustensiū necessitatib; patria liberalitate deuotissime c̄sulens. transpone morte p̄uentus.
de eccl̄ia unde ib: exp̄ectans. p̄cupedio animę suę p̄diū Strubingan cū omīb; ad eande possessi
one p̄tinentib; cognata suo Ø delscalcho de eisindorf kōnrado gloriosissimo imperatore p̄sente.
& manu sua eande traditione affirmante fideliū delegauit. id q; c̄stitit. ut eande p̄petuā
augustensis eccl̄ie canonicis in p̄petuū stipendii usū ad altare sc̄e marie stabili ȳ i cunctā
traditione donarē. Post ea Ø defuncto bone memorie epō. simulq; augustā deportato. pfatus
Ø delscalcus p̄sente funere sic rogat fuerat ad altare sc̄e marie frib; ibidē dō seruientib; in
p̄petuo mansuri stipendii usū in manū Dietrici decani & in manū Manegoldi aduocati.
legitima donatione stabiliuit. ita ut nihil inde excipere. ut ipsi p animę ei requie cottidie
psalmū Dē profundis decantare nō desistant. y in anniuersario die oīs parti ad sepulchrū ei p̄gre
dientes uigilias expleant. y celebrata missa altaris hostiā oblatione i cōmune dō offerant.
centū q; paup̄ib; simul etiā scolaribus ēpetentē uictū administrare studeant. Donauit etiā
frib; p̄diū sc̄e integro. cū mancipiis. eccl̄iis. edificiis. uineis. agris. pratis. pascuis. molendinis.
unis y ynis. cultuarib; siluis. tonsis. y untonsis. cultis. & incultis. cū teloneo y piscatoribus. ac
nauali censu. y cū sale i halle. y cū oīb; quesitis y adhuc inq̄rendis. Actū ē aut anno
dn̄ice incarnat̄ octingēt̄ō. vuu. Indict̄. uii. monente augusta. ecclēsia sc̄e dei genitr̄ic
is in p̄senti canonicā. tēpore kōnradi imperatoris coīa testib; sub notatis.
Ø delscalch. q̄ hanc traditionē fec̄. Manegolt aduocat̄ q̄ eande delegationē cū manu
dietrici decani suscepit. Ebrolt de bolhai cū suis militib; B abo comes cū suis militib;
Engilpht de Strenbach. cū suis militib; Richere. Reginpht. Ø dalhart. Reginpht.
& alii multi. ¶ Isti homines. cū q̄b; p̄diū Strubingan. aduste & annonā canonice y
traditū ē ad altare sc̄e marie. Luprecht diacon. Sabso clericus. G olkerich. Gothbert.
P eceman. Reginpht. laici ex familia eiusdē sup̄dicti p̄dii. Si q̄s hanc traditionē infringe
re p̄sumserit. nequaquā diuinā ultionē euadere poterit.

gaudiū

Gcelf. 130 Blankenh. f. 207v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

207v

Cod. Guelf. 130 Blank.

De Cruce ⁊ de clauo ⁊ de sepulchro ⁊ de sud[ario] ⁊ de spongia ⁊ de mensa ⁊ de v panib⁹ ⁊ ii pis.
Reliq⁹ sce Marie virg. De carena scī petri & de baculo ei⁹ de scam⁹ scī pauli S. Andree S. Iohannis
De corporibus & reliquiis Sce⁹ marci Stephani Laurencii Mauricii Mercurii Cyriaci
Georgii Pancracii Apolenis Vti Liburtii Apollinaris Vincencii Fabiani Sebastiani Bertarii
Theodori Agapiti Marcelli Lantpti Marcellini ⁊ Petri Sixti Romani Gangolfi
Et Sce⁹ confess⁹ Siluestri Martini Gregorii Germani Remacli Maximini Lupi Gallī
Magni Othmari Benedicti Nicolai Columbani Leonis Adalrici
Et Scārū uirg⁹ Petronelle Walpurge Cecilie Xpine Agathe Agnetis Licie Marthe
Iuliane Gertrudis Anastasie Marie magd⁹ Afre & sociarū eius.

Ad placitū ad[vocatu] semel anno dū taxat habendū statuū ē dari iseruitū .ii. mod⁹ trit⁹ ⁊ duo
pera .iii. cad⁹ unū ⁊ medonis .x. cad⁹ cerusie ⁊ v. mod⁹ auene. Ut aūt ea q̄ adusus frm⁹ primet min⁹
distrahant sub scripta omia iusu⁹ aduocati fr depurata. Tertia pars bannor⁹ satisfactio temeritatū tra tan
vtsiq⁹ dispendia n⁹ frm⁹ patiant. primū eis sua restituant. Tertia oblationes uisitatie .ii. porci saginati
.ii. mald⁹ tritici .x. cad⁹ cerusie. oues ii. Peregelda oīa frm⁹ fr. mancipiū p manipio. Aduocat⁹ cū dis
pensatore⁹ sensu exactoris iungat officiū. cetas administrationes solus dispensator instituat.

Ego Siboto ad una cum[ite] ep[isco]p[o] ē punct⁹. cfirmo do eig⁹ sce genitrici marie. q̄d q̄da aduso canonico⁹
augustensiū primam ecclie usq⁹ pau. q̄d recognoscens ado & abipsis sce augustensis eccle frib⁹
pro indulgentia. ⁊ p mtio oīa do. ⁊ scifer⁹ fids in vita ecessere. q̄d nūq⁹ amplius de bonis
canonico⁹ me uiuo mtia. nisi quantū ad aduocatia eo suetudinaliter primet. q̄d ⁊ comes asciuin
tēpore beate memorie ebronis epi habebat. ⁊ ut heredes in supstites hoc ide faciant. ipo ⁊ regū
precepto di iudicū.

Reginold⁹ tr. .ii. hobas. aduso frm⁹ pascentes ⁊ molendinū. Cozuin tr. .iii. hobas in cibil gen. ⁊ in
scorringen. In halla frs hab⁹ duas stationes parellarū salis. cū .iii. horas.
Hobe .v. abpō Heinrico iniuste ecesse s Adalpro in strubingen. ⁊ in Barchstecen.

Gcelf. 130 Blankenbg, f. 208r

208r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 130 Blank.

nos tales voculę aptent. quę sesqp particularib, ꝓportionib, excedant. inequalib, tamen quō sup particularis ꝓportio non poterit inequa divi di. Deinde ut omnis comparatio quę sit ad eū neruū qui ē grauissimus. interib, minor sit ceteris quę acutis uocib, coniunguntur. Sed inhis ea quę spissa nominam talia ēe debent vt duę ꝓportiones quę grauita ti sunt ꝓxime minores sunt ea ꝓportione. quę relinqvit ad acutum. in ñ spissis uero ut in diatonicis generib, vsquam una.

Tres enī cōparationes intra tetrachorda sunt tria intervalla equib. ea ē maiorū quę fit ad eū neruū q ē grauiss.

Quicunq; primum

Quicunq; priscum modulandi noscere nisum
Huc adest mecum tibi hic pater analogia.
Octo toni totum constat perpendere cantum
Homine maiorū distinctis atq; minorum.
Quatuor hos neruu discernum lege canendi
Singulos uniuersos teneat simul ordine binos.
Primum maiorum lychanos hypaton q; minorum.
Post simul amborum hypate meson q; secundum.
Ordo hinc quempostat meson parhypate nostat.
Quartum & eorundem lychanos meson ꝓbat idem.
Qd loquor est tale sit uthęc concordia fine.
Quartus est nouus maiorū ascensio neruus
Et quintus totidem sextus quoq; raro minorum
Omnibus inmixtus simul est descensio quintus.
Ista ꝓbat mente eircans species diapente
Gnarus quascordi figit tuctor monochordi.

Guido. Gid. fol. 72. f. 50 r

Sid tu nu bechennest uuio alledie suegela ein anderôn enchesen· sone bedriezedich ouh iro mazza zelirnenne
·I· Macha dia eristunt solanga unte so uuita du uuellest· tero uuiti sulensio allesin· unte mizzia anderun
bedero eristun sus· Sih ze erist uuo uuit sisi· dui uuiti herzet diametrum· Tara nah la andero eristun
suegelun lengi fore· den ahtoden teil dero uuiti· unde teile sia tannan nider unze dero zungun
diu plectrum herzet· in nyunteil ebenmichelu· Dero niun teilo gib ahtoteil dero anderun· Daz
·III· ·II·
ist iro lengi· fondero zungun uf· La dara nah fore andero anderun suegelun lengi zuene ahtoteila
des diametri· unde teile taz ander aber also inniuniu· unte gib tero nuino ahto teil tero drittun·
·IIII·
daz ist iro lengô fondero zungun uf· Nim tara nah tia eristun unte la fore an iro lengi
den dritten teil des diametri· unte teile sia tannan nider unze zedero zungun infier
teil· unte dero gib triu dero fierdun· taz ist iro lengi· Unte unze dara gat diatesseron mit
·V·
tono tono semitonio· Unte fernim io zegelihemo male· fondero zungun uf· Sonim aber
dia eristun· unte la fore an iro lengi den halben teil iro uuiti· unte teile sia in triu teil· unte
·VI·
gib tero zuei dero finftun· daz ist iro lengi· Nim dara nah selbun dia finftun· unte la
in iro lengi fore den ahtoden teil tes diametri· unte teile sia in niun teil· unte gib tero·
ah touuiu dero sehstun· Andero stete scolt tu sinemenon haben· La andero fierdun fore den
habên teil des diametri· unte teile daz ander infieriu· unte gib dero driu temo sinemenon·
·VII·
daz ist sin lengi· Tra nah mir zisibentun bero sehstun· Teile daz diametrum in ahto teil·
unte la daz ahtoda fore· ute fondê zungun uf teile taz ander in nuniu· unte gib tero ahtouuuu·
·VIII·
dero sibentun· taz ist iro mazza· Danne mir zia ahtodun bedero eristun· La andero eristun
fore souilo diametri si· taz chit· la fore alledi uuiti· unte teile daz ander in zuei eben
michiliu teil· unte gib einez dero ahtodun· daz ist iro lengi fone demo plectro uf·
Unze dara gad diapente· mit tono tono semitonio· tono· Tara nah gib zia selbun mazza
dien anderen sibenen· zia tu nah tero erestôn· in eren sibenen gabe· So habet tanne
triu erista zuo lengi dero ahtodun· unte diametrū ubere· Unte sosamo habet diu
ahtoda zuo lengi dero finftozehentun· unte ein diametrū ubere· Aber dju erista
habet fier lengi dero finftozehentun· unte dara ubere driu diametra· Vbe dih
uunter ist ziu iro driu sin nals ziuuuei· ih gibo dir is rationē· Vuada soman andero
eristun fore lazet ein diametrū· unte noh tanne dupla ist gagen dero ahtodun diu
iro simpla ist· unte aber dero lengi fore fir lazenemo diametro halbiu uuir dero finfto
zehentun· so ist dero ahtodun note zui [illegible] ualt tanne dero finftozehentun·
unte ein diametrū· unte dero eristun [illegible] note fierualt· unte zuei diametra
ane daz erista diametrū· Vuile aber der [illegible] organicus fure finfzehene· alde
fure sehszehene· buoh stabo follu driu alfabeta machon· so soler daz tritta mezen
nah tien eren ziehen· also er daz ander maz nah demo eristen·

Gfell. 72. Gfd. Leb. f. 50v

Sup unū concavū lignū in una linea sub una corda fit tribus pene duūsis duplus armo
nica regula · ita ut in xxiiii parib; ac si totidem alfabeti litteris eadem corda diuidatur.
Ad faciendū viii · constructiones · quib; singules cōstituatur bis diapason ppē viii · modos quos
greci nominant tropos. Sunt g; taliter ibidē viii · pslampanomen. cū suis xv sequentib; nervis.
Nam sinemmene · tantū in hypodorio & hyplidio signate sunt · atq; idcirco xviii. existunt.
quod in aliis modis est inrelegendū. Sumpto itaq; circino · diuidatur illius unius linee una

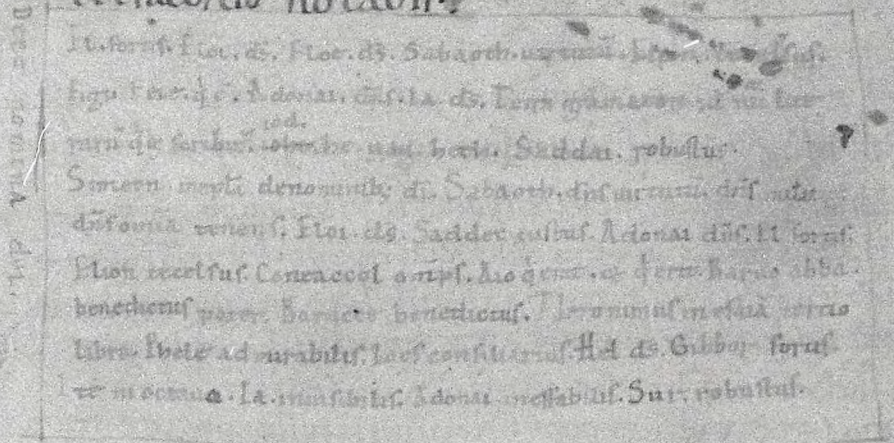
longitudo in xlviii · equis paribus. Rearū quedā puncti transuersis incisionib; notentur
sexta videlicet & octaua. nona. duodecima. sextadecima · octauadecima. uicesima quarta.
tricesima sedā ma xxxvi · et adextremū quadragesima octaua. Cui hec ita disposita fuerint.
videbis vi ad xviii ee quadruplū viii · ad xxxii · viii · ad xxxvii; xii · ad xl viii · Qui ex
trem; qdruplus xii · scilicet ad xl viii · cui suis symphonius p; mus intexat tonus ac semitonius.
& sic hoc totus ordo ypodorice cōstructionis. Deinde adnecten hyboleon eidē modi tota
diapas · accutior reddat impunctū · et intransita incisione qua p; dixim; in sexta parte p;
posite linee annotari · Quare vi ad xcviii bis diapason esse · atq; hipludii modū
exprimit · quando quidē xciiii · Numerus qui e medius hypodorii pslābanomeū mutat
hyplidii & reliqtur ab eadē mese deorsū una & integra diapason hyppodoricis. His pre
missis armonicā regulā encheriadis describere placuit · Est aut hec incipiens a viii ·
in xl viii · qd e qdruplus ad iunctu sesqtercio · Siquidē xxxvi · ad viii · e qdruplus
ad xl viii · ū sesqtertius · Rursus xl viii · ad xii · e qdruplus xii · ū ad viii sesqtertii · Inter
qdruplū aut & sesqtertiū sub una serie xviii · neruos cōstituunt · quoz p; mi accutior
ascendo distat semitonio · Et utrisq; signati caracteribus · penultimi pticho · ultimi deu
tero · nec usquā alibi in hos semitonii incurrit · Semitoniaq; eni locus ppriis tantū
in tertio & tertii · qz omnis alii soni a se singulis distant tonis · Cūq; in ima terra
cordis grauiū finaliū supioz excellentiū · idē eodē ordine repetant soni; p; thus
videlicet & Deuterus · Tritus · Tetrardus · singuli p quintas regiones pene similes habent
caractheres · P; thus scilicet suos & ceteri · ceteros · sicq; exipso pene simili caractere pueniet
ubiq; symphonia diapente · Nec hanc consequentiā impedit · nisi forte necesse sit diatessaron
fiat de tribus · continuis tonis · Sane in singulis tetracordis semitonii singulis circumiacent tonis ·
Vnde fit · ut tercio se sequitur post tritū tres toni · quoz continuatio diatessaron excedit · Quia
ū omnis duplus equisonantiā facit in octauis regionib; · cōstatq; sesquialtero ac sesqtercio ·
certum e qd in xviii · neruis huimodi firma racio existit · ni quando incipit acutio grauiū
atq; acutio finaliū · Tunc eni utrumq; duplus vacillat · qm ad octauā cordā hoc e ad deu
terū supioz & excellentiū semitonio np ueniet · nec sesqtertium sesquialtero iungit · qn doq; de
sesqtertius tertiis tonis; potius duobus cū semitonio existit · Scindat itaq; tertius ton;

Guelf. 72 Gud. lat. fol. 51r

Grieb. 72 Grid. lat.

fol. 51r

aptho inferiu: vt a deorsu aptho signet semitonii & sup? post semitonii ton?
q̃nus agnoscit̃ neruo usq, ad excellentissimũ diatesseron q̃rti loci: diapente
q̃rti: diapason ubiq, puncta octauus: Quon̄ aũ ton? inclino semitonia n̄ æquia
diuidi possit: hoc n̄ inuestigabis fac duos tonos c̄tinuos: quor- alt̄ altro semp ꝛ
facior: spacia c̄minoris sumpta medietas signetur inmaiore c̄ideo grauiore tono
cuius ingemina n̄ æqua talis facta ē partiē particio: Hæc ē sumdi accentu
endi semitonii ratio: ne incidat error unde oriatur illud p̄mū semitonii
supius ꝙ posuit: qd ex ꝙ portione sesquioctaua: quæ ē inter viii: & viiii: patet
dubiũ est sumptu: & nouenario appositu: Tandē quatuor tetracorda semi?
totide dextere manus ad scribant dignius quor- p̄mū sit auricularis grauis
tetracordo notabilis:

Qüell. 72 Qüd. lat., fol. 51v

Jüdl. 325 Jud. lat.: Spiegel von

Codex hic constat
foll. 127 chartac. trigintà
foll. 128 Sec.

nos efficiat ꝑ
numo dnē purget
caelestis remedi
sortes ꝑ
cationib nris om
ss m spera
n consuet

Ker. 325. Jud.

foll. 127 et 128 conjuncti cum
foll. 129 et 130, sed a diver-
sis manibus exarati esse
videntur.

Copyright by 325 Gud. Lat.
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

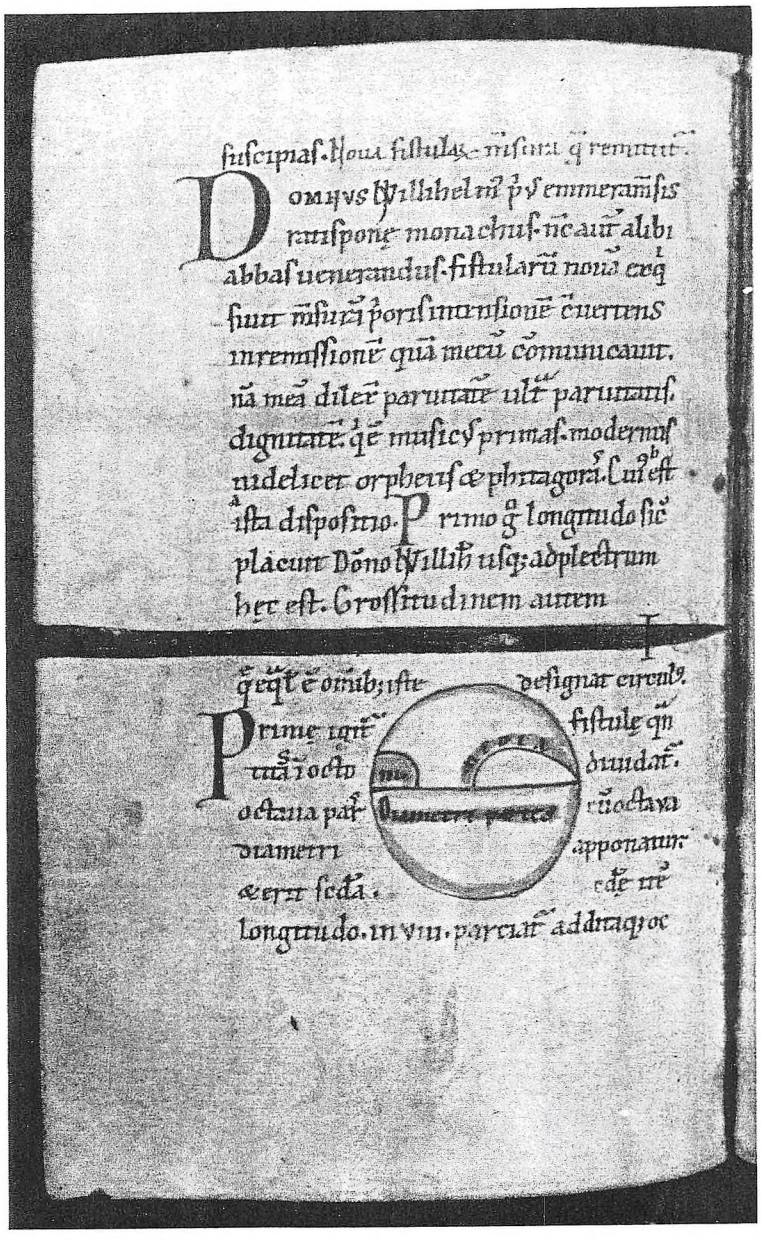

Abb. 20: *Wo*$_1$ f. 107′, originale Größe (zu S. 86–87)

Guelf. 334 Gud. lat.
c. XI + XII aus Augsb., St. Ulrich + Afra

Zürich. 15 Leimenbg. f. 51ra

et in peccatis natus · & in peccatis nutrit⁹ & in peccatis p̄ baptis
ma usq; ad hanc horā sū cōūsat⁹ Confitor etiā quia pecca
ui nimis in superbia · in inani gtā · in extollentia tā oculoꝝ q̄m̄
uestiū · & om̄iū actuū meoꝝ · in mundia · in odio · in auaricia
tā honoris q̄m̄ pecuniē · in ira · in tristicia · in accidia · in uen
tris in glutie · in luxuria sodomitica · in sacrilegiis · in p̄ iuriis ·
in adulteriis · in furtis · in rapinis · in omni genere fornicationis ·
in immunditiis turpissimis · in ebrietatib⁹ · in cōmessationib⁹ ·
in fabulis otiosis · in luxuriis · in osculis · & amplexib⁹ immundis ·
in sermonib⁹ & gentalib⁹ meis · in homicidiis animo optatis · in
fide spe et caritate · in accipiendo corpore et sanguine d̄ni sēp
indigne · in exortationib⁹ · & adulationib⁹ malignis · in ignoran
tia · in negligentia · in surreptionib⁹ · in dandis & accipiendis
muneribus · in usuris faciendis · in p̄lationib⁹ · in dispensandis ma
le reb⁹ ḡtiasticis · in subtrahendis elemosinis · in paup⁹ exasperan
dis · in hospitalitatib⁹ & receptionib⁹ pauperū · in despectione p̄
pinquoꝝ · in oppressione pauperū · in afflictione familiē m̄ com

f. 51

2v

2. Versgeile

[d]ebeo in mea petitione ....

Text folgt

pro Romana

Es fehlt nur: "republica laboret assumpti, et non"

Carricdar, ebeda

Cap. VI Sp. 1168 D — Sp. 1169 B

Besançon

Guelf. 15 Weissenb. f. 73v

gra luminis tenebrarū horror excluditur· ita dne lucescente maiestatis tuę imperio· peccatoꝝ sarcinę delituntur· Cum igitur huius substancię miramur exordiū· apū necesse est· lau demus originē· Apes uero sunt frugales insuptib;· inpereacione castissimę· Aedificant cellulas cerei liquore fundatas· quib; humanę pericię ars magistra non coequatur· Legunt pedib; flores· & nullū dapnū floribꝰ inuenit· Partus ñ edunt s; ore legentes· concepti fetus reddunt exanima· sic exemplo mirabili xpc ore pcessit paterno· Fecunda e inbis sine partu uirginitas· quā itaq; dns seq; dignatus· carnalē se matrē habere uirginitatis amore constituit·

Alia igitur dne digna sacris altaribꝰ tuis munera offerunt· quib; te letari religio xpiana non ambigit· Qui uiuis & regnas·

Dne sce pater omps

eterne ds· in nomine tuo & filii tui dni nri ihu xpi & spc sci benedicimus· igne hunc & eū cum cera & omnib; eius alimonius scificamus· & signo crucis xpi ihu filii tui altissimi signi camus· ut intus & foris accensus· ñ quod nocē incendat· s; oīa ad

73

Gr. lat. 69 Grad. lat.

7 stam eiciens extingue eqlit in aqua
7 inde eiciens siccabis modice sup ig
ne. Hoc m tepabis omis que sit excalibe.

Faciesq; paruulas lte unde sup. xviii.
simulit quadras semirotundas. trian
gulas. teretes ex molli ferro easq; sic
tepabis. Cu incise fuerint cu malleo
siue cu incisorio ferro. aut cu cultel
lo. ungesq; eas ueteri aruina porci.
7 circudabis corriolis ex hircino co
rio incisis ligabisq; filo lino. Post hec
coopies eas argilla macerata singula
rit. eadasq; nudas dimittes. Cuq; sic
care fuerint mittes in igne. 7 sufflabis
fortit coburetq; cor u. 7 cu festinati
one extrahens ab argilla. extinguesq;
eqlit in aqua extractasq; siccabis ad igne.

Ferri qq; fossoru tem de tepamto ferri. xviii.
perant hoc m. Cu limati fuerint 7 suis
manubriis aptati. sumtas coe mittit
igne. 7 mox ut cepit candescere ex
trahit 7 in aqua extinguit. Ite de code.

Fit etia ferramtoe aliud tempamtu xx.
quib; utru incidit 7 molliores lapide
hoc m. Tolle hircu trihenne 7 liga eu
una trib; diebus sine cibo. qrta da ei
filice comedere 7 nihil aliud. Que
eu dieb; duob; comederit. sequenti
nocte coopi eu in dolio unfert pforato
subqb; foramib; pone aliud uas in
tegru. mq colligas urina ei. Que
duab; uel trib; noctib; tali m sufficie
ter collecta. emitte hircu. 7 in ipsa
urina ferramta tua tempa. In urina
eius rursus puer paruulu tepant ferra
menta diu quia in aqua simplici. De xxi.

Hec oia uasculis ad liqfaciendu auru 7 ar
p manub; habeas argilla albu 7 tere ea gent
minutissime acceptasq; uasis utrib; in
qb; auru uel argentu pri infusis fiat
comune singulariter. Que si n habeas
accipe partes albe olle 7 mitte eas in
carbones donec incandescant. 7 si n re
siluerint sine refrigerari 7 tere singula
rit. Deinde pone duas partes argille ru
te 7 ter. s cocte teste 7 comisceas cu aq
tepida macera fortit. 7 inde copone
uascula maiora 7 minora unqb; lique
faciens auru 7 argentu. Interi u du sic
cat accepta stateram ponderis auru uel
argentu qd opari uolueris. Qd si argen
tu purum n fuerit hoc m purifica. De pu

Cribra cineres rificando Argento. xxii.
comiscens cos aqua. 7 accipe testa olle
inigne plena que tante magnitudinis
sit. in qua credas liquefieri posse argen
tu qd purificari debet ut n effundat.
7 mitte cineres in ea in medio tenues
7 circa oa spissos. 7 sicca ad carbones.
Qua siccata amoue carbones a fornace
modicu. 7 pone ipsa testa cu cineribus
sub foramine ante fornace. sic ut uent
ex folle in ea flet. suppositis q; carbo
nib; suffla donec candescant. Deinde
mitte argentu in ea 7 supponе modicu
plumbi. supq; iectis carbonib; liquefac
illud. 7 habeas urina te urga ex sepe
uento siccata cu qua dis coopies dili
genter 7 purifica ab argento qeqd inmun
dicie sup illud uideris. positoq; sup il
lud tectione hoc e ligno igne usto suf
flabis mediocriter longo tractu. Cu q;
plumbu hoc facto eiecerit. si uideris ar
gentu nondu purum ee. rursus pone plu
bu. suppositisq; carbonib; fac sic pri.
Qd si uideris argentu epullere 7 enlure

Guelf. Gud. lat. 69

Lib. III c. 18–22

Theobald

hinter p. 288

Eodē ūn ūq; eodē ordine opare simi
les partes utri donec t̄ fer uasa
hauriat. De croceo uase viro. vi.

Quod si uideris uas aliq̄d in croceū
colorē mutari sine illud coq̄ usq;
horā tertiā. ⁊ habebis croceū leue
⁊ opare inde quantū uolueris or
dine q̄ sup̄. Si uis p̄mitte coq̄ usq;
horā sextā. ⁊ habebis croceū rubi
cundū. fac etiā inde qd̄ libuerit. De

Si ū p̄sp̄ereris. qd̄ sepurpureo utro. vii.
forte uas aliq̄d in fuluū colorē cuer
tat q̄ earū similis ē. hoc utrū p̄mē
brana habeto. ⁊ auferens inde q̄ntū
uolueris. reliquū coque p̄ duas horas
uidelicet a p̄ma usq; ad tertiā. ⁊ habe
bis purpureā leuē. ⁊ rursū coque a
tertia usq; ad sextā erit purpurea
rufa ⁊ p̄fecta. De diuersis utreis rubi

Cū aut̄ ex his coloribus opus fueris q̄ntū viii
poueris ⁊ utrū in furno refrigera
ri fuerit. expone op̄ tuū uniuersū. ⁊
fac ignē copiosū accendi in furno in
q̄ debet dilatari ⁊ equari. q̄ uidelicet
candente accipe ferrū calidū. ⁊ fin
dens unā partē utri. pone sup̄ latē
candentis furni. ⁊ cū cepit molliri
tolle forcipe ferreū ⁊ lignū equale.
apiens q; in ea parte qua fissū ē dila
tabis. ⁊ cū forcipe secdm libitū equabis.
C ūq; omino eq̄ri fuerit. mox eiciens
inde mitte in furnū refrigerii mo
dice calefactū sit. ut ū uideat. s; stet
ad parietē ei⁹ tabula. utrea quā sta
tues ⁊ aliā pari ūn eq̄ri. ac tertiā. ⁊
reliq̄s omis. Q̄ue cū frigide fuerint
utere eis in cōponendis fenestris fin
dendo particulatī qualit̄ uolueris

Uasa ū q̄ uom̄ fiant uasa utrea. viiii
facturo cōpone utrū ordine quo 94.
sup̄. ⁊ cū sufflaueris secdm quantitatē
quā uolueris. ū faciet foramē in fundo
sic sup̄. s; ita integrū separabis a fis
tula. cū q̄ ligno aquo untuncto. quā
fistulā mox calefactā adherere facia
in ipso fundo. Eleuans ū uas calefa
cias in flāma. ⁊ cū ligno rotundo di
latabis foramē illud unde fistulā sepa
rasti. formans ora ei⁹ ac dilatans secdm
libitū tuos. amplificabisq; circa fistulā
fundū ut inferi⁹ canū sit. Q̄d si uolu
eris ansas in eo facere q̄b; possit pen
dere. accipe gracile ferrū mutens
illud sūmoten⁹ in uas utrū. ⁊ cū ei mo
dicū adheserit. auferens pone sup̄
uas in q̄ loco placuerit. ⁊ cū adheserit
calefacies ut firmit̄ hereat. fac ex hu
ansis q̄t uelis: utrū tenens uas utrea
flāmā ut calidū sit nec tamē liquescat.
Auferetiā modicū utrū a furno ita
ut filū post se trahat. ⁊ apponens uasi
in q̄ loco uolueris circūuolue utrea
flāmā ut hereat. q̄ facto secdm con
suetudinē amouebis fistulā mutens
uas in furnū refrigerii. atq; hoc ūn
opaberis q̄ntū uelis. De ampullis cir

Quod si uolueris ampullas l̄ōgo collo. x.
cū longo collo facere sic age. Cū
sufflaueris calidū utrū cū uesica
magnā. obstrue foramē fistule pollī
ce tuo ne forte ueniat erratū. ubrami
ipsā fistulā cū utro qd̄ ei appendet.
ultra caput tuū. eo ūn q̄si uelis eā p̄
cipere. ⁊ mox extenso collo ei⁹ in lon
gū. eleuata manu tua in altū sine
ipsā fistulā cū uase inferi⁹ dependere

Q = ref. Q = d. lat. 69

L. 6 II 2 c. 6–10

Theobald

hinten p. 226

nes amoueas. rursuq; exspectabis do
nec foramina ferri interi nigrescant.
sicq; eleuans ferru p̄ cauda. ita coopti
pones retro fornacē in angulo donec
omnino frigidu fiat. Aperiens u̇ tol
les electru. ⁊ lauabis rursuq; imple bis
⁊ fundes sic pri. sicq; facies donec liquefactu æqualit̄ p̄ omia plenu sit. Hoc m̄
reliquas partes cōpones. De poliendo electro

Quo facto tolle partē cēre ad longi ℥ uu
tu dinē dimidu pollicis unqua apta
bis electru ita ut cera ex omi parte sit
p̄ qua tenebis ⁊ fricabis ipsu electru
sup̄ lapide sabuleu æquale diligent
cu aqua. donec aru æqualit̄ appare
at p̄ omia. Deinde sup̄ dura cote ⁊ æqle
fricabis durissime donec claritatē acci
piat. sicq; sup̄ eade cote salua humida
fricabis parte lateris que exanimatis uas
culis fractę inuenium donec saliua spi
sa ⁊ rubea fiat. qua linies sup̄ tabula
plubea æqle. sup̄ qua lenit fricabis elec
tru usq; du colores translucide ⁊ clari
fiant. rursuq; fricabis latere cu saliua
sup̄ cote. ⁊ linies sup̄ coriu hircinu. ta
bule ligneę æqli affixu sup̄ qd̄ polies
ipsu electru donec omnino fulgeat.
ita ut si dimidia pars ei humida fiat.
⁊ dimidia sicca sit nullus possit con
siderare que pars sicca que humida sit.

Deinde funde de pāt calici. ⁊ pede atq; fist
aru in q̄ formabis pede cu nodo ℥ v
in cui nodi medio atq; in ora pedis
circuitu dispones limbu cu lapidib;
⁊ electris ut sup̄. P̄ arena quoq; cu
formaueris mensura ⁊ forma qua
volueris circa ora ei eode ope ⁊ or
dine limbu opaberis. Facies ⁊ fistula
aurea ordine ⁊ m̄ q̄ sup̄ argentea.
Cruces q̄q; ⁊ plenaria. ⁊ scōr pignoru
serima simili ope cu lapidib; ⁊ marga
ritis atq; electris ornabis. De calatorio ℥ vi.

Facies q̄q; colatoriu aureu siue argen
teu hoc m̄. P̄cute uas paruulu ad simili
tudinē modice peluis latitudinē mo
dice ampli palme man. cui impones cau
da longitudinis uni ulne. ⁊ latitudine
uni pollicis. que cauda habebit in sumi
tate caput leonis fusile ⁊ decentissime
sculptu. qd̄ caput tenebit peluicula
in ore suo. habebit etā in altera sumi
tate caput simili m̄ sculptu. in cui ore
pendebit anulus. p̄ que inserto digito
portari possit. Reliqua u̇ cauda int̄ duo
capita decorari debet nugello p̄ tota. ⁊
p̄ loca ope fusili. ⁊ punctorio ⁊ litteris
uersuu exarari in suo loco. P̄ eluicula
u̇ que in sūmitate ē. in medio fundo
p̄forari debet. latitudine duor digitor
in rotunditate subtilissimis foraminib;
p̄ que colari debet uinu ⁊ aqua in cali
ce ponenda p̄ que sacramentu dn̄ici
sanguinis conficit. De ampulla ℥ vii.

Si aut̄ volueris cōponere ad funden
su unu. p̄cute argentu eode m̄ quo
p̄cutit̄ nodus pedis in calice. excepto
qd̄ uent̄ ampulle multo latior debet
formari. ⁊ collu ei sup̄ incude longa ⁊
gracile malleo corneo ⁊ mediocri ferro
debet c̄stringi. Intrinsecu etā ampulla ip
sa cu cēperit formari impleat̄ cera.
⁊ malleo mediocri ferreo lenit̄ p̄cutiat̄
ut ei rotunditas ucinis ⁊ effigies colli
decenti ⁊ æqli aptet̄. Sicq; electa cera
sup̄ carbones uteru recoquat̄. ⁊ denuo
cera imponat̄ ac sic pri p̄cutiat̄ donec

Ms. Lat. 69 Gadd.

Guelf. Gud. lat. 69

Lib. III c. 54-57

W. Theobald, Technik des Kirchenbaus im 10. Jh.

(1933)

hinten p. 334

ſode ſñ .atq; eode ordine opare ſimi
les partes utri donec ſex uasa
hauriaſ. De croceo uase vitro. vi.
Quod ſi uideris uas aliq̄d in croceū
colorē mutari ſine illud coq̄ uſq;
horā tertiā. ⁊ habebiſ croceū leue
⁊ opare unde quantū uolueris or
dine q̄ ſup. Si uis ꝓmitte coq̄ uſq;
horā ſextā. ⁊ habebiſ croceū rubi
cundū. fac etiā unde qd̄ libuerit. De
Si ū ꝓpereris. qd̄ ſe purpureo uitro. vii.
forte uas aliq̄d in fuluū colorē cuer
tat q̄ carbu ſimiliſ ē. hoc utrū ꝓmē
brana habebo. ⁊ auferens unde q̄ntū
uolueris. reliquū coque ꝑ duas horas
usdelicet a ꝑma uſq; ad tertiā. ⁊ habe
biſ purpureā leuē. ⁊ rurſū coque a
tertia uſq; ad ſextā erit purpurea
ruſa ⁊ ꝑfecta. De dilatandis utreis rubi. viii.
Cū aut̄ erbis coloribꝫ; opus fueris q̄ntū vis
poſſeris ⁊ utrū in furno refrigera
tū fuerit. expone op̄ tuū unuſquiſq;. ⁊
fac igne copioſū accendi in furno in
q̄ debet dilatari ⁊ equari. Q̄ usdelicet
candente accipe ferrū caldū. ⁊ find
ens una partē utri. pone ſup lare
candentiſ furni. ⁊ cū cepit molliri
tolle forcipē ferreū ⁊ lignū equale.
apiens q; in ea parte qua fiſſū ē dila
tabiſ. ⁊ cū forcipe ſecdm libitū equabi.
C tūq; omino ęq̄tū fuerit. mox eiciens
inde mitte in furnū refrigerii. mo
dice calefactū ſit ut nō uceat. ſ; ſtet
ad parietē ei tabula. utra quā ſta
tues ⁊ aliā pari ſñ ęq̄tē. ac tertiā. ⁊
reliq̄s oms. Q̄ę cū frigidę fuerint
utere eis in cōponendis feneſtris fin
dendo particulatī qualit̄ uolueris.

Uasa ū Q̄ uom̄ fiant uasa utrea. ⁊
factur cōpone utrū ordine quo
ſup. ⁊ cū ſufflaueris ſecdm quantitatē
quā uolueris. nō faciet foramē in fundo
ſicē ſupi. ſ; ita integrū ſeparabiſ a fiſ
tula. cū q̄ ligno aquę immucto. quā
fiſtulā mox calefactā adherere facia
in ipſo fundo. ⁊ leuans ū uas calefa
ctas in flāma. ⁊ cū ligno rotundo di
latabis foramē illud unde fiſtulā ſepa
rauiſti. formans ota ei ac dilatans ſecdm
libitū tuos. amplificabiſq; circa fiſtulā
fundū ut inferi cauū ſit. Q̄d ſi uolu
eris anſas in eo facere q̄b; poſſit pen
dere. accipe gracile ferrū mittens
illud ſumoren in uas utri. ⁊ cū ei mo
dicū adheſerit. auferens pone ſup
uas in q̄ loco placuerit. ⁊ cū adheſerit
calefacies ut firmiū hereat. fac etiā
anſas q̄t uelis. interī tenens uas utra
flāmā ut caldū ſit nec tamē luqueſcat.
Auſer etiā modicū utri a furno ita
ut filū poſt ſe trahat. ⁊ apponens uasi
in q̄ loco uolueris circūuolue utra
flāmā ut hereat. Q̄ facto ſecdm con
ſuetudinē amouebis fiſtulā mittens
uas in furnū refrigerii. atq; hoc ſñ
opaberis q̄ntū uelis. De ampullis cū
Quod ſi uolueris ampullas lōgo collo. x
cū longo collo facere ſic age. Cū
ſufflaueris caldū utrū ꝙſi ueſicā
magnā. obſtrue foramē fiſtulę pollī
ce tuo ne forte uentꝰ exeat. ⁊ ubi ſam
ipſā fiſtulā cū utro qd̄ ei appendet.
ultra caput tuū. eo ſñ q̄ſi uelis eā ꝓ
icere. ⁊ mox extenſo collo ei in lon
gū. eleuata manu tua in altū ſine
ipſā fiſtulā cū uaſe inferi dependere

Guelf. Gud. lat. 69
Lib. II c. VI - X

Theobald
hinter p. 226

Liber primus

TITI LIVII PATAVINI HISTORIARVM AB VRBE CONDITA PRIME DECADIS INCIPIT LIB PM

ACTVRVS HESIODVM opere pcium si apmodum urbis res pplī romani pscripserim nec satis scio nec si sciam ut dicere ausim quippe qui cum ueteres tum uolgatam esse rem uideam dum noui semper scriptores aut rebus certius aliquod allaturos se aut scribendi arte rudem uetustatem superaturos credunt. Vtcunque erit unum abit tamen terrarum gestarum memoriae principium tibi rerum populi parte ac ipsius esse uoluisse ac si immensa scriptorum turba mea fama obscuro sit nobilitate ac magnitudine eorum me quorum nomina officiet meo consolet. Res est praeterea immensi operis ut quae supra septingentesimum annum repetantur ac quae ab exiguis profecta initiis eo crescerint ut iam magnitudine laboret

sicum pplō licere oportet consecratae origines suas ac deos referre auctores ea belli gl
ē pplō romano ut cū suum conditorisq; pa
rentē sum martē potissimū ferat tā ac ho
gentes humanae patiant equo animo q
patiunt imperiū Sed haec ac his similia u
cūq; animo aduisa aut existimata erunt ha
in magno eq dē ponā discrimine Ab illa
m pro se quisq; aerit intendat animū qu
unta q mores fuerint quibus quibusq; art
domi militiaeq; ac parta ac aucta imper
sit labente deinde paulatim disciplina u
lut diffidentes primo mores sequatur anim
deinde ut magis magisq; lapsi sint tum n
ceperint praecipites donec ad haec tempora q
nec uitia nata nec remedia pati possum
pueritiā ē Hoc illud ē praecipue incogni
ne rerum salubre ac frugiferum omis te e
empli documenta illustria posita monitū
intueri Inde tibi tuaeq; rei publicae quod imi
re capias inde fedum inceptu fedum exitu
quod uites Ceterum aut me amor negotii
cepti fallit aut nulla umquam r. p. nec

Gmelf. 43 Helmst., fol. 1r

errore nihil ꝑter arma æ naues sup esse. cui
ꝑdã eꝝ agr'is ageret. latin' rex aborigines q;
q tũ ea tenebat loca ad arcendã uim aduc
nar'ũ armati eruŕbe agr'isq; ccurr'unt.
Dupler inde fama ẽ. Alii ꝑlio uictũ latinũ
pacẽ cũ enea. deinde affinitatẽ unxisse tra
dũt. alii cũ instructe acies cstituisset. ꝑ tubã
signa canere. ꝑcessisse latinũ int' ꝑmores.
ducẽq; aduenar'ũ euocasse ad colloq̃um per
cunctatũ deinde q̃ mortales ẽent. unde aut
q̃ casu, ꝑfecti domo. q̃d quer'entes in agr'ũ
laurentinũ erisset ueniss'et. ꝑ quã audie
rit multitudinẽ troianos esse. ducẽ enea
filiũ anchise æ ueneris. cremata patria
æ domo profugos sedẽ condendeq; urbi lo
cũ querẽte æ nobilitatẽ ammirat' gentis.
uir'q; æ animũ ul' bello ul' paci paratũ. de
xtera data fidẽ futurę amicicię sanxisse. ide
q; edus ictũ int' duces. int' exer'cit' salutationẽ
r'ituliss'unt. Æneas aduersus tanti belli ter
rorẽ ut animos abor'iginũ sibi conciliaret. ne
sub eodẽ urbe solũ s; etiã nomine omes ẽent. la
tinos utrãq; gentẽ apellauit. Nec deinde ab o
rigines studio ac fide troianus erga regẽ eneã
cessere fret q; his animis coadescentiũ in dies
magis duce ꝑplẽ, eneas q̃m q̃m tanta opib;
etruria erat. ut etiã ñ terras solũ s; mare etc
à ꝓtoria ytalię longitudinẽ ab alpib' ad fretũ
siculũ fama nominis siui implesset. tam cũ me
mb' bellũ ꝑpulsare posset iacuẽ copias edux.
Sedm inde plures latinus enee etiã ultimũ ope
rũ mortaliũ fuit. Stirps ẽ q̃mcũq; eũ duci uis
fas q; ẽ. sup numicũ flumẽ iouẽ indigetẽ apel
lant. Hondũ maturus impia scanius enee filius e
rat. tam id imperiũ ea ad puberẽ etatẽ incolume
mansit. tantus ꝑ tutela muliebri. tanta indo
les in lauinia erat. Res latina æ regnũ auitũ
patrũq; puero stetit. Haut ambigã q̃s enũ rẽ tã

Güelf. 43 Helmst., fol. 1v

portas agebat. cū eq̄tes ꝑcul uisi n̄ sine trore
ab dubiis q̄ nā eēnt max cognitā tantā ex me
tu letitiā fecere. ut clamor urbē ꝑuaderet
gratulantiū saluos uictoresq; redisse eq̄tes. ac
ex mestis paulo ante domib; quę cōclamaue
rant suos. ꝑcurrere. inuias. pauide q; ma
tres ac cōuges oblatę p̄ gaudio decoris. obuiā
agminu occurrerent. in suos queq; simul
corpore atq; animo uix p̄ gaudio cōpotes ef
fuse. Tribunis plebi. q̄. cl. postumio. ac t.
quintio. die dixerant quod aduersos eq. op.a
male pugnatum ēēt. occasio uisa ē p̄ recens
odiū sēpniū cōsulis. renouande in eos inuidie.
Itaq; aduocata contione cū pdicta uelit ꝑ. ēē
ad ducib; ꝑditū deinde q̄a illis in prime fuerit i
uolsas ab cōsule exercitiū. traditos a dcēde sor
tissimos equites. deserta sede castra uocifera
ēēnt. c. uiluus. unus ex tribunis tēpaniū eq̄
tē uocari iussit. cōq; eis ex te tēpani inquit
quero dete arbitreris negaui sēpniū cōsule
aut intēpore pugnā inisse aut firmasse sub
sidiis acie. aut ullo boni cōsulis functū officio.
ac tunc ipse uictis legionib; romanis tuo cōsi
lio eq̄te adpedes deduxeris. restituxeris pugnā.
exquirerent. que pensitanda q̄q; magnus ani
mus atq; ingen ēēnt. si q̄d uideret referre posse
Uidisse aut se ꝑ iusqua abacie int̄ cludere cō
sule in ꝑma acie pugnante atq; hortante
int̄ signa romana. telaq; hostiū uersante
pauisse ac spectu suoq; ablatū. exstrepitu tam
ac clamore sensisse usq; ad nocte extractū cer
tam. nec ad tumultū quē ipse tenuerat pre
multitudine hostiū credere prūpi potuisse
exercitū ubi ēēt se nescire arbitrari uelut
ipse inter trepida loci p̄sidio se suosq; sit tutat
sic cōsule seruandi exercitū causa loca tumora
castris cepisse. nec uolsceq; meliores res esse cre
dere. quā p̄. R. fortunā noctēq; omia ex to
tis motu implesse pauore. se deinde nese fes
sū labore ac uulneribus tenerent. cū ingen
ti laude n̄ uirtutis magis quā moderatio
nis dimissū. Cū hec agerent. ia cōsul ala cana ad fanū q̄etis erat. Lo missa plaustra
umitaq; alia a burbe exercitū affectū ꝑ lio
ac uia nocturna excepere. Paulo p̄ inurbē
ē ingressus cōsul n̄ abse magis enixe amouens
culpā. quā tēpaniū meritis laudib; ferens.
O este ciuitatis abre male gesta. ac uirtute duci

Guelf. 43 Helmst., fol. 58v

ac tumultū facto. Rursus ubi anteute primores
ciuitatis uidere. qđ qđ sit haud temere ee tem
nec minore motū animoꝝ. rome tā atrox
facto. quā collatie fecerat. Ergo exomnib⁹ locis
urbis insoꝝ cursū q̄ simul uentū e. pco ad
tribunū celebrē ingq tū magistratu forte
brutus erat ppl̄m aduocauit. Ibi oratio habita
nequaq̄ in ei pectoris ingenuq; qđ simulatū ad
eā diē fuerat. deum ac libidine sexu tarq̄nii de
stupro infando lucretie & miserabili cede. de
orbitate tricipitini. cui mortē filie causa
mortis indignior. ac miserabilior esset. addita
superbia ipsi⁹ regis. miseriq; & labores plebis in
fossas cloacasq; exhauriendas demersē roma
nos homines uictores omniū circa pplōq; opifi
ces ac lapicidas. p bellatoribus factos. indigna ser
uii tullii regis memorata cedes. & inuecta cor
pore patri nefandoq; uehiculo filia. inuocatiq;
ultores parentū dii. his atrociorib⁹q; credo alios
que p̄sens rerū indignitas haud quaquā re
latu scriptoribus facilia subiecit memoratis. incen
sa multitudine ppulit. ut imperiū regi abro
gedi rapinisq; ccitauerat. & interfecto. L. tarquinius
superbus regnauit annos v. & xl. Regnatū rome ab con
dita urbe ad libertatā anno cc. xl. iiii. Duo consu
les inde comitus centauriatis a pfecto urbis ex
cōmentariis seruii tullii creati sunt. L. iunius
brutus. & L. tarquinius collatinus. LIBER SE

Liberi iam hinc populi romani res pace cund.
bello q; gestas annuos magistratus imperiaq;
legū potentiora quā hominū pagā. que liber
tas ut letior eet primi regis superbia fecerat.
Nā primores ciuitatis regnare ut haud immerito
omnis de incepto conditores partim ceteris urbis.
quas nouas ipsi sedes absse auctē multitudini
addiderunt numerent. neq; ambigit qn brutus
idē q tantū q̄ē superbo eracto rege meruit.
pessimo publico id factum fuerit si libertatis
immature cupidine pox regū alicui regnū
exortum fisset. Quod enī futurum fuit si illa pastorū
conuenarū q; plebs transfuga exsuis pplis
subtimela inuiolati tēpli aut libertate aut
certe impunitate adepta. soluta regio metu
agitare cepta esset. tribunitios cellis. & alie

Gūelf. 43 Helmst., fol. 16r

Creatis. L. manilius. q. antonius merenda. L. papyrius mugilan. Principio statim anni. L. hortensius tr. pl. c. sępnio cōsuli anni portis die dirutat. Quē cū uii. college inspectante p. R. orarent. ne imperatorē suū innocuū in q̄ nihil pt̄ fortuna tęphendi posset ueraret. ecce hortensius pau tęptationē ea cōdens ēe pseuerantię suę. nec pcib; tbunoꝝ. quę in spem modo uacentur. s; auxilio ꝫ fidere reum. Itaq;. m ad eū ꝫ usus. u illi patricius pc. u sibi subnixus & fidens innocentię animꝰ ēet. querebat. sub tbunicia ubra ꝫ sulam uirū deiturusse. Modo ad collegas. Vos aut si reū pago. q̄d acturi estis. an creaturi uis pplo & euersuri tribunitia potestate. p. R. Cū illi & de sępnio & de omib; sūma p. R. po testate tollere aut uelle aut posse. s; si pcessue p imperatore q̄ sibi patentis ēet loco. nualu issent. se uestē cū eo mutaturos. Tū hortensi nī undebit. inq̄t plebs romana sordidatos tri bunos suos. c. sępnii nihil motor. quando hoc ē in imperio cōsecit. ut tā caruś ēet mul tib; nec pietas uii. tribunoꝝ. quā hortensiu relatā cū & patres suma ope annisi. ccedendo deide ut quēadmodū intribunis cōsulari pote tate creandis usi. adeque inquestoribꝰ liberū ēet arbitriū ppli. cū patriū. pficerent. totā rē de augendo questorū numero omittunt. Excipi unt omissa tribunu. alieq; subinde intquas. & agrarię legis seditiose actiones exstunt. Propt̄ qs mot cū senat cōsules quā tribunos creari mallet. neq; posset p intercessiones tribu nitias. s. c. fieri res. p. acsulib; adimt regnū ne q; idipsū nā coīte patricios tribuni phibebant. sine certamine ingenti redit. Cū pars maior insequentis anni p nouos tr. pl. & aliq̄ int reges certaminib; ex tracta ēet. modo phiben tibus tr. patricios coīte adpdendū int regē int pellantib; ne. s. c. decernitus cōsularibus facere. et. postremo. L. papyrius. mugilanus pdit int rex. castigando nec patres. nec tribu nos plebi. desertā omissāq; abhominib; re p. deoꝝ. p uidentia cuiaq; exceptā memorabat. uicentib; inducis. & cunctatione equoꝝ stare. Vnde sigo increpet tirotis. sine patricio ma gistratu placere re p. oppmi. ni exercitū. ni duc. s. [illegible] esse. an bello interfu

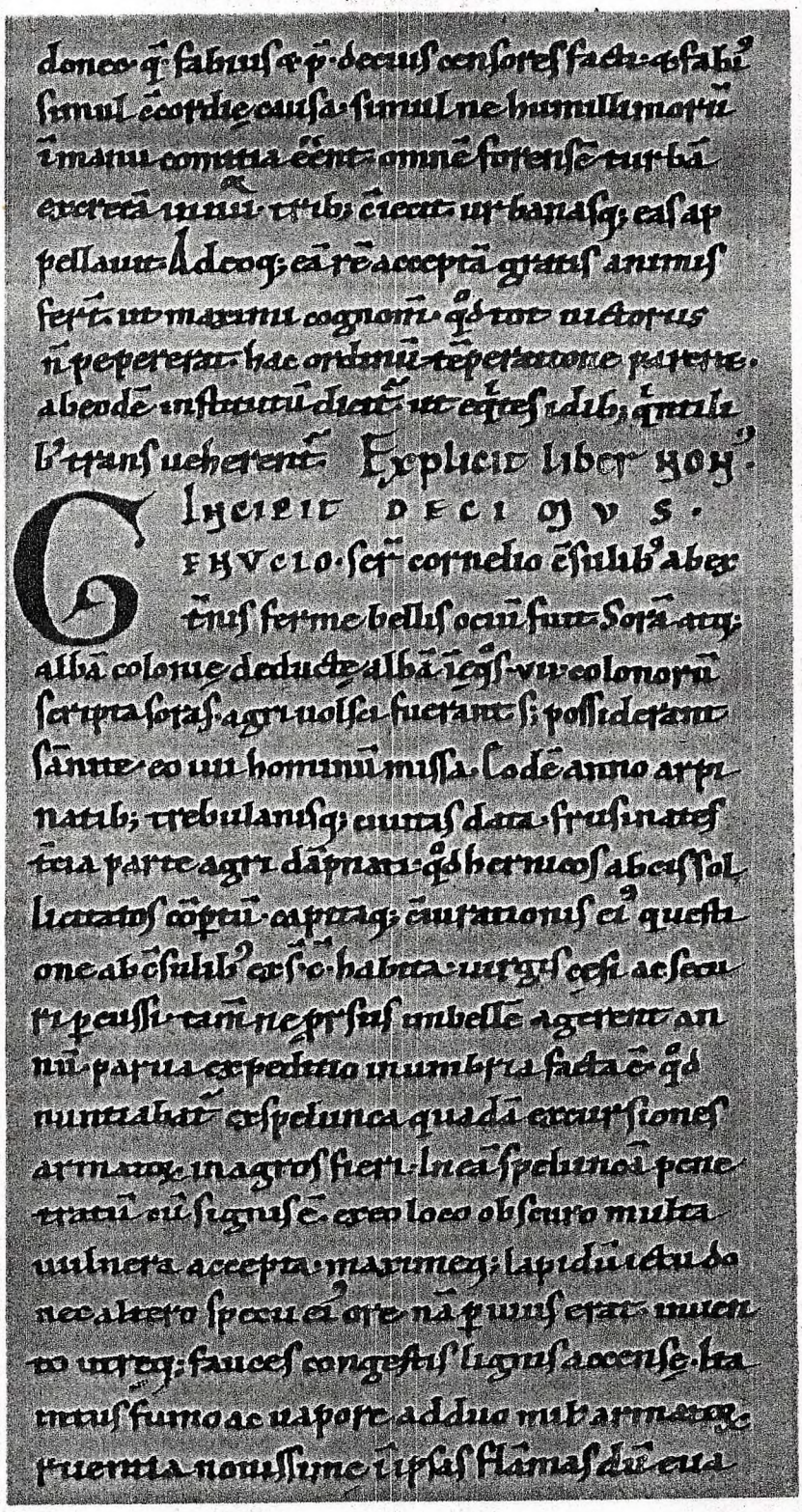
Guelf. 43 Helmst., fol. 59r

O. v. Heinemann, Die Hss. d. Hzl. Bibl. zu Wolfenbüttel 1, 1 (1884) hinter S. 30

donec q. fabius & p. decius censores facti. qs fabi
simul concordie causa. simul ne humillimo ru
manu committa ent. omne sotense turba
exercta unus trib; cierat. urbanasq; eas ap
pellauit. decoq; ea re acceptā gratus animis
sert. ut maximi cognomi. qd tot victorus
n pepererat. hac ordinu repetatione parere.
abeo de insticiu dicit. ut eques dib; qnti
b' transueherent. Explicit liber xxx.

Incipit decimus.
Fabvcio. sert cornelio csulib' aber
tinus fere me bellis ociu fuit. Sora atq;
alba colonie deducte. alba in egs. vii. colonoru
scripta sotas. agri uolsci fuerant s; possidetant
sanite eo uii hominu missa. co de anno arpi
natib; trebulanisq; cuitas data. frusinates
tcia parte agri dapnata. qd hernicos abcissol
licitatos copti. captaq; ciuitatonis ei questu
one ab csulib' ers. c. habita. utrgs ceci ac secu
ri pcussi. tam ne prsus imbelle ageret an
nu. parua expeditio in umbria facta e. qd
nuntiabat erspelunca quada excursiones
armaq; in agros fieri. In ea spelunca pene
tratu eu signus e. ex eo loco obscuro multa
uulnera accepta. maximeq; lapidu ictu do
nec alter o specu ei ore. na p unus erat. inuen
to utreq; fauces congestis lignis accense. ha
ctenus fumo ac uapore adduo mul' armaq;
ruentia nouissime ipsas flamas du eua

Guelf. 43 Helmst.

donec q̄ fabius ex p̄ decius cens ores facti ex fabi
simul eo ordie causa simul ne humilli mo rū
i manu comitia ēent omne forense turbā
exercerā in urbi; cieret urbanasq; eas ap
pellauit. Adeoq; ea re acceptā gratus animus
fert ut maximi cognomi q̄d tot victorus
ñ peperisset hac oīm tepestatione patrie.
abeo dē instructū dicēt ut eq̄tes rdib; q̄multi
b' trans ueherent. Explicit liber xxx.

Incipit decimus.

Fvvio sex̄ cornelio cēsulib' abex
tinus ferme belli ociū fuit. Sora atq;
alba colonie deducte. alba i eq̄s. vii. colonoꝝ
scripta sorā. agri uolsci fuerant; si possidentā
sānite. eo uii hominū missa. lo dē anno arpi
natib; trebulanisq; cuncta data. frusinatis
tria parte agri dāpnati. q̄d hernicos abcessol
licitatus cōpti. captiq; cū tanonis ei q̄ questi
one ab cēsulib' ex s.c. habita. uirgis cesi ac secu
ri percussi. tam ne prius ambelle agerent an
nū. patria expulsi. in umbria facta e. q̄d
nuntiabāt exspelunca quadā excursiones
armatoꝝ in agros fieri. in ea spelunca pene
tratū cū signis e. exeo loco obscuro multa
uulnera accepta. maximeq; lapidū ictu. do
nec alteo specu ei ore nā p̄ unus erat. inuen
to utriq; fauces congestis lignis accense. ita
metus fumo ac uapore addito ut armatoꝝ
frementia nouissime ipsas flāmas dū eua

Gdelf. 43 Helmst., fol. 93v

signa etruscq; in cur sante platus transfixu
hasta occidit spoliaq; ei legentes galli agmine
re pq; tota aciem romanu legatu ee signu
datu e omissa inde ira in clusinos receptu
canut minantes romanis. Erant q; ex eplo
roma eunde censerent. Vicere seniores ut le
gati pus mitterent questu murias postula
tuq; ut puire gentu uiolato sabu dederet.
Legati gallos cu ea sicut erant mandata
exposuissent senatui nec factu placebat sa
bios. eius postulare barbari uidebant.
S; ne id qd placebat decernere. intante no
bilitatis uiris ambitio obstabat. Itaq; ne pe
nes ipsos culpa eet cladis. forte gallico bello
accepte cognitione de postulatis gallor
adpplin reciut. Vbi tanto plus gia atq;
opes ualuere ut quos. de pena agebat. tr.
mil esulari potestate i insequente annu
crearent. Quo facto haud secus qua dignu erat
infensi galli. bellu ppala minantes. ad suos
redeunt. tr. mil cu trib sabus creatu. q sul
picius longus. q. seruli quarto p. seruliu
malugnensis. Cu tanta molis mali instaret.
adeo obcecat animos fortuna. ubi uim sua
i oriente retinuat ni uulte cuntas que aduer
sa concurrerent. fuga q; agrestu fieret.
roma se ut magno clamore significabant.
Quacuq; ibant equis uirisq; longe ac late
fuso agmine immensu obtinentes loc. S; an
tecedente fama nuncisq; clusinq; deinceps
inde aliq; pplq; plurimu terroris romam
celeritas hostu tulit. quippe qb; uelud
tumultuario exercitu raptim ducto egre ad
xi. lapide occursu e. qd flum allia crustu
mus montib; palto defluens alueo. haut
multu infra uia tiberino amni miscetur. Li
oma contra curta plena hostu erant. as na
ta inuanos tumultus gens. truci cantu cla
moribq; q; uarius. horrendo cuncta cpleue
rant sono. Ibi tr. mil. non loco castris ante
capto. non pmunito uallo quo receptus eet
non deox. salte si non hominu memores.
nec auspicato nec lustato instruunt aciem
diductam incornua. ne circuueniri multi
tudine hostu possent. Hec tam equari fron
tes potebant cu extenuando infirma ac
uix cohetente media aciem habetent.
Paulu etat abderteta edm loci. que subsi
diariis repleri placuit eaq; res in mtu
pauoris ac fuge sic una salus fugientibus

Gürelf. 49 Helmst., fol. 1v

EDITA
IVSSV
NOCTE

u corde meo & exercitabar pat
m domo uenerande & memoria dig
ba cenobii Gisleberg[en]sis. & me
rationis atq; exercitationis fructus
debebat esse ut scribere. Ecce autem
ne ipsum quod scripsi quasi fulgor flamę
factum est. & latere me non sinit. longeq;
dispares hominum duúsq; oculos ime
cuerit. Lusci quoq; forte oculi zelo ma
lo lippiunt & frne karitatis nesciunt
colluriũ omnia nigra & obscura sentiũt. Cęci
aut quoculos ex benivolentia quos
habent quoq; tu pater [illegible]
que scripturo sicut erste & ipsis an
candida & bona sentiũt. Tibi itaq; tuusq;
mihi nec anima mea pro causa & conscien

holice pacis adiutore tam altum tamq; di
uinum pro sermone tractare cuiquam illa
me causa impulit quam memor fui di &
delectatus sum. Nam ut ab humano die uidi
caret aut cognoscere. non ut puto primi
mo etate. Illum aut quod dicant quod pargu
mento asserant non habent. non quod aliqui
ereis dum uolunt sacram tum corporis &
sanguinis dni solum signum esse sacre
rei. uxta errorem quendam Berengarii tu
ronensis. etiam dictum beatum augustinum ita
sensisse putant quod omino falsum est. ego aut
uerum corpus xpi quod pro nobis tradtum est &
uerum esse decretum sanguinem. quam pro nobis
fusus est. sic ecclia catholica tenet. Hoc
quam probare conati sunt beato me detorquere
augustino contra illum sentiendo quem ipsum
errores patrocinium. Berengarii sectare
consueverat. Dicta ei malo sensu diripien
tum hoc iam fere nemo palam profiteri aut
audet universa scientę eccliam
uerum corpus uerum sangui

poti formosa sit sicdm fi[de]
anima mea sic pelles sale[ta]
de mortuis animalib; extenian de ulis
q̄ u psecutionū ppt̄ iusticiā sē mortifica
ti. Breuit̄ nē t pando q̄d ut q̄m sentiet
de uuufico corporis sanguinis dn̄i
sacramto tractaueri illa eide dn̄i uba.
q̄b; sacramtū illud cōmendat quo cau
sarū supra dictarū pma hec erat trib
essentie m̄s corp̄ sanguis xp̄i ē. Quarto
aut̄ differt. Est enī nomine re atq; ef
fectu differt ū specie. Est unquā nomi
ne qa sūm celoq pontifex qeū sit ipsa
ueritas nomina ñ uana reb ponere solet
adeo fortit̄ nom hoc ipressit ut ñ salt̄
diceret h uocet corp̄ meū h uocet san
guis m̄s. sed h ē iqt calix m̄s. hic ē. s. m̄s.
Est etiā re qa nimirū sem seq ē quā
tiā & comedentes atq; bibentes unam
nec̄nulo.

Qui & recubuit in cena sup pect̄ ei ueri
eide dilectori suo testimoniū phib. in
euāglio suo q̄d sit xp̄s filius dei. ideo q̄d tan
tū homo misisse celoq nat̄ exister̄ omnī
mis. sed & ante omnia scia ipi dei patris ge
nerat̄ ipi. Ac omīs q̄dē scriptura diuinā
testimoniū huic phibet ueritati
maxime hoc ppositū esse tā cau
sa quia & ipse textus operis manifeste de
fendat. Lausa undeq; qa misso ullo i ceruic

Guelf. 49 Helmst., fol. 2r

Ante quidē dona dabat ut supra dictū est.
& eorundē quantitatē siue qualitatē con
gruentib; n̄ uūquā signis indicabat. tūc
cū ppham supra dictū misit ut in regem
ungeret electū suū dauid. n̄ lenticulā
sic adungendū saul sed cornu olei tol
lere iussit. uidelicet significans doni sui
magnitudinē simul & fortitudinē. id.
throni ei firmitatē & pphalis grē celsitu
dinē ltē cū helya in cēlū tollere uellet.
quē hu uus diuini amoris zelū feruentis
simū habuisse notū ē adsignificandā eide
boni zeli dignitatē curr̄us igneus cū eq̄s
igneis quibus tolleret missus ē. Sic & i
alijs plerisq; scōr̄ dona que dabat figuris
cōpetentibus exp̄mebat. sup nullū autē
ipse ut dictū ē ante xp̄i aduentū appare
re uisus ē. post ipsū ū sup aplos apparens
uisus ē n̄ q̄dē ipsa ei substantia que inui
sibilis ē. sed ignis p̄sentie ei index. ita tamē
ut ex ipso igne dispertite lingue uideren
tur. quia uidelicet nulli cuncta dabant.
sp̄s tūm d. Hec enī sunt cuncta sci sp̄s dona
tiua cuncta unius corporis mēbra. quoꝝ xp̄o
nullū deesse testat. tā p̄ dictū p̄ conium
pphē quā p̄sentis integra atq; in duuidua
species columbe.

Et enī sapientie sp̄s in eo plenarie requie
uit. quē p̄mus homo n̄ habens. immo p̄sti
pbiā a se repellens. noluit attendere uel
subesse meliori. uetāq; lucē relinquens. seq;
sibimet lucere confidens. latrones quasi p
nocte incidit. aquib⁹ spoliat⁹ & plagatus.
semiviuus relictus ē. Hic autē homo sc̄s.
tūc colūba residens iuxta fluenta plenis
sima. diuinitatis sibi insite semp intendit.
in cui⁹ liquida maiestate p̄spiciens. uenie
ntē insidiosū accipitrē ē uidit. & eius stu
dij tēptationes eius oīs in deserto sapi
entie responsione cassauit.

Spūs q̄q; intellectus iste repletus. scr̄a
quibus aperiret myster̄ia regni dei q̄b;
ue loqueret in parabolis. q̄ p̄mus homo
fraudatus n̄ discreuit. in statera rationis.

Guelf. 49 Helmst., fol. 20r

tex atq; impetrauit [illegible]

quidē natus est sed nō de carne sola nā de
spū scō ex carne uirginea cēcepit & nat est.
Unde tu caro q̄dē & ueta caro es q̄a ex carne
natus es. Si; & spē es q̄a de spū scō cēcept es.
Ceteri homines tantū caro sūt q̄a de sola carne
cēcepti & nati sūt. Cū ita assūpserit tu q̄s
q̄s es cōcludit ille sic. Ergo inq̄t. ¶ NON DIXERIM
QUIA DIXI TIBI OPORTET VOS NASCI
DENUO. Non inq̄t miretis nā potius mi
randū esse si dixisset hominē nō renatū pos
se introire in regnū dī. Homo enī nō renat
caro ē regnū ū dī spūs ē. Hec aūt scilicet ca
ro & spūs cōtraria sūt & hec inq̄t apls sibi inui
cē aduersant. Quoq; altercantiū & inuicē
aduersantiū rixā impacatā homo nō renā
tus nō sentit. q̄a uidelicet totus caro ē nic —
hil habens de spū aduersarii carnis. Vbi
aūt renat ē & in hac noua generatione ad —
olesc graues experit pugnas carnis & spūs.
q̄a cōdelectat q̄dē legi dī secm interiorē
hominē uidet aūt aliā legē in membris suis

regnū dī [illegible]

cū dixisset ipse facili ē camelū p foramen
acus transire quā diuitias habentē intro
ire in regnū celoz. audientes mirabant di
centes. Quis g̃ poterit saluus ee. Quoz
spes fluctuanti statui subueniens inq̄t. apud
homines hoc impossibile ē apud dm̄ oīa
possibilia sūt. Ita g̃ poterat & hic decidere
a spe regni dī. putando impossibile ee
de spū scō nasci. Unde eni possibile erat pu
tare homini uisibili ut nasceret de spū i
uisibili. Nā & hoc apud homines impossibi
le ē. Igit q̄a ap homies quidē hoc impossibi
le ē. ap dm̄ aūt & hoc & oīa possibilia sūt.
ptin̄ adiungit. ¶ EC YESIS EIRAT VVLT.
Quo dicto gram simul & potentiā spūs sci cō
mendat. Nā q̄d nō debet & uult grā ē. q̄d
ubi uult spirat oīs potentię ē. Et reuera
nulli hominū q̄cquā debet hic spō. q̄a
cuncta. pat a dā pm̄. puarent ē. & usta
lege dī regno deq̄ nē agit exheredat ē
Cūq; oīb; regnū dī iuste clausū fuerit.

Guelf. 49 Helmst., fol. 35r

frontē pemiat. ēt testans q̄a dī filī ds nefax
ē. Hon enī hic homo gregari aut plebei est.
ñ cōmuni mēsura filiog adā aut ustog ho
mīū diuisiua grā cui⁹ scriptus ē.
Hoc est qđ seq̄tur. Hon enī a dō̄ js vrā ss
dat dō̄ s ēo. Vete ñ adm̄ sua. q̄a tot sicut
p̄ integrā colūbe speciem m̄ demonstrauī
ē totus plane spē sēs eī oīb; donis suis sup
eū req̄esceret. q̄m colūba sup capt ei ostendit
se m̄ eī oīb; mēbris suis. Hon ita cū q̄m
iūctus mīb; ex q̄b; hic uī elect ē spē sēs
datus ē. Hos om̄s dāpnati capitis homines.
sola dī clemēcia p̄ditionis ac mortis supsti
tes. miseri ac egentes nati infelicit. ac a sup
no patre extorres. q̄ rodebam ī solitudine
sq̄lentes calamitate ac miseria. ac esse sub
sentib; delicias putabam. nos oli canes mu
ti. ac p̄ media latrare ñ ualentes. p magno
habem. ac nobis cū bene agī. qđ dō patri ū
nitos dīs appellari dignat. nos ipsos eī ca
nib; gregis sui posuit. ut refecti de reli

Lat iuste. mr ū ne aut iniustū ē qđ tu filiū
diligis. qđ tu filiū tuū dignū honore du
cis. S uere utiq; iustīciā loquūr recta iu
dicem nos filii hominū. quos nemo um
quā carnē suā odio habuit. s; nutrit ac
fouet eā. Si enī carnē suā q̄sq; diligit. ac
legitimū pat filiū suū carne sua p̄gentū
eodē q̄se ipsū honore dignū ducit. ac hoc
nemo reprehendit. quanto magis recte suā
ds pat ī filio suo substantiā diligit. ac illū
ē substantialē sibi eodē q̄se ipsū honore
dignū duc. Qđ enī si corruptibilē nr̄e
mortalitatis pellē desinu patris ēuenis
indut. Hū idō mīn honorabilis ac ipsi
patri q̄ad hoc illū mīst mīn debuit ēe
amabilis. Honne potius ipsū hominē
quē suo iussu ī duxit. addecrere sue ēsēs
sū subleuare debuit. Aut g. Lat diligit
filiū. ac omīa dedit ī manu ei. filiū ī q̄t.
qualis nē ē scilicet seruili forma ī dutū.
eū ipsa seruili forma sic diligit ut omīa

Guelf. 49 Helmst., fol. 46ᵛ

unos qq; omis q credituri sc̃ inme. ℔go cũ
intrib; dieb hoc rep̃lũ exciteret. id. amor
tuus resurgeret. daturus sũ huĩ de qua nunc
loquor necessarie regenerationis regulã di
cendo. ℔untes docete omis gentes. baptizantes
eos in nomine patris & filii & spũs sci. Cũ huĩ no
minis invocatione pueniet ad illos aq̃ ista
& salui fient. Cũ hac enĩ dabit tã mortuis
quã uiuis spũ remissionis. ut sic & i corporeis
cogitationib & corporeis. v. sensib peccatũ ad
missiõe. ita corporeo elemento aque. & i cor
poreo spũ emundent. Aliter enĩ aperiri nõ po
te regnu di introu. Hoc nimiru m sua dic
ta manifestu illu exponere poterat. Verũ nec
huc adhuc credebat ihc semetipsũ. sciens q̃d
nec ipse posset talia portare. Hã de huĩ m
sui q̃q; aplis aut adhuc multa habeo uobis
dicere. sed nõ potestis portare m. His g̃ p̃epote
suppressis ait. TVES MAGISTER IN ISRAHEL. &
ET HEC IGNORAS. O portune enĩ huĩ tantũ. si;
& omiũ scribaru & phariseor. q̃ sedebant sup

ũ ponã i medio ui. ñ habitabitis intra
quã dedi patrib uris. immo ñ i tribubus in reg
nũ di. q̃d dederã q̃ndã p̃mis parentib
uris. Ite i ezechiele. qui aq̃ de templo alate
dext egredientes. q̃b; ceteq̃ aque sanent
& pisces magnu cant. n aqua baptismi.
& dona spũs sci. q̃b; de xpi & eccl̃e eius te
plo. pfluentib; sanant & renascunt omes
ppli. ut possint ire in regnũ di. Omitto
q̃d de hac eadẽ baptismi regeneratione lo
quens zacharias. ait. erit in q̃die fons dom domus
patens i ablutionẽ menstruate. & cetera talia
que sparsim in scripturis inueniunt. que omia
scribe & pharisei quor unus hic erat ignoran
tes. falso sibi magistror nom & locũ arroga
re cõpellant dicente dño. Tues magister in
isrl. & hec ignoras. Q̃d enĩ uni dic. omib;
dic. Q̃d ideo e. acsi diceret. Tu ignoras hec.
& magister es in isrl. Atq̃ p̃sumptione dis
cipulos suos reprimens ait. Hec uocem in ma
gistri. q̃a magister uir unus e. xpc. Vere enĩ

Guelf. 49 Helmst., fol. 36a

dictū magni patris magnū regū dū qui ulti
cum rū suū ascendere fecit. ñ uidebit ultā
s; ira dei manet sup eum. Oti nāq; sup omīs
hereditario iure descendit. & ñ ē aliud no
men sub celo datū hominib⁹ p q̄d possit a
mouere ñ iste solus & unicus filius dei. Cum ergo
ī eo credulus ē hmc manet sup illū ira dei. q̄a
ut dictū ē ñ ñ pistū potest amouere. xxx

Hec plane salutis ante ōnē ēdictō recensū ē
hā & abrahā pat nr̄ secūm fidē eodē pacto iusti
ficat ē. hsi enī ip̄missionē seminis sui q̄d
ē xp̄c credidisse. q̄d in illo benedicerent ōnes
gentes. nec iustus nec amicus dei appellatus
fuisset. ac proinde salutis omīno ñ esset. Simi
liter & posteri ei⁹ eidē fidē futuri fide seminis. &
eidē fidei signo q̄d erat circūcisio. deq; alias
ia dictū ē. salutē facti sūt. Ro enī si plurimi
signū circūcisionis nesciēt. honne & nc
post abolitā circūcisionē. ex nobis q̄ eruce
xp̄i signam aliqu p̄t solū xp̄i nomē sacra
mentū omīū ignari sūt. aliq; & ipsū xp̄i filiu
dei nomē p̄ etatis infantiā inuocare nesciunt
& tamē q̄a sup eos inuocatū ē nomē ei⁹ illa

a habent esc cau sam eius de circūcisione

dolcat q̄s. si indignus amoueat a soluenda
corrigia calciamenti eius. id q̄d ñ p̄tingat
ad opportunū tempus p̄dicande incarnatio
nis ei⁹. hā. & illi q̄ calciamenta ei⁹ in idumeā
extendere. id q̄ fidē incarnationis ei⁹ gen
bus p̄dicauerūt. nati erant mulieru. Vbi
aū unūsali enunciatione ipse sponsū cui⁹
calciamenta portare desiderabat. q̄a inter
natos mulieru ñ surrexit maior iohanne
baptista. hon q̄ doleat. q̄d uelut indignū
repulsus sit. hā ubiq; calciamenta ista de
portata fuerint sanguis q̄q; ei⁹ de carcere
& cunuio herodis clamabit. & fidē
xp̄i atq; testimonia castitatis magna uo
ce p̄dicabit. Sequit. Vt q̄ cognouit ihc quia
audierāt pharisei q̄a ihc plures discipulos
facit & baptizat q̄. iohannes. q̄mq; ihc non
baptizaret s; discipuli ei⁹. reliq̄t iudeā. &
abiit in galileā itū. fac̄ p̄ ipse ihc q̄d doctu
rus ē humilitatis magister. & uenerando
p̄monstrat exemplo. hoc ipsū q̄d p habita
culū gr̄e suę paulū dicturus nob ē. ut sim

Que ira dī. Illa
uidz. que sup
p̄uarieatorē
patrē eius
descendit.
Hon enī
ait. ira dei descen
det super
eum. s; ait.
ira dei
manet
sup
eu
m.

Giessen. 49 Helmst., fol. 47r

Guelf. 49 Helmst., fol. 53r

Sed & illud q̄d dictū ē qa hora septima re
liq̄t eū febris. & q̄d mulier samaritana sexta
hora i dñm sedentē sup puteū credidit. pul
chre hunc mysteriō cgruit. Qd enī ē hora sep
tima. ni p̄ solis ascensū ei dē solis descensus. Sex
ta q̄ppe hora sol altissim ē. nec ni descendendo
septimā facit horā. Lgit sexta hora mulier sa
maritana dñm agnouit & credidit. hora u
septima filiū reguli febris reliq̄t. qa uidelicet
ascendente ic̄elū xp̄o sole iustic̄ie. ecclia de gen
tib; credidit. iudaic ni pplis illo descendente in
cipiente. id signa & prodigia descensus sui pre
mittente creditur ul ē. Explicit lib. iiii.

Hinc euangliā Incipit. v.

Iohannē paclā significatū esse. q̄d
pene cunctis notū ē. recte spūi sc̄o
placē. xp̄m q̄ppe solē iustic̄ie gy
rante p̄ circuitū. & i circulos suos
reuertente. id omia disponente. & i secreto
cōsilio cuncta prudente claro intuitu cōtemplat
ē. masq; ei in hoc euangliō tāquā i horologio
lucido rationali ungula depinxit. ut sapientie
ei circuitū cōsiliaq; ei circulos diligens lector
mū & maxime necessariū utte nr̄ē tamū uer
bis aperuit instrumētū. dicens. ni q̄s renatus fuerit
exaq̄. & s. s. ni potest. i. t. i. dei. & cet̄a. ac deiñ
cōmorat in iudea detrahentib; iudeis. inui
dentib; phariseis. diuertens in samarie ciuita
tē. tandēq; rediens in patriā suā. mystice p̄sig
nauit. q̄b; ut q̄ ordine ei dē regenerationis
ut supra dictū ē deriuaret grām. Cece hic sēdo
anno eodē festo ascendens hierosolimā. ueni
ens q; ad probaticā piscinā. eandē quā prētio
anno uerbis tamū cōmendauerat. factis q̄q;
p̄figurat baptismi sui potentiā. ac deinde p
occasionē factā ei aduersantib; & calūpnian
tib; iudeis. dū ueritatē diuinitatis siue defen
dit. firmū nobis fidei uerbū ctradit. iq̄ tota
ei dē baptismi uirtus consistit. Tertio nichilo
min anno extra sollēpnitatē eandē facto con
uiuio de v. panib; & duob; pisc̄ib; i. q̄n q; milia
hominū occasionē ei bibulli aliud ni minus
necessariū saluti nr̄ē cōmendat sacramentū
dicens. ni manducaueritis carnē filii hominis.
& biberitis ei sanguinē ni habebitis uitā in uob.
& cet̄a. Quarto anno ieadē sollēpnitate ut

Guelf. 49 Helmst., f. 79r

quibus interdū suauius redolet platonis achade
mia quā hec unifica dñi mensa / quandoquā dicem
est ubi totis uiris; uitenti aderpugiandā uerita
tē dñici corporis & sanguinis magnaq; sententias
doctoq; corā attulerunt dicentiū hunc panē signi
ficauit manna hunc panē significat altare di
sacramta illa fuerūt. sacramenta hec sunt insignis
duersa sē. unde que significat̄ paria sē. treq; aliud
illi manducauerūt. aliud nos sub spē uisibili. qō ta
mē idē significat̄ et uirtute spūali. Hec enī & his
similia de nō ēcipiendis sumēte uidem̄ auctorib;
Sedm̄ qsdā & aplm audi unquum. Patres nr̄i omēs
fuerūt. & omēs mare transierūt. & omēs in moise
baptizati sūt in nube & in mari. et omēs eandē
escā spūalē manducauerūt. & omēs eundē potū
spūalē biberūt. Bibebant aūt de spūali con
sequente eos petra. petra aū erat xpc. Quid
respondebimus eis. Et quidē iā superuis
dictū ē eandē escam & eundē potū nequaquā
aplm adhanc escā & adhunc potū quē de xpi
mensa sūmim referre uoluisse habitatorem q;
eius pm uerbatus & qē longe alio sensu uerba
eū de sacrificiis ut ypocritis panib; nō nisi 79
mundis & sacerdotalis aut leuitici generis
hominib; edere licebat. illud aut manna
indifferenter cunctis manducare. & illā aquā
ut pote nulla diuini nominis inuocatio
ne sanctificatā licet spūalē. id est nō natural
ordine sed spūali uirtute productā. ut spūalis
potius significatiuā. iumentis eque ut homi
nib; bibere & canib; qq; lambere impune
licuerit. Scriptū ē enī. Egressē sē aque largis
sime ita ut ppls biberet & iumenta. Sed p
xpi gram̄ non eo usq; altissime sapiant ifti
sapientes. qui tantis obiectum eulis mensā
dñi duersebantur. ut iumentis nō dico bru
tis animalib; que aquā illā & ipsa biberūt.
sed iumentis que cōpunctū uerūt in stercore
suo. & canib; qui reuertunt̄ ad uomitū
suū sub; qq; lotus in uolutabro luti. hunc
panē ut potū dñicū indiscrete tradendū
esse p̄ducent. qm̄ ut p̄dictū ē. illo pane cui
cōparatū esse uolunt hunc panē dñicum
& illa aqua uolūt acumta cōmunē uti

Guelf. 49 Helmst., fol. 63r

q̄a pat̄ filio unā dedit habere inse ipso ⁊ quia
potestatē dedit ei iudiciū facere unde inq̄t
equalis ē pat̄i filio q̄ñ inueniret ñ pat̄ illi unā
daret qui ñ iudicaret ñ pat̄ potestatē faceret
iudiciū illi ēcedere. Q̄m hec dicens utiq; igno
rat qua de re agat̄ nescit omīno intentionis
capt̄ nec uidet tociꝰ rationis corpus cui⁹ mēbra
uolentī discerpere conat̄ ⁊ q̄si pcuntē ris q̄m
pat̄ insemet ipso unā habere dicat̄ cū ipse u
na sit pfecto respondere idoneū nil potest ac
p̄inde sinimet iudicio ēuincet̄ q̄d ēsequent̄ nec
illud intellexerit q̄m unā eandē filio insemet
ipso habere dederit ⁊ gr̄ā adelucidandā p̄sentē
sententiā cū ipsius qua de pmpta ē diuine ra
tionis ope accedendū ē. Sicut enī inq̄t pat̄
habet unā insemet ipso sic dedit ⁊ filio unā
habere insemet ipso ⁊ equa quā illud nr̄ē ēsi
derationis p̄terire debēt oculū q̄d diligenter
intuere liniamenta cōpaginata sē dū ñ aīt absō
lute sic habē pat̄ unā insemet ipso si int̄ po
sita ēiunctione sic enī inq̄t habet pat̄ unā

stultū ⁊ erroneū ē. ⁊ non enī deum dī qui
ipse sibi unā ē ñ de uiuificatione filii dī
qui eque sibi una ē s; de suscitatione ⁊ vi
uificatione mortuoꝝ sermo ē. Cū g̃ dixiss;
mortui audient uocē filii dī uidet filiū
eque ut patris uocē ad uiuificandos mor
tuos necessaria ee phibens rationabilit̄
subiunxit dicens: ⁊ ic enī habet pat̄ unā
insemet ipso sic dedit ⁊ filio unā habere
insemet ipso ⁊ si dicat ⁊ de certo dixi q̄a mor
tui audient uocē filii dī in qua dictione
clara ē distinctio psonarū patris ⁊ filii qua
sic pat̄ habē unā insemet ipso sic unā
hominū id uitā ut operationē effectuā
unte hominū mortuoꝝ ⁊ ñ aliunde pen
nec alicubi habē ñ insemet ipso sic dedit
⁊ filio unā habere insemet ipso id partem
maximā operationis ei dē illi imposuit ut ⁊
ipse mortuos uiuificaret insemet ipso in
delicē ñ ut paulo aut coephē sine apollo
q̄b ⁊ si datū ē unā habere id uiuificare

63

CONSIDERANDVM ERIT VT SOLVM FIRMVM SIT ET AEQVALE. TVNC rudus inducatur & uectabus ligneis contusum calcetur. supra impensa testatia crassior inducatur. & iterū uectab: contusa solidetur; Tertio nucleus id est impensa mollior inducatur. & politionibus insistat. ne rimas inutiles operi relinquatur;

IN CONTIGNATIONIBUS DILIGENTER RESPICIENDUM EST. VT AEQUALITAS soli dirigatur; Item dandae stopera. ne axes quercei cum esculi commisceantur; Nā quercus eā acceptohumore siccescere coepertae arcuatur. & rimas inutiles operi efficiat; Esculus diligenter composita ad ppetuitatem operis durabit; Verum si inopia loci esculus defuerit. intenuissimos axes quercus secetur. Et primum in directo iactatis axibus. sequentib: in transuerso statuas. binis clauis cerebro adcontignationem confixis. aliter operi subiicientur; Dece tero aut fago seu farnico axationes aut aduersus tempestatem poterunt pmanere. Iactatis in ordinem & cōpositis axib; filix aut palea aequaliter supsternatur. ut calcis humor ad axes peruenire non possit; Tunc insuper statuminentur saxo. ne minori quam qui possit implere statu minibus ruderi seu nouo. siue rediuuo adduas partes una calcis misceatur; Rudus est maiores lapides cum tusi cum calce mixti. impensa crassior induci debebit. ne minus crassitudine dignos ui; exacto pauimento ad regulā & libellā. supra impensa testatia mollior inducatur & sicc & tum aut marmor sectile aut tesserae aut scutula aut trigona aut fai

Ms. germ. fol. 132 Ms. d. Kol.. f. 17v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. Fol.17v

ardentia transeunt. & abeo per longum spatium terre p
currentes refrigerati perueniunt super terrā. sapore odo
re coloreq: corrupto. uti in taburtina uia flumen albula
& in ardeatino fontes frigidi eodem odore qui sulphurati
dicuntur & reliquis locis similibus. Hi autem cum sunt fri
gidi. ideo uidentur aspectu feruere. quod cum in arden tē
locū alte penitus inciderunt. humore & igni interse con
gruentibus offensa uehementi fragore. ualidos recipiūt
inse spiritus. ut uita inflati uiuenti coacti bullientes cre
bre p fontes egrediuntur. Ex his autem qui non sunt apti
sed aut saxis continentur pangustas uenas. uehementia spi
ritus exturbantur ad summos grumorum tumulos. Omnis
autem aqua calida ideo quod ē medicamentosa. quod in
pravis rebus percocta. aliam uirtutem recipit ad usum.
Namque sulphurosi fontes. neruorū labores reficiunt pca
lefaciendo excurendoq: caloribus e corporibus humores
uitiosos. Aluminosi autem. cum dissoluta membra corpo
rum paralisi. aut aliqua ui morbi receperint. fouendo p
patentes uenas. refrigeratione contraria. calore sui refi
ciunt. & hoc conuenienter. restituuntur in antiquā mem
brorum curationem. Bituminosi autē interioris corporis
uitia potionibus purgando solent mederi. Est autem
aquæ frigidę genus nitrosum. uti pinæ uestinæ cutilis
alusque locis similibus. quę potionibus depurgat paluum q.

Gmelf. 79 132. Gmd. lat., f. 27v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. fol. 27r

Illius authoris tertius pars mensa cylindri

Haec demensuris quarum sis signa requiris

Ex ipsis alterum poteris cognoscere casus

Nunc aliud pactum tibi gentio tradimus eodem

Argentum fuluo si quis permisceat auro

Quantum id sit quoue hoc possit deprendere pacto

Prima syracusii mens prodidit alta magistri

Regem quondam ferunt siculū quā uouerat olim

Caelicolū regi ex auro fratuisse coronam

Compesto dehinc fusto quam paste recenta

Tantundem argenti opifex immisit auro

O rasse ingenium cuius quimente sagaci

Quis modus argenti fuluo latitaret in auro

Reperit. Illaeso quod diuerat a predicatū

Quod tequales ei & pauca adueste docebo

Lancibus aequatis quibus haec ppendere mos est

Argenti atq: auri quod eadem purgauerit ignis

Impones libras pcutro ut pponder & hasque

Summittes ipsaquā quā pura ut ceperit unda

Pronus inclinat pars haec quae sustinet aurū

Densius hoc namq: est similare crassius unda

Attū siste iugū medinq: incardine centri

Pterualla nota quantū discerpserit illinc

Quotq: notas dista & suspenso pondere filum

Ginnasi. 132. Ginnasi. lat., f. 64v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. fol. 64v

Fac dragmis distare tribus cognouimus ergo
Argenti atq; auri discrimina denique libram
Libra tribus dragmis superat cum mergitur unda
Sume hinc aurū cui par argentea mixta efft.
Argenti q; meri par ponat tum q; sub unda
Lancibus impositum expecta ppensior auri
Materies sub aquis fidē furtumq; docebit,
Nam siter senis superabitur altera dragmis
Sex solas libras auri dicemus inesse,
Argenti reliquum quia pil inpondere differt
Argentum argento liquidis cum mergitur undis,
Haec eadem puro dependere possumus auro.
Si par corrupti ponat pars altera gefti
Nam quotiens ter senis illibata grauabit
Corruptā dragmis subaquā mox esse notabis
Argenti libras quas fraus promiscuit auro
Pars etium quae uis libras si forte superfit
Haec quoq; dragmarū similis tibi parte notetur
Necnon & sine aquis;

PRISCIAN GRĀMATICUS SŸMMACHO

Omnite symmache nobilitatis splendore celebratū acōnī naturę
munere ēpstantē omniq; uirtutis luce pfulgentē. studiis etiā
optimarū artiū disciplinarūq; florentē. iustissimeq; pspera fortune

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. fol. 65r

& apudnos & apud grecos indeclinabiliaſ ut alfa b& a gãma. Non recte
enĩ dicamũ donatˀ posuit. ab habeo fit habito habitudo habitaculũ habilis.
cõposita inhibeo. co. p. p. ex. INCIPIT VERSVS SEPTIMI LIBRI.

TVQVOQUE LITORIBVS NRĪS ENEIA NUTRIX. Δ. Scandeuersũ. M. Tuqꝙ lito
rib: nrīs aeneia nutrix. Δ. Quot cesuras hab& M. duas semiquinariã & semi
septenariã. Tuquoq: litoub: nrīs. Δ. Quot figurarũ ẽ. M. Decem: hab& enĩ tres
dactilos & duos spondeos. Δ. Tracta singulos pedes. tuqꝙ & cet. Δ. Quot hab&
partes oratˀ. M. Sex. Δ. Quot nomina. M. tria. litoub: aeneia nutrix. Δ. Quot p
nomina. M. Duo. tu nostris. Δ. Quid aliud. M. coniunctionẽ qꝙ. Δ. tracta singu
las partes. M. Tu p nomẽ ẽ. Δ. p nomen quidẽ. M. pars oratˀ quę p nomine posita
tantundẽ pene significat psonãq: recipit. l deo autẽ pene quasi substantiã tan
tũ significat. non tamen & iã qualitatẽ quo modo nomen. Bene igit̃ uid& fecis
se qui carentia finitis psonis separant ap nominib: p nom̃ p̃ ee qd̃ p nomine
p̃ proponit̃. l taq: qua p̃pria nomina plus alis omnib: nominib: finita sunt
certã enĩrem aliquã significant: p nomen qꝙ qd̃ loco p̃pri nominis accipit̃
deb& finitas habere psonas. Sunt igit̃ p nomina de quib: nulla dubitatio ẽ
p̃mitiua qui dẽ psonę primae ego & obliqui casus eius dẽ p nominis. Se
cunde tu. Tertiae uero sex sui. ille. iste. hic. is. ipse. Diriuatiuę p̃ mę pso
nę meus. noster nrãs. Secundę tuus. uester urãs. Tertiae suus. Haec tamen
apud nos quã apud grecos p nomina ab omnib: accipiunt̃. Cet eraũ quę sunt
infinita interrogatiua t relatiuę substantiae t qualitatis t quantitatis
t numeri; substantiae. Infinitũ interrogatiuũ utqui. Relatiuũ utqui.
Qualitatis interrogatiuũ t infinitũ t relatiuũ. Qualis. significat enĩ ποιόc.
penultimo acuto qd̃ infinitũ. & οcoc. qd̃ relatiuũ. Reddtiuũ. tantus.

+ & ποιόc ultimo acuto & οποιόc reddtiuũ. talis. Quantitatis. interrogatiuũ infinitũ t rela
tiuũ. quantus. Significat enim τοσόcoc penultimo acuto

Q.m.4. 132. Q.d. Bod.: f. 56v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. fol. 86v

uel relatiuum est · quod similiter ꝑ lectione sopit̄ · Eius reddituū
tantus · ꝑ numeri · quot · Qd similit̄ tria significat · ꝑ interrogatione · ꝑ fini
tione · relatione · Sed quando interrogatiuū · acuit̄ t infinituū · Quando
aut̄ relatiuū · ꝑ lectione grauat̄ · Eius reddituū tot · Δ Die diminutiuū ab
eo qd ÷ quis · M · Cuius cuiacuiū · que ſ possessiua infinita q̄ grec̄ p̄ habent ·
ſ Præt̄a hic & hec cuius & hoc cuiate · huius cuiatis · que ſ gemina infinita · Et
sciendū qd hec declinatione pronominū habent · quis t qui · cuius · & eā tam
ꝑ equale cū acc̄ſ · que facit · & abl̄ a quo t a qui · & dat̄ ſ plur̄ quib · t quis · Δ
Que ſ alia nomina q̄ declinatione pronominū habent · M · ꝑ · uſ · quide desi
nentia ſex · Un̄ · ullus · nullus · ſolus · totus · alius · ꝑ er · uero duo · ut̄ & alt̄ · & ex
his cōposita · excepto neut̄ neutri · Δ Die nominatiuū ab eo qd ÷ id · M · Mascu
lino eius · is · femin̄ · ea · Notandū hoc pronom̄ qd ꝑ nominatū plur̄ masculi
tam in ei facit quā ꝑ ii · & dat̄ & abl̄ tā in eis quā ꝑ iis · & quā uis · i · duplic & ur
pun a accipit̄ ſ ÿllaba · In metris · quomodo di & dis · pro dei & deis · Δ · ſ ac ab eo
qd · ē · is compositū · M · Idem eiusdem · Δ · Et quid int̄ · ē · ꝑ neut̄ & masculinum ·
M · Quod masculinū ꝓducit̄ · p neutrū uero corripit̄ · Δ · Diuersa que par ſ oratio
nis · M · Nom̄ · Δ Quale · M · Appellatiuū · Δ · Cuius ſpeciei M · Diminutiuę ·
Δ Vt de diminuat̄ · M · Nuestor uerbo passiuapiū uersus · & a passiuapio factū · ē ·
nom̄ compositū · diuersus diuersa diuersū · gen̄ fem̄ num̄ sinḡt · quando
feminini · ē · Quando uero neutri · pt · Et notandū qd omia mobilia ꝑ x faci
entia fem̄ · & nomina & pnomā & passiuapia · simile habent fem̄ singulare
& neut̄ plurale · ut prim̄ prima primū · pulcher pulchra pulchrū · armi
ger · armigera armigerū · ſatur ſatura ſaturū · ille illa illud · iſte iſta iſtud ·
ipſe a id · hic hec hoc · hec & singulare ÷ femininū · & plurale neutrū · Nec n̄

Q ÷ Mf. 132. Q ÷ d. kat., f. 90v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. fol. 90v

Infringã. Imperatiuo infringe Infringat Infringamus infringite infringant.
Infringo tu infringit ille. Infringitur Infringant t infringunt. Optãt
infringerẽ Infregissẽ infringã. Subiunctiuo cũ fringã infringerẽ infregerĩ
infregissẽ infregero. Infinit infringere infregissẽ Infractũ ire. t infrac
turũ esse. Gerundia t participalia. Infringendi infringendo infringen
dũ Infractũ Infractu. Participia uenium abactiuo pẽs infringens. fut
infracturus. Declina passiuũ nom uerbale. M. Masc ut infractor. fem
infractrix Ipsa res infractio. Infringor infractus & infractura. Ostendim
enĩ sepe qd participia actiua fiũt ẽporis fem & ia ipsa re accipiunt
ut pictura usura natura iunctura. sic & ia fractura. Rarissime. in. ea
rerũ nomina inueniunt ex quib; magis uerba nascunt ñ ex uerbis noma.
ut labor a labor. color. a color amo abamor honor ab honoro. D.
Dic alia cõposita. M. Confringo pfringo desringo. sub fringo effringo.
D. Cur frango fregi fac prim. M. Quia tcie cũgationis uerba in. go. desinen
tia. r. antẽdente si sint simplicia prim in. si faciunt ut mergo mersi.
spargo sparsi. Aliauero in. xi ut pingo pinxi tingo tinxi rego rexi.
unde exeo cposita ut pgo prexi. surgo surrexi. Exceptis lego legi. &
exeo cpositis. quĩ quando eandẽ signĩf seruant ut relego relegi plego
plegi. mutata aĩa significatione in xi. ut diligo dilexi Intellego in
tellexi neglego neglexi. Excipit similĩ frango fregi pango pegi
t pepigi. Ex quo impingo impegi. Excipit & ia tango tetigi & pungo
pupugi & punxi. & ago egi & his cõposita. D. Cur infractũ. M. Quia
oña ingit. in xi prim pfectũ facientia petus faciunt participiũ legi
lectus dixi dictus tetigi tactus sanxi sanctus. Excipiunt flexi flexus.

Ged. 132. Ged. lat. f. 99 A

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 132 Gud. lat. fol. 99r

Apud apostolum quoq: quod in parte populus agitur. sub totius populi nuncupatione narratur. & in reliquis plenitudo censetur; Cum enim de iudæorum obcæcatione disseruit. & quosdam ex ipsis gratia saluos fieri demonstrauit. Dico ergo inquit: Numquid reppulit dñs populum suum? Absit. Nam & ego israhelita sum. ex semine abraham de tribu beniamin. Non reppulit dñs plebem suam quam præscit; Plebs ergo præscita plebs non repulsa. his sunt qui in xpō iustificati sunt; Et quod de omni israhel dici non debuit. in his tantū quos sibi gratiæ electæ. eligi quos fecit ostendit. sicut sequentia apostoli sermonis enarrant; Adiungit enim & dicit; An nescitis in helia quid dicit scriptura. quemadmodum interpellat dñm aduersus israhel? Dñe prophetas tuos occiderunt. altaria tua suffoderunt & ego relictus sum solus. & quærunt animam meam; Sed quid dicit illi responsum diuinum? Reliqui mihi septem milia uirorū qui non curuauerunt genua ante baal; Sic ergo & in hoc

Q=clf. 179 Q=d. Lor.; f. 17r

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 17r

potuerunt dicere; Sed quia liberos a peccato ausi sunt
profiteri: meruere damnari: Cum ergo de discre
tione omnium hominum quaestio ueniat etur. &
ab omnibus hominibus paruuli nequeant separari.
simul de totius aetatis hominibus ueritas dixerit:
Filius hominis uenit querere & saluare quod perierat.
frustra profunditatem inscrutabilis gratiae. per li
berum arbitrium conantur aperire. qui causam
electionis in eorum constituunt meritis. qui eliguntur;
& cum multa de maiorum uoluntate ac iudicio inepta
& falsa protulerint. In paruulorum tamen discretione
deficiunt; Nec possunt de eius questionis ratione red
dita gloriari. quae de omnibus tractatur. et non de om
nib; expeditur; Multiformitas autem & magni
tudo diuine gratie probatis tos contra ueritatē etiam
quod de maiorum uoluntatibus loquuntur astruere:
eorumq. psu asioni. diuinorum eloquiorum testi
moniа repugnare. Quae si omnia sermoni nro uelim
us ad nectere. modus non erit differendi. Quae
tamen sē recordationi offerunt. non omittantur.
utquantum sat is est. manifestetur omne hominis bo
num meritum. ab initio fidei usq. ad perseuerantiae

Qucf. 179 Qd. loc., f. 31r

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 31r

consummationem donum atq. opus esse diuinum

Igitur fides quae bonae uoluntatis & iustę actionis gene
trix, quo ipsa fonte nascatur. Apostolus paulus exponat,
qui pro romanorum fide dō gratias agit dicens. Primū
quidem gratias ago dō meo pihm xpm pro omnibus uo
bis, quia fides ura annuntiatur in uniuerso mundo.
Ad ephesios quoq. scribens. Propterea inquit ego au
dita fide ura quae est in dno ihū & dilectione in omnes scos,
non cesso gratias agens pro uobis memoriam uri faciens
in orationibus meis, ut ds dni nri ihu xpi pater gloriae
det uobis spm sapientiae & reuelationis in agnitione eius,
illuminatos oculos cordis uri, ut sciatis quae sit spes uocatio
nis eius, quae diuitię gloriae hereditatis eius in scis. De fide
& iam colosensium similiter dō gratias agens. Gratias inquit
agimus dō et patri dni nri ihu xpi, semp pro uobis orantes,
audientes fidem uram in xpo ihu & dilectionem quam
habetis in scos omnes, propter spem quae reposita ē uobis
in caelis. Et tu alia bona ab eodem bonorum auctore poci
piant, quid proficiat et enarrans. Ideo inquit et nos ex qua
die audiuimus, non cessauimus pro uobis orantes & postulan
tes, ut impleamini agnitione uoluntatis eius in omni sapi
entia & intellectu spirituali, ut ambuletis digne dō placentes,

Gf. 179 Gd. lat., f. 31v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 31v

uident : nequeunt inherere . quō perseuerari ineo
non potest . quod non toto corde diligitur . Donum
quoq; ipsius caritatis . non semp eiusmodi est . ut
quicquid ad plenitudinem ipsius pertinet . simul a
percipiente sumatur . Est enim amor . qui potest
alio amore superari : Et sepe dilectio dī . ex mundi
dilectione marcescit . nisi ad eum feruorē spūscō
inflammante profecerit . qui nullo extingui frigore
nullo possit tepore languere . Cum itaq; in hoc in
enarrabili dono dī . omnium summa donorū . & quic-
cunctarum sit uita uirtutū . ad hoc cetera conferant .
ut habeat anima fidelis intentio . p quae ad perfectā
caritatem possit enitq; . Quae quō non solum ex do-
sed iam dī est stabiles & perseuerantes atq; insuper
biles facit . quos flumine suae uoluntatis impleuerit .
Qui autem istarum aquarum dulcedinem nesciunt . &
adhuc de mundi huius torrentib. bibunt . aut iam
si aliquid primoribus labris de uitae fonte gustarunt .
inebriari tamen aureo babylonis calice delectantur .
suo prorsus decipiuntur arbitrio . sua uoluntate labun
tur . Et si in hac desidia p seuerant . ipsi se dehis quae
accepere despoliant . Facile enim quae libet bona

Q:dl. 179. Q:d. lat., f. 52.v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 52v

mortificamur tota die. estimati sumus sicut o
ues occisionis. Sed in his omnibus superamus. prop
ter eum qui dilexit nos. Certus sum enim. quia
neq. mors. neq. uita. neq. instantia. neque futura.
neq. angeli. neque principatus. neq. altitudo. neq.
profundum. neq. creatura alia poterit nos separare
a caritate dī. quae est in xpo iesu dño nro. Haec cari
tas diffusa p spm scm. fecit ut mundus fidelium.
mundum uinceret impiorū. Haec neronis crude
litatem. domitiani furorē. multorumq. post eos
principum rabiem. glorioso innumerabilium mar
tyrum fine confudit. donante xpo imitatoribus
suis. de persecutionibus regum. aeternarū stemmata
coronarum. Nulla igitur ratio dubitandi ē. ihm
xpm dnm nrm pro impiis et peccatoribus mortuum.
a quorum numero si aliquis liber inuentus ē. non ē
pro omnibus mortuus xps. Sed prorsus pro omnib.
mortuus ē. Nemo ergo omnium hominū ante re
conciliationē quae per xpi sanguinē facta ē. non aut
peccator aut impius. dicente apto. Si enim xps cum
adhuc infirmi essemus. iuxta tempus pro impiis
mortuus ē. Vix enim pro iusto quis moritur.

Gies. 179 God. lat., f. 58v

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 58v

reperitur · Sicut ergo de his quae intra ecclesiam
multiformiter spūs sc̄s operatur · impiū sē ullam que
relam corde concipere · ~ Itaetiam de illa prouidentia
quae in fidelib · praesidet · nullatenus praesumendum
ē · Quoniam iustus & bonus arbiter · nec uoluntatis
iniquae ē · nec discretionis incestae · Ut sub immensa
misericordia eius atque iustitia putemus quod quis
quam pereat qui perire non debeat · Nulla pars
mundi a euangelio uacat xp̄i · et licet illa generalis
uocatio non quiescat · tamen etiam ista specialis iam
omnib · ē facta communis · Ex omni gente · ex omni
ni conditione · adoptantur cotidie milia senum ·
milia iuuenum · milia paruulorū · et effectibus gra
tiae xp̄ianę etiam ipsa quib · mundus atteritur arma
famulantur · Quam multos enī qui in tranquilli
tate pacis sacramentum baptismatis suscipere diffe
rebant · ad aquam regenerationis confugere instan
tis periculi metus impulit · et lentus trepidusq · animis
quoddiu cohostatio quieta non suasit · minax subito
terror extorsit Quidam ecclesiae filii ab hostib · 2ª col.
capti · dominos suos xp̄i euangelio mancipauerunt ·
Quibus conditione bellica seruiebant · eisdem

Gieß. 179 Gieß. lat., f. 73ª

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 73r

NON AUDACTER UT FALSO PUTAS.
sed amanter studioseq. fecisti. ut nouam
mihi excuteri mitteres questionem. quae ante
litteras tuas plerosq. in oriente decepit. ut post
simulatam humilitatem superbiã discerent. & dice
rent cum diabolo. In caelum ascendam super sidera
dei ponam thronum meum. ero similis altissimo;
Quae enim potest alia maior esse temeritas quam di
sibi non dico similitudinem. sed aequalitatem uindi
care. & breui sententia omnium hereticorũ uenena
complecti. quae de philosophorum. & maxime pthagore.
ecẽ senonis principis stoicorum fonte manarunt;
Illud enim. quae graeci appellant. ΠΑΘΗ. nos perturbationes possumus dicere. aegritudinem uidelicet
et gaudium. spem et metum. quorũ duo presentia
duo futura sunt. asserunt extirpari posse de mentib.
et nullam fibram radicemq. uitiorum. in homine
omnino residere. meditatione & assidua exercitati
one uirtutum. Aduersus quos & peripatetici. qui de
aristotilis fonte descendunt fortissime disputant.

Qu. ef. 179 Gd. lat., f. 100r

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 100r

dr. quare tu enarras iustitias meas. et assumis testamentum meum per os tuum. Tu autē odisti disciplinam. & proiecisti uerba mea retrorsum; uerba dū non uis facere. post tergum tuum proicis. & nouus apostolus. orbi terrarum facienda. et non facienda decernis; sed non est ita aut loqueris. Aliud in tua mente uersatur; Quando enim te dicis peccatorē. et posse hominem sine peccato eē. siue dicis. illud uis intelligi. te scīm quidem eē. & omni carere peccato. sed per humilitatem peccati nomen assumere. & alios potius laudas ut tibi detrahas; illud quoq; argumentum urīm. ferre quis possit. dicitis hi uerbis. aliud esse. aliud esse posse; Esse non est in nra potestate positum. esse autem posse: generaliter dici. quod licet. & alius non fuerit. tamen possit eē qui esse uoluerit; Rogo quae est ista argumentatio. posse esse quod numquam fuit. posse fieri quod nullum fecisse te feceris. id cuilibet tribuere. qui apl futurus sit ignores. et dare nescio cui. quod in patriarchis. pphis. et apostolis fuisse nequeas approbare. Audi ecclesiasticam simplicitatem. siue rusticitatem. aut imperitiā ut uobis uidetur; loquere quod credis publice. predica quod secreto discipulis loqueris. quid dicis te habere ar

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 106r

tas dixit. Dixi inquit sapiens efficiar. & ipsa
longe facta est ame, Profunda profunditas.
quis inueni & eam ame quaeris quare figulus
aliud uas fecerit in honorem aliud in contume
liam. & non adquiescis paulo prosuo dño respon
denti. O homo tu quis es qui respondeas
do. audi igit breuit testimonia scripturarum.
ut stulta immo impia scisitatio in perpetuum
conticescat, loqt dñs ingenesi; Non adicias ultra
maledicere terre ppt operahominu. qlapposita
é mens hominis diligent admala a puertia;
Abrahā & sara audita repmissione filii isaac ridet
in cordesuo. & tacita cogitatio. quasi pars infideli
tatis reprehendit, actn tunc non ex eo quodriserediffi
dentiae condepnant. sed ex eo qd postea credi
derunt iustitie palmam accipiunt; Lothnescit
in concubitu filiarum quid fecerit. & inhebri
atus abeis non habet crimen conscientiae. & tamen
error inuitio est; argue uirum scm iacob qua
re rachel formosā dilexit. pqua & seruiuit multo
tempore. & in liae primo concubitu fuerit
contristatus. & adquiesce tandem huma

Non latet scientiā dī;
Arguunt in risu et
ipsa cogitatio

Gen. 179 Gd. lat., f. 126r

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 126r

In xpi nomine incipit expositio fidei catholice
scī hieronimi presbiteri.

Credimus igit̄ in patrem omnipotentē creatorē uisibi-
liū & inuisibiliū conditorē. Credimus & in dn̄m nr̄m
ihm xp̄m filiū ei⁹ quē ante secula & ante omne tempus
de patre natū sine matre genitū & uerū de
filiū. p̄ quē facta sunt omnia qui genitus. & uerus de
substantia. atq; in potentia equalē & omnipotentē patri. utpote tempore
nec gradu nec potestate ei possit inferior. Tantūq; ei
confitemur illū qui est genitus. Quantus est ille qui genuit
Non autē ea dicamus genitū a patre filiū diuina & ineffabili
generatione aliquod tempus adscribimus. Sed nec patrem
aliquando cepisse. nec filiū. Non aliter confiteri possumus
eternū patrem. nisi confiteamur & ante & coeternū filiū. Et filio
enim pater adiacetur & quia semp fuit pater. semp habuit filiū.
Credimus & in spm̄ scm̄ dn̄m uerū. & patri & filio coeternē & equalē
potentia patri & filio. uoluntate potestate. eternitate substantia
Hoc est prorsus aliquis in trinitate gradus. nihil qd inferius
superiusue dici possit. Sed tota deitas in suo fecit ope. equalis.
atq; eadem suo uocabulis quae propriae ante personarū indicant.
Quicquid de una persona dicitur de ceteris dignissime possit
intelligi. Atq; confitentes ternariū unitatē eandē q; dicam⁹
trinitatis esse substantiā. & unū in tribus personis fatemur dn̄m.

Gelf. 179 Gd. lat. f. 167a

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 167r

Quē absq; solapeccati macula quenaturalis ñ est nobis confitemur
fuisse conformē · Illorū quoq; similē execramur blasfemiam, quinouo sensu asserere conantur · atēpore susceptę carnis omnia
quæ erant deitatis inhominē demigrasse · Et rursū quæ hu
manitatis erant · Indm ee transfusa · ut quodnulla umquā
heresis dicere ausaē · uideatur hac confusione ueraq; exinani
ta substantia · deitatis scilicē & humanitatis · & appriostatu
inaliud ee · mutata · quiā dm impfectū in filio quū homi
nē confitentur · pedm uere nec hominē tenere credantur ·
Nos aūt ita dicamus susceptū adī filio passibile nrm · ut dī
tam impassibile pmaneret · Passus enī filius ñ putative sed
uere pomnia quæ scriptura testatur · Idē esuriem · sitim ·
lassitudinē · dolorē · mortē · &cętera huiusmodi scdm illud
passus ē · qd pati poterat · Idē non scdm ipsā substantiam qua
assūpsit sed secundū illā qua assūpta est · Ipse enī dī filius ·
scdm deitatē suam impassibilis ē · ut pat̄ · Incōprehensibi
lis ut pater · Inuisibilis ut pater · Inconuertibilis ut pater ·
Et quā uis ppria psona filii dei dī uerbū susceptit passibilē
hominē · tāmen eius habitationes scdm suam substanti
am deitas uerbi nihil passa est · ut tota trinitas quā im
passibilē necesse ē confiteri · Mortuus ē ergo dī filius ·
scdm scripturas iuxta id quod mori poterat · Resurrex

Cod. lat. 179 Cod. lat., f. 168r

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

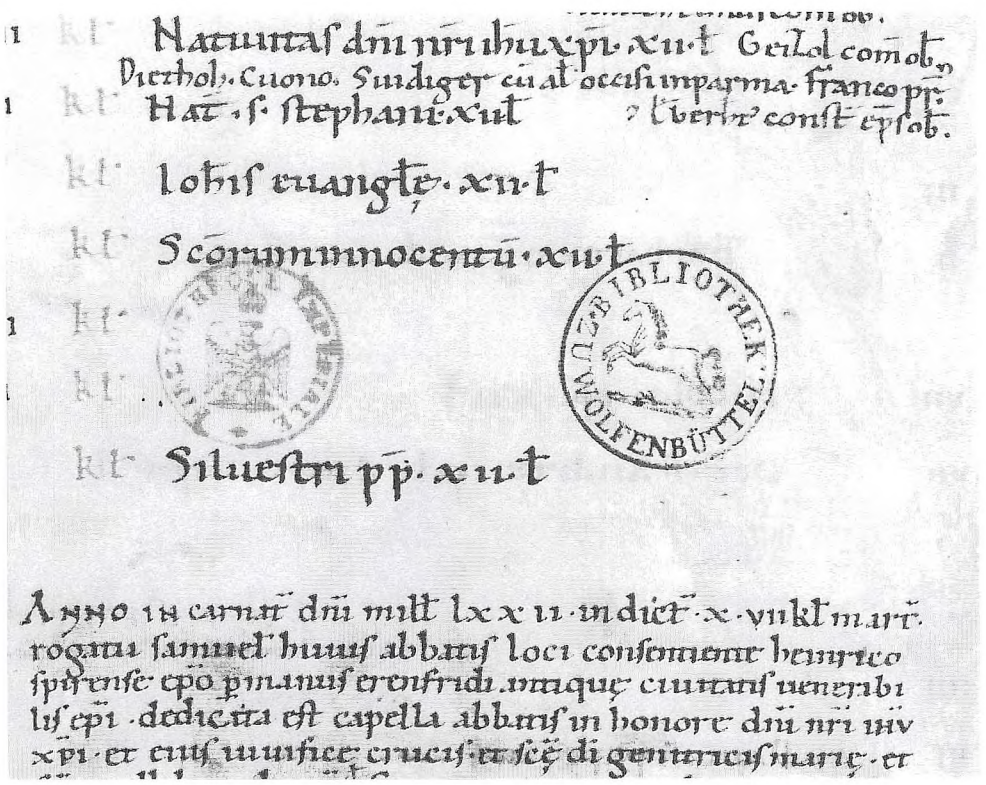
Cod. Guelf. 179 Gud. lat. fol. 168r

Guelf. Gud. Let. 269, fol. 1ª

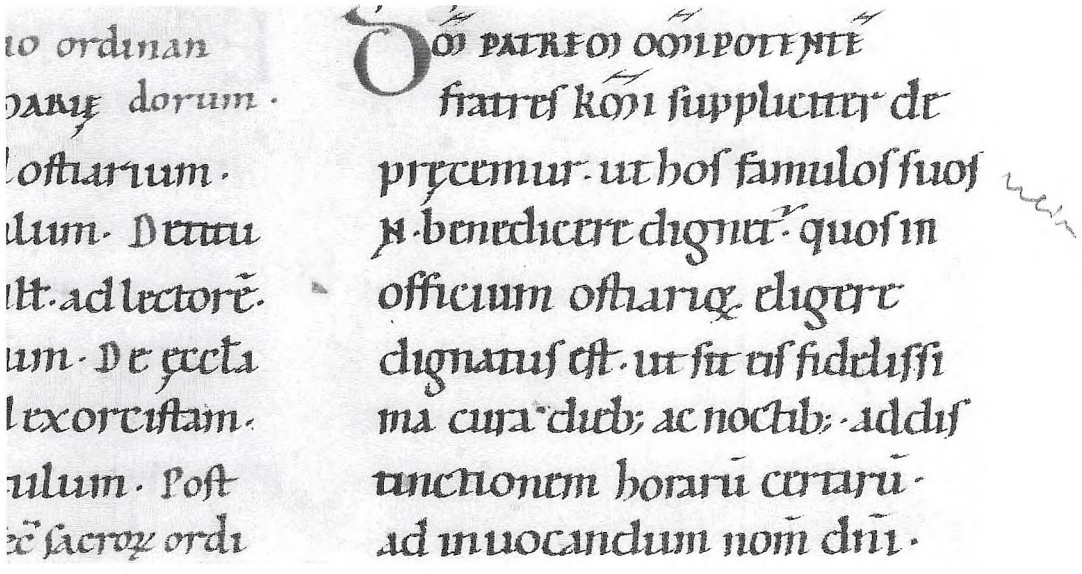
Liber sci Stephani Iurg.

BILDTEIL_.QXD 25.07.2004 23:54 Seite 209

209a. Wolfenbüttel, Herzog August Bibl., 45 Weiss., fol. 190^{v}

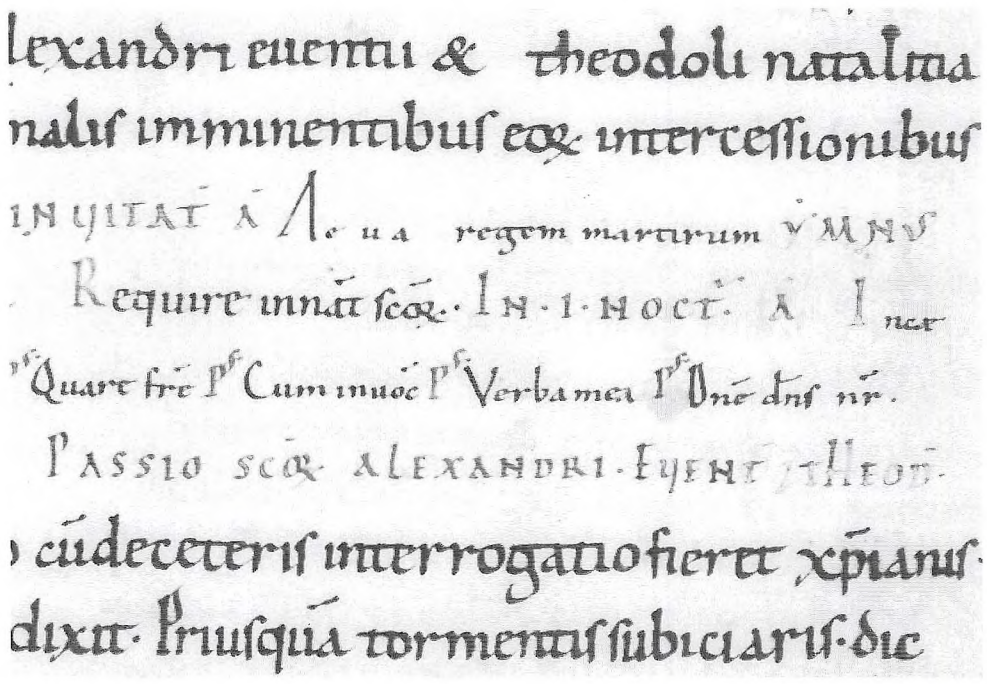
209b. Wolfenbüttel, Herzog August Bibl., 15 Weiss., fol. 95^{r}

bidicitur in macula nubia. Sic et hic dicitur qui nec reditur sine macula. Videte quid praecipitur, non dixit qui pacem habet ad finem sine macula sed qui ad hucinitinere est et maculam non habet. Videre aliquis poterat non habeo maculam non peccatum non sufficit nobis malum non facere nisi feceris et bonum. Denique sequitur et operatur iustitiam. Non dixit operatur sapientiam. Operatur fortitudine et haec quidem uirtutes optimae sunt. Verbi causa sapientia nobis prodest. fortitudo nobis prodest ut persecutionibus resistamus. Deinde temperantia et castitas nobis prodest ne polluamus animas nostras. Iustitia sola macna uirtus est et maxime omnium. Dicat aliquis quomodo iustitia maior est ceteris uirtutibus. Ceterae uirtutes habent temperantiam. iustitia non delectat habentem. habent sapientiam. sed alios. si sapiens sum me delectat fortitudo. si pudicus castitas me delectat. si iustus me delectat. ceterarum iustitia non prodest habenti sed ceteris miseris non habentibus. si aliquem pauperem rivum habere cupias ideo ne optaris eum potentem esse et alium hoc est alienum amet pauperem et tamen eum oppugnet potentia. sapientia mea quid prodest pauperi. fortitudo mea quid prodest. castitas mea quid prodest pauperi. iustitia prodest quia non accipio personam pauperis sed pro veritate iudico. iustitia. Non nouit fratrem non nouit patrem. ueritatem nouit. personam non accipit dominantur

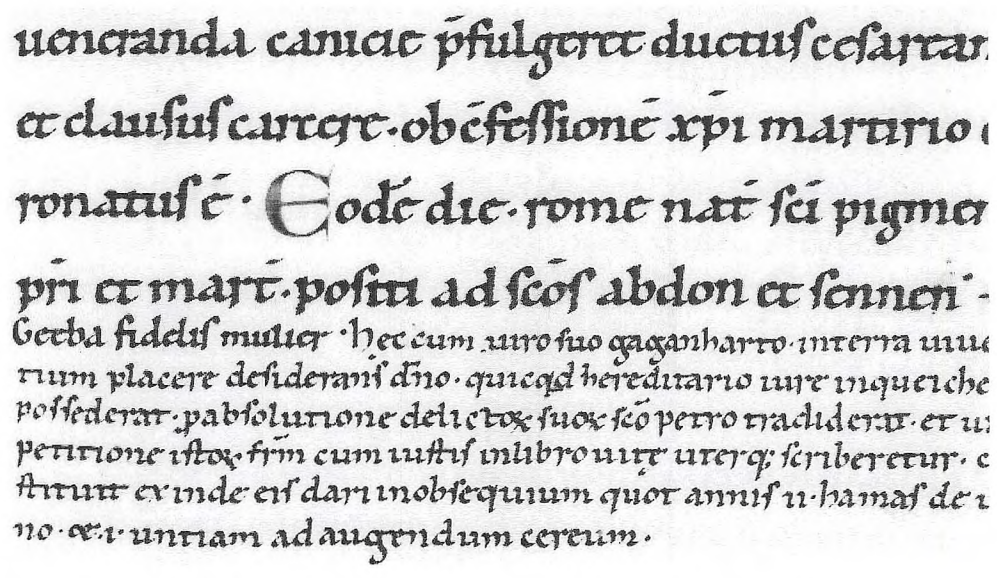
qui macula in scripturis nigra est. qui nec reditur sine macula

filie ephrem · intendentes cum tentis arcum; que con
quenderis · hereticorum · omnes superstitiones ha
bent; Reuersi sunt in die belli · nescientes · quid dixit;
pacē · meam do uobis pacem meam relinquo uobis;
Sed aduerbia sunt preparatiua habentia uerba · Sed audi
ant illud · quod scriptum est · Dissipa gentes que bella
lauolunt · Dicat aliquis nostram esse sententiam ·
Quid eamus consequentiam; Non custodierunt testamen
tum dī · et ne ulcisci eius noluerunt ambulare · et oblitus sunt
beneficiorum eius; Consurrexerunt contra eum · quicos
recreauit · in baptismate · et cetera mirabilia eius quae
ostendit eis coram patribus eorum quae fecit mira
bilia · Quid est sensum scripturarum · quo modo de filius
ephrem · de nitadhistorias preteritas · ad illud quod
scriptum est · Aperiam in parabulas os meum · eloquar
propositiones · ab initio sæculi · parabola edictum
ostendit · Coram patribus eorum quae fecit mirabilia
inter medios pharaonis · in campo tanei · Interrupit mare
et perduxit eos · Statuit aquas · quasi in utrem · et deduxit eos · in nubedie · Dicat aliquis · aliam facis scripturam
simpliciter enim dicitur · de populo israhel quando educ
tus est de terra · egypti · et propter eas · secundum quam
historiam dicitur; et electionis decem · tribus · quam

BILDTEIL_.QXD 25.07.2004 23:54 Seite 208

208a. Wolfenbüttel, Herzog August Bibl., 404.7 (3) Novi^{v}

208b. Wolfenbüttel, Herzog August Bibl., 45 Weiss., fol. 26^{r}

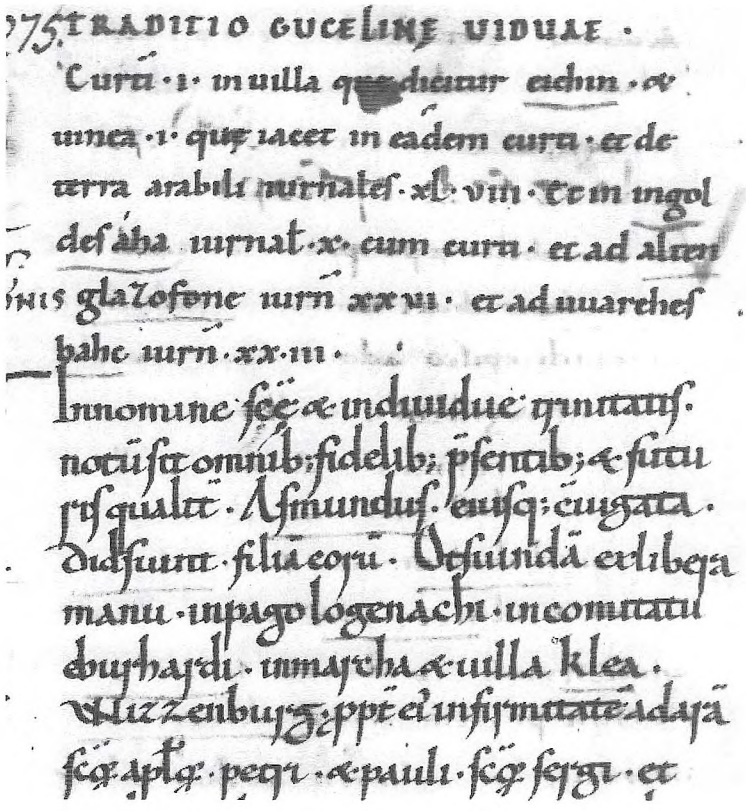
praecio inquid emptiestis nolite fieri seruihominum; quod est qualis praetium quanti creatur eo procreato dra sanguinem suum fundere; Qui coronat tecum redemerit sic coronat; coronat autem non propter merita tua sed propter suam misericordiam. Dne ut scuto bonae uoluntatis tuae coronasti nos; Ubi equid dicat dne ut scuto bonae uoluntatis tuae coronasti nos; aliquis scutocoronat; unique quicoronat. Coronat lapide; coronat auro coronat ceteris coronis Numquid aliquis scuta coronat sed dns scutum coronae est, protegit enim eide fendit et sic coronat et hic ergo quod ibi significat scutum hic significat misericordia; et scutum dum protegit misericordia est.

FINIT DE SALMO CII INCIPIT DE SALMO CIII.

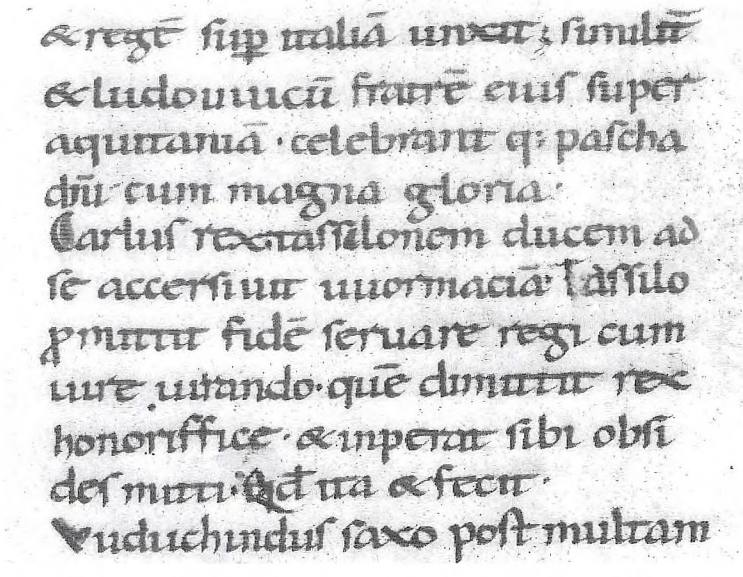
Iste psalmus continet ipsam creaturam laudantem et benedicentem dno creatures suo per prophetam quem admodum et nona et decima psalmo dicit; Caeli enarrant gloriam dei et opera manuum eius adnunciant firmamentum benedic anima mea ad no. Provocat semetipsum propheta in benedicendo dō; benedicere iam te dno hoc est qui laudat dnm se ipsum benedicit, Ons ds meus magnificatus est vehementer. Quum nimis es ds specialiter meus es ds; quia non sum seruus peccati qui amen non uocare seruus tuus;

120v

BILDTEIL_.QXD 25.07.2004 23:54 Seite 207

207a. Speyer, Landesarchiv, F 1 Nr. 85, fol. 83vb

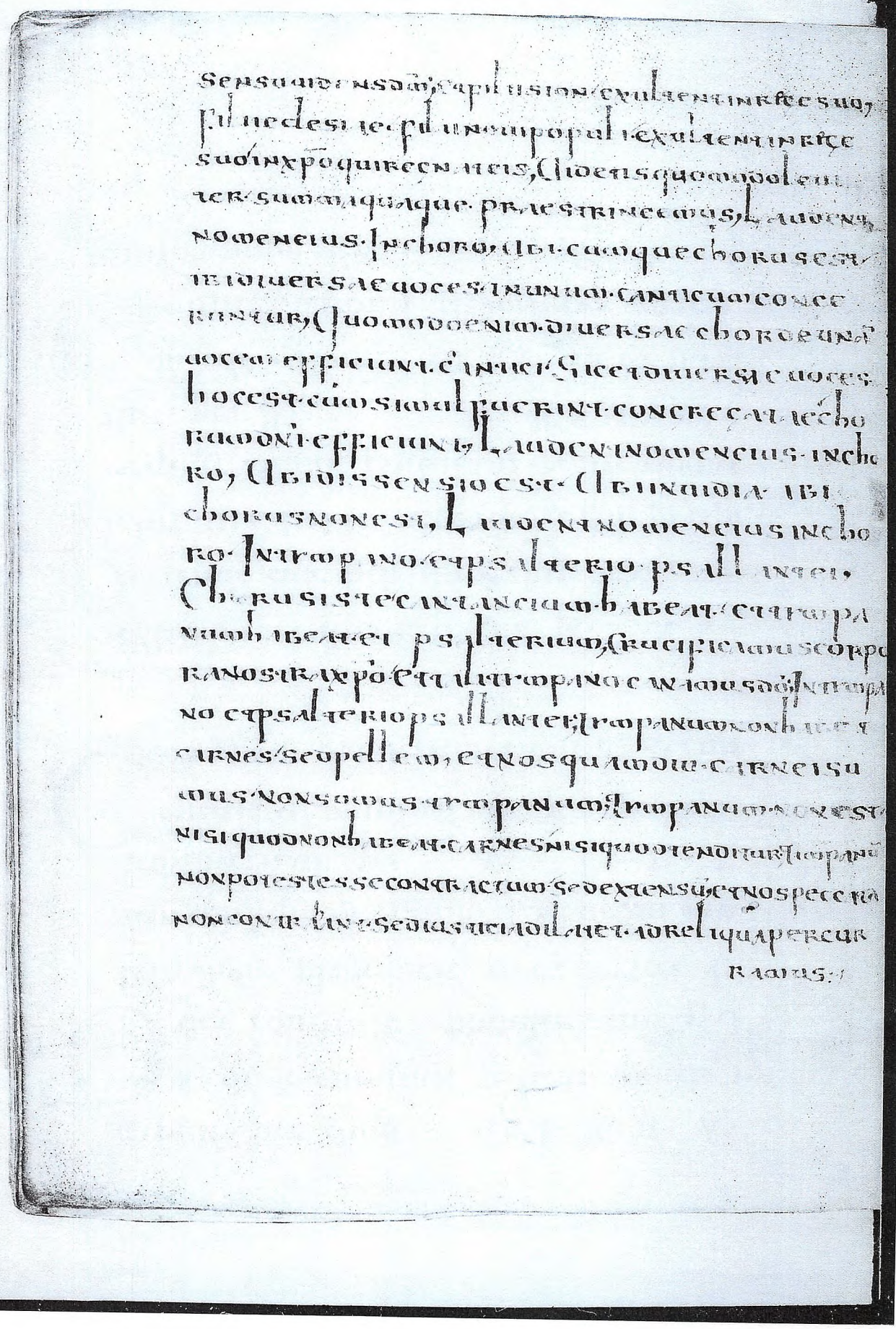

207b. München, Universitätsbibliothek, 2° Cod. ms. 6, fol. 58^{r}

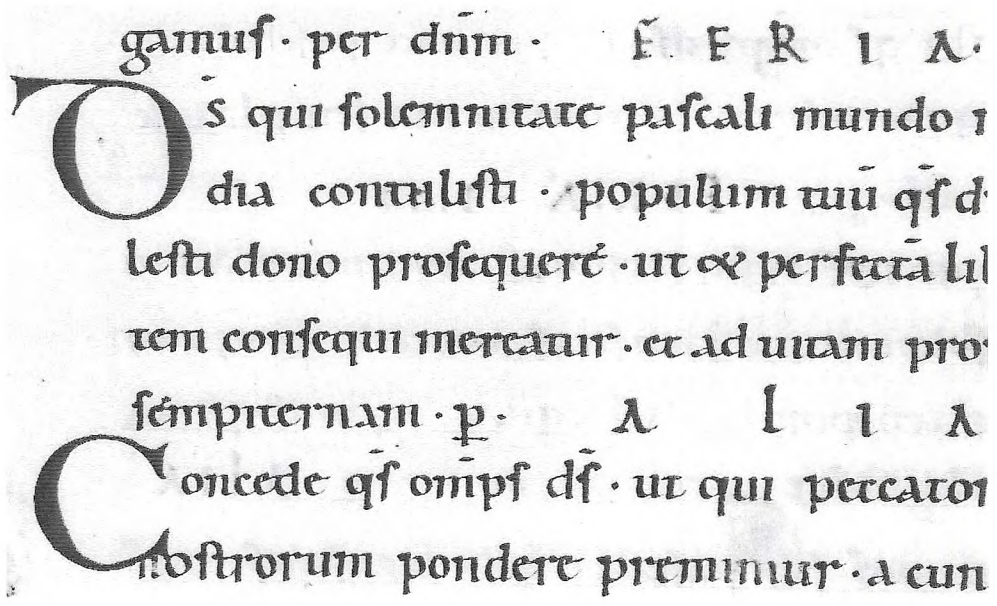
et quid dicit cum exaltatus fuero omnia trahā
ad me, Ille ex altatus et nos exaltauit, Iste use q
pud ex altatus est, Ceteru ondracones capita conq̃ as
sata sunt et confracta sunt non ake propter e ad ex
altauit caput dñm dixit propter e ad ex altatum est
caput eius hoc est ab alio exaltatum, Sed quis ehu
milauerat ipse exaltauit, ipse enim dicit Ne quan
q̃ eleuet se potest ate cohabe o. Animam meam ponendi
et potestate cohabeo resumendi animam meam,
propter e ad ex altauit caput suum ex altauit
quia caput est omnium, aut certe quod dicit ex altauit
caput non seipsum ex altauit, propter e ad ex altauit
se mper enim ille altus fuit, sed quando dicit ex al
tauit caput nostrum ex altauit caput quidem
quem ad modum interra, nostrum ex altauit
caput quia cur non potera mus aspicere ad caelu
sed ad terram, Ut ad sciremus quanta mpse ex altauit
caput et illa mansuetudine unquam liq̃ uerat diabolus
ipse liberauit et ex altauit caput eius qui de se ex
incurvata pun et ad oratione ua, Cui sit gloria in
saecula saeculorum. Amen. Finde psalmum cx

Confitebor tibi dñe in toto corde meo; in con
ces sed simplex david et non habere ret. mundum cor
set. Confitebor tibi dñe in toto corde meo;

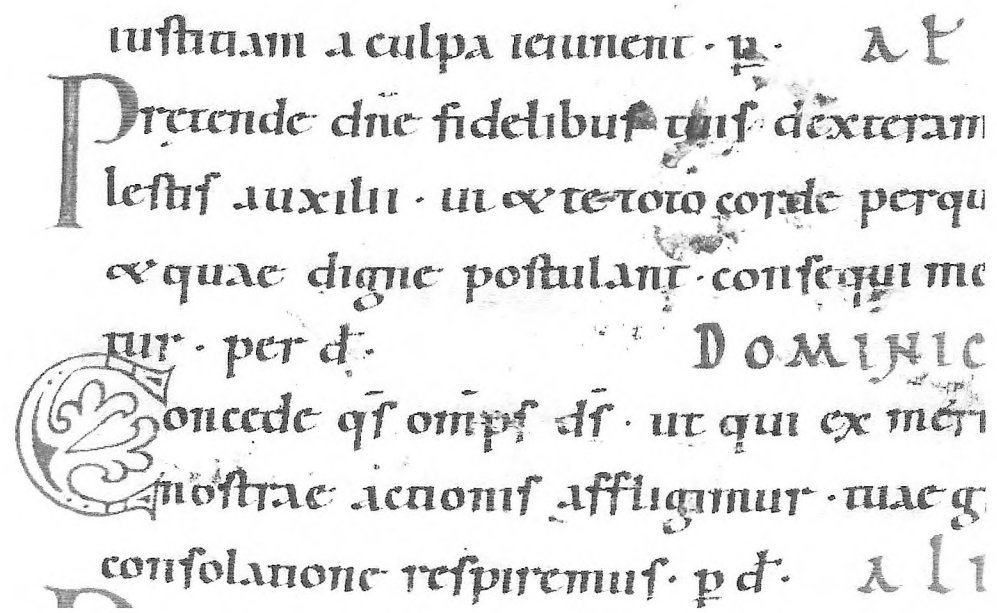
Gött. Ges. d. Wiss. 269, fol. 153r

BILDTEIL_.QXD 25.07.2004 23:54 Seite 206

gamuſ · per dñm · F E R I A ·
Os qui ſolemnitate paſcali mundo
dia contuliſti · populum tuū qſ d
leſti dono proſequeré · ut & perfecta lil
tem conſequi mereatur · et ad uitam pro
ſempiternam · p · A L I A
Concede qſ omnſ dſ · ut qui peccato
noſtrorum pondere premimur · a cun

206a. Wolfenbüttel, Herzog August Bibl., 404.8 (11) Novi, fol. 2r

iuſtitiam a culpa ieiunent · p · A L
Preſtende dñe fidelibuſ tuiſ dexteram
leſtiſ auxilii · ut & toto corde perqu
& quae digne poſtulant · conſequi me
ntur · per d · D O M I N I C
Concede qſ omnſ dſ · ut qui ex meri
noſtrae actionis affligimur · tuae g
conſolatione reſpiremuſ · p d · A l i

206b. Wolfenbüttel, Herzog August Bibl., 84 Weiss., fol. 1r

Guelf. 16.1 Aug. 2°. f. 7ra

Lucas ... Iohannes. In secundo tres. matheus. marcus lucas. In tertio tres. matheus lucas iohannes. In quarto tres. matheus marcus iohannes. In quinto duo matheus lucas. In sexto duo matheus marcus. In septimo duo matheus iohannes. In octauo duo lucas marcus. In nono duo lucas iohannes In decimo ppria unusquisq. que ñ habentur. In alius ediderunt. Singulis uero eu angelius abuno incipiens usq. adfinē librorū dispar numerus increscit. hic nigro colore prescriptus. Subse habet aliū exminio numerū discolorē. q̄ ad decē usq. pcedens. Indicat prior numerus inquo sit canone requirendus. Cū igr̄ apto codice uerbigrā illud siue illud capitulum scire uolueris cuius canonis sit statī ex subiecto numero doceberis. et recurrens ad principia inquib; canonū ē distincta ēgeries. Eodēq statī canone extitulo frontis inuento. illū quē quere bas numerū eusdē euangelistę. quem iste ex inscriptione signat̄ inuenies atq. eucino ceterorū tramitib; inspectis quos numeros eregione habeant annotabis Et cū sciēris recurras ad uolumina singulorū et sine mora reptis numeris quos ante signaueras. repperias et loca inquibus t eadē t uicina dixerunt. Opto ut in xp̄o ualeas et memineris mei papa beatissime.

Sciendū etiam HIERONIM' DAMASO PAPÆ'
nequem ignarū ex similitudine numerorum
error inuoluat. Qd̄ sic in subnotatione canonum
distinctorū in canone quolibet tres euangeliste bis t
ter t quater aut etiā amplius eundem numerum

Guelf. 16.1 Aug. 2°, fol. 78r

sacerdotes. ut p̄deret eum illis. Qui audientes. gauisi sunt
et p̄miserunt ei pecuniam se daturos. Et querebat quo
modo illū oportune traderet. Et prima die azimorū
quando pascha immolabant. dicunt ei discipuli. Quo
uis eamus paremus tibi ut manduces pascha. Et mittit
duos ex discipulis suis. et dicit illis. Ite in ciuitatē. et
occurret uobis homo lagoenam aquę baulans. Sequi
mini eū. et quocūq. introierit. dicite domino domus.
quia magister dicit. Vbi est refectio mea. ubi pascha
cū discipulis meis manducem. Et ipse uobis demonstra
bit cenaculū grande stratū. et illic parate nobis. Et
abierunt discipuli eius. et uenerunt in ciuitatē. et inue
nerunt sicut dixerat illis. et parauerunt pascha.

m clxi
t IIII
m cc lxxviii
lo lxxii

Vespere autē facto. uenit cū duodecim. Et discūbentib;
eis et manducantibus. ait hīc. Amen dico uobis. quia
unus ex uobis me tradet qui manducat mecum.

m clxii
t I
m cc lxxx
f cc lxviii
lo cxxii

Et illi. ceperunt contristari. et dicere ei singillatim.
Numquid ego.

m clxiii
t II
m cc lxxxi
f cc lxviii

Qui at illis. Unus ex duodecim. qui intingit mecū in
catino. Et filius. hominis quidem uadit. sicut scriptum
est de eo. Uę aut homini illi. p quē filius hominis tradet
bonū erat ei. sinon esset natus homo ille.

m clxiiii
t VI
m cc lxxxii

m clxv
t I
m cc lxxxiiii
f cc lx vi
lo l v
et lxv

Et manducantibus illis. accepit hīc panē et benedicens
fregit. et dedit eis et ait. Sumite. hoc est corpus meum.

m clxvi
t II
m cc lxxxv
f cc lxv

Et accepto calice. grās agens. dedit eis. Et biberunt
ex illo omnes. Et ait illis. Hic est sanguis meus nou
testamenti. qui p multis effundetur. Amen dico uobis.
quod iam non bibam de genimine uitis. usq. in diē illū

Guelf. 16.1 Aug. 2°, fol. 155r

eū et veniebant ad eū et dicebant; Ave rex iudeorū;
et dabant ei alapas;

lō lxxxvi
vi
ɬ ccc vi
et ccc xii

Exiit iterū pilatus foras et dicit eis. Ecce adduco vobis
eū foras ut cognoscatis quia in eo nullā causam invenio.

lō lxxxvii
t iii
m ccc xxviii
m cc vii

Exiit ergo ihs portans spineam coronā et purpureū vesti
mentū et dicit eis; Ecce homo.

lo lxxxviii
ɬ ccc xxvi
m cc v
ɬ cc xi

Cū ergo vidissent eū pontifices et ministri clama
bant dicentes. Crucifige eū.

lō clxxxviii
sol

Dicit eis pilatus; accipite eū vos. et crucifigite;
ego enī non invenio in eo causam.

lō cxc
ɬ viii
et ccc viii
et ccc xii

Responderunt ei iudei. Nos legem habemus et
secundū legē debet mori quia filiū dī fecit

lō cxci
x
sol

Cū ergo audisset pilatus hunc sermonem. magis
magis. et ingressus est prætoriū iterū et dicit
ad ihm. Unde es tu. Ihs autē. responsū non dedit ei.

lō cxciii
t iii
m ccc xi
m cc i

Dicit ergo ei pilatus. Mihi non loqueris. Nescis quia
potestatē habeo crucifigere te. et potestatem
habeo dimittere te; Respondit ihs. Non haberes
potestatē adversum me ullam. nisi tibi esset
datū desuper. Propterea qui tradidit me tibi
maius peccatū habet. Exinde querebat pilatus
dimittere eum. Iudei autē clamabant dicen
tes. Si hunc dimittis non es amicus cesaris. Omnis
qui se regē facit. contradicit cesari. pilatus ergo
cū audisset hos sermones. adduxit foras ihm et
sedit pro tribunali in loco qui dicitur lithostratos
hebraice autem gabatha erat autē parasceue
pasche hora quasi sexta. et dicit iudeis. Ecce rex vr;

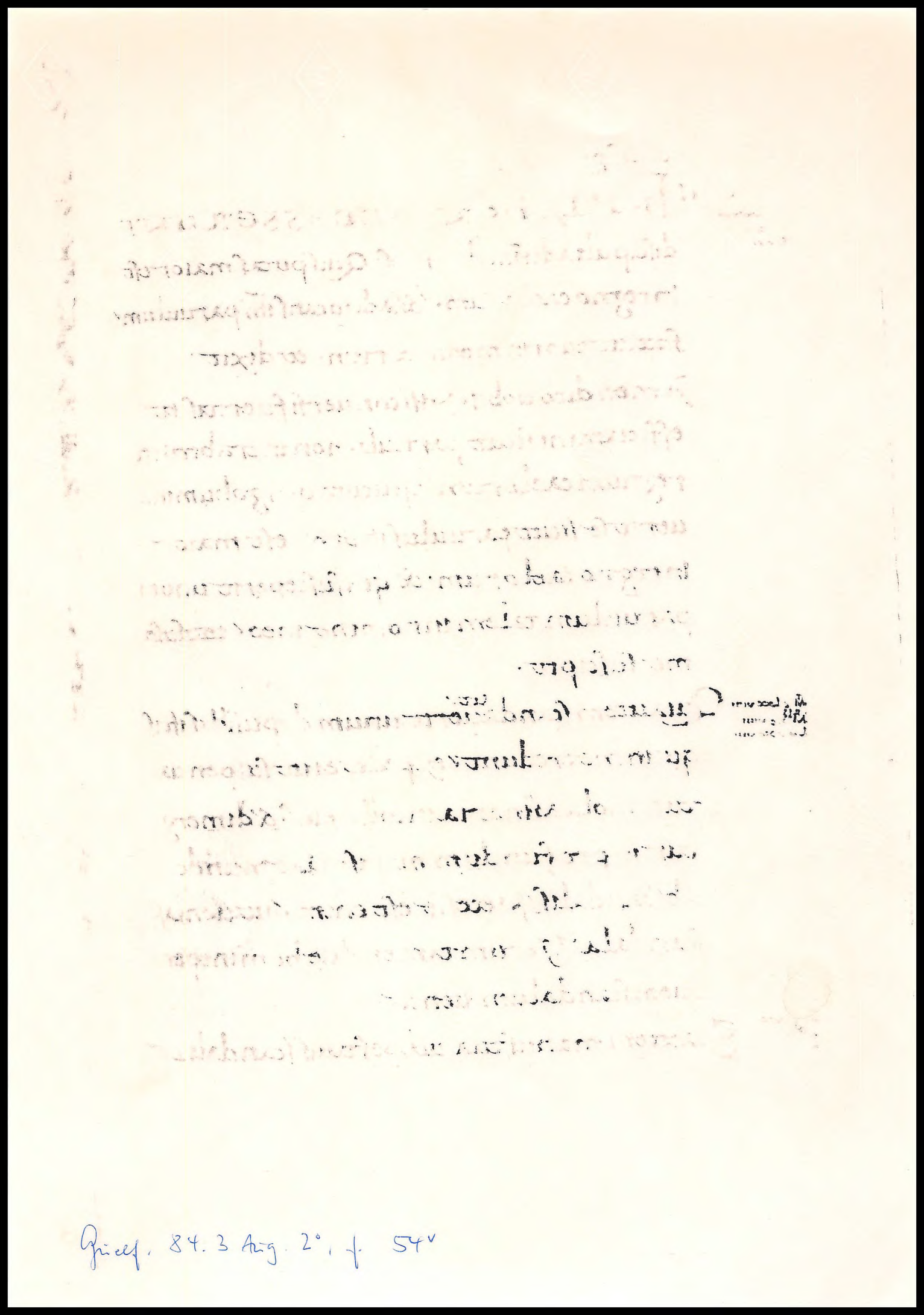
daeis prome et te.

XVIII IN ILLA hora accesserunt
Mc cxxxviii
Mt xviii.
Lc ix.
discipuli adihm dicentes. Quis putas maior est
in regno caelorum. & aduocans ihs paruulum
statuit eum in medio eorum. et dixit.
Amen dico uobis. Nisi conuersi fuertis et
efficamini sicut paruuli. non intrabitis in
regnum caelorum. Quicumq. ergo humilia
uerit se sicut paruulus iste. hic est maior
in regno caelorum. & qui suscepert unum
paruulum talem in nomine meo. mefusa
me suscapit.

Mc cxxxviii.
Mt xviii
Lc xxxvii.
Qui autem scandalizauert unum depusillis istis
quin me credunt. expedit ei ut suspendatur
mola asinaria in collo eius. & dimergatur in profundum maris. Uae mundo
abscandalis. Necesse est enim. ut ueniant
scandala. Uerumtamen. uę homini per
quem scandalum uenit.

Mc cxxxx
Mt xvii.
Si autem manus tua uel pes tuus scandalizat

Gr-ell. 84.3 Aug. 2°, f. 54v

Qui cod. 84.3 Aug. 2°, f. 54v

daeſ prome ette.

XVIII In illa hora accesserunt
Mt cIxxviii
Mc ixc v.
Lu cii.
discapuli adiñm dicentes. Quis putas maior est
in regno caelorum. & aduocans ihs paruulum
statuit eum in medio eorum. et dixit.
Amen dico uobis. Nisi conuersi fueritis et
efficamini sicut paruuli. non intrabitis in
regnum caelorum. Quicum q. ergo humilia
uerit se sicut paruulus iste. hic est maior
in regno caelorum. & qui suscepe rit unum
paruulum talem in nomine meo. ~~me fusa~~
me suscapit.

Mt cIxxviii. Qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis
Mc ixc viii
Lu cxvii. qui in me credunt. expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius. & demergatur in profundum maris. Uae mundo abscandalis. Necesse est enim. ut ueniant scandala. Uerum tamen. uę homini per quem scandalum uenit.

Mt cIxxx
Mc ixg. Si autem manus tua uel pes tuus scandalizat

Gödf. 84.3 Aug. 2°. f. 54v

meam & sinistram. non est meum dare uobis. sed quibus pa
ratum est a patre meo.

Mcc iii. Mcxiii. Luc xxii.

Et audientes decem. indignati sunt de duobus fribus.
Ihs autem uocauit eos ad se. et ait. Scitis quia prin
cipes gentium dominantur eorum. & qui maiores
sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit in
ter uos; sed quicumque uoluerit inter uos maior
fieri. sit uester minister; & qui uoluerit inter uos
primus esse. erit uester seruus.

Mcc iiii. Mclxiii. Luc xxii. Mcxxxu.

Sicut filius hominis non uenit ministrari. sed minis
trare; Et dare animam suam.
redemptionem pro multis.

Mcc xc. Mcxvi. Luc xxxiii.

Et egredientibus illis ab hiericho. secuta est eum ba
multa. Et ecce duo caeci sedentes secus uiam. audie
runt quia Ihs transiret. & clamauerunt dicentes.
Dne. miserere nri fili dauid; h & stetit Ihs et uocauit
eos. & ait. Quid uultis ut faciam uobis. dicunt illi.
Dne. ut aperiantur oculi nri. Misertus autem
eorum Ihs. tetigit oculos eorum; & confestim
uiderunt. et secuta sunt eum.

h Turba autem. increpabat eos ut tacerent; at illi.
magis clamabant dicentes; Dne miserere pri.

Guelf. 84.3 Aug. 2°. f. 59v

et spm tamquam columbam descendentem. et
manentem in ipso. Et uox facta est de celis.
Tu es filius meus dilectus. in te complacui.
Mun Mii Mxu Lxu Et statim sps expulit eum in desertum. Et erat
in deserto quadraginta diebus. et quadraginta
noctibus. et temptabatur a sathana.
Mun Mii Mxun Erat q. cum bestiis. et angeli ministrabant illi.
Mun Miiii Mxxiu Lxxui Postquam autem traditus est iohannes. uenit
ih̃s in galileam.
Mun Mui Mxx Predicans euangelium regni dei et dicens. quo
impletum est tempus. et appropinquabit
regnum dei. penitemini. et credite euangelio.
Et preteriens secus mare galileę. uidit symo
nem et andream fratrem eius. mittentes rete
in mare. Erant enim piscatores.
Mx Mii Mxxi Lxxxii Et dixit eis ih̃s. Uenite post me. et faciam uos
fieri piscatores hominum. Et protinus relictis
retibus. secuti sunt eum.
Mxi Mui Mxxu Et progressus inde pusillum. uidit iacobum ze
bedęi. et iohannem fratrem eius. et ipsos in nauı

Gümf. 84.3 Aug. 2°, f. 87v

Guelf. 84.3 Aug. 2°, f. 87v

interrogatus a iudeis. apilato et ab herode. accuse in ami
cta pilatus et herodes redeunt. barabbas dimittitur.
et ihs iudeis crucifigendus tradit. qui plangentib. eum
mulieribus. ut sese magis plangerent dixit. et inter latro
nes fixus. aceti potū accepit. Titulo rex designat. aquo
unus ex latronib. credens ad paradisum ducit. ab hora
sexta. usq. ad nonā dies obscuratus. et ibu spūm emitten
te. uelū templi scissū est. Quib. uisis centurio et qui erant
dnm magnificant; Ioseph postulat corpus et sepelit. quod
mulieres requirentes. non inuenunt.

Nuntiant mulieres angelorū uisione nec credunt disci
puli. euntes duo ad castellū in panis fractione xpm
cognoscunt. et reuersi discipulis indicant. quib. ihs appa
ruit. et plagas non credentib. ostendit. ac piscem ā favū
edendū accepit. alloquitur apostolos. et cor eorū aperit
ad intellegendū quod hoc compati oportuerit. et ut
illuc essent donec in eos ueniret uirtus admonuit. Tunc
benedixit eos et recessit. reliquitq. laudantes dm in templo;

EXPLICIUNT CAPITULA.

Qu. ell. 84.3 Aug. 2°. f. 130r

inquo eacunt. Ideo ipsi iudices uñ erunt. Porro
si in digito dñi eaco daemonia. profecto peruenit
in uos regnum dñi. Cum fortis armatus custodit
atrium suum. in pace sunt ea quae possidet.
Si autem fortior illo superueniens uicerit eum.
uniuersa arma eius auferet in quibus confidebat.
et spolia eius distribuet. Qui non est mecum.
aduersus me est. Et qui non colligit mecum.
dispergit.

Lu cxxx. M cxxviii. Cum immundus spiritus exierit de homine. per
ambulat per loca inaquosa. quaerens requiem et
non inueniens. dicit. Reuertar in domum meam
unde exiui. Et cum uenerit. inuenit scopis mundā
tam. Et tunc uadit. et assumit septem alios spiritus
nequiores se. et ingressi habitant ibi. Et sunt
nouissima hominis illius. peiora prioribus.

Lu cxxxi. fol. Factum est autem cum haec diceret. extollens uo
cem quaedam mulier de turba dixit illi. Beatus
uenter qui te portauit. et ubera quae suxisti. At
ille dixit. Quinimmo beati qui audiunt uerbū dñi

Gmelf. 84.3 Aug. 2°, fol. 163v

Luc. 11, 19 - 28

Guelf. 84.3 Aug. 2°, f. 163v

2170

xpō. ego sum. A & ω. Et hic est iohannes qui sciens
sup uenisse diem recessus sui. conuocatis discipulis
suis in epheso. p multa signorū experimenta promens
xpm. descendens in defossum sepulturae suae locū.
facta oratione positus ē ad patres suos. Tam extra
neus a dolore mortis. quā a corruptione carnis in
uenitur alienus. Tamen post omnes euangeliū
scripsit. & hoc uirgini debebatur. quorū tamen
uel scriptorū tempore dispositio. uel librorū ordina
tio. Ideo p singula nobis ꝑ exponatur. ut sciens
desiderio collocatio. et querentibus fructus laboris.
et dō magisterii doctrina seruetur. AMEN.

INCIPIT BREVIARIUS EVANGELII
SECUNDUM IOHANNEM.

I Phariseorū leuite interrogant iohannem. Iohannes
ihm uidens agnū dī dicit. et andreas petro dicit in
uenimus messiam.

II Ihs ad cenam de aqua uinū fecit. de templo nummu
larios eicit. soluite templū hoc dicens. nichodemo
loquitur de baptismo et de aliis multis.

Gūelf. 84.3 Aug. 2°, f. 195v

Guelf. 84. 3 Aug. 2°

quomodo eum perderent. Timebant enim eum;
quo uniuersa turba admirabatur superdoctrina eius
Et cum uespera facta esset. egrediebatur de ciuitate
et cum mane transirent. uiderunt ficum aridam facta
radicibus. et recordatus petrus. dixit ei. Rabbi. ecce
ficus cui maledixisti aruit.
Et respondens ihs. ait illis. Habete fidem dei. Amen
dico uobis. quia quicumq. dixerit huic monti tollere
et mittere in mare. et non hesitauerit in corde suo. sed
crediderit. quia quod cumq. dixerit fiat. fiet ei.
Propterea dico uobis; Omnia quecumq. orantes pe
tatis. credite quia accipietis. et ueniet uobis.
Et cum stabitis ad orandum. dimittite si quid habetis
aduersus aliquem. ut et pater ur qui in celis est dimit
tat uobis peccata ura. h
Et uenjunt rursus hierosolu
mam. Et cum ambularet in templo. accedunt ad eu
summi sacerdotes et scribe et seniores. et dicunt illi.
In qua potestate hec facis. et quis tibi dedit hanc po
testatem. ut ista facias. Ihs autem respondens. ait illis.
h Quod si uos non dimiseritis. nec pater ur qui in
celis e. dimittet uobis peccata ura;

noli prohibere. Omni autem petenti tribue. et
qui aufert quae tua sunt. ne repetas.
Et prout vultis ut faciant vobis homines. eadem fac
et illis similiter.
Et si diligitis eos qui vos diligunt. quae vobis est
gratia. Nam et peccatores diligentes se diligunt.
et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt. quae
vobis est gratia. Siquidem et peccatores hoc faciunt.
et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere.
quae gratia est vobis. Nam et peccatores peccato
ribus fenerantur. ut recipiant aequalia. Verum
tamen diligite inimicos vestros. et bene facite et mu
tuum date. nihil desperantes. et erit merces vestra multa.
et eritis filii altissimi. qui ipse benignus est sup
ingratos et malos. Estote ergo misericordes.
sicut et pater vester misericors est.
Nolite iudicare. et non iudicabimini. Dimittite. et dimittemini. Date. et dabitur vobis. mensuram
bonam. et confertam. et coagitatam. et superefflu
entem. dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe

Nolite condemnare et non condemnabimini

Gr. lat. 84.3 Aug. 2°

ut scriptura implet̃ur; Nunc autem ad te uenio. et hec
loquor in mundo. ut habeant gaudium meum imple
tum in semet ipsis; Ego dedi eis sermonem tuum. et mun
dus eos odio habuit; quia non sunt de mundo. sicut
et ego non sum de mundo; Sãfica eos in ueritate.
sermo tuus. ueritas est. Sicut tu me misisti in mundũ.
et ego misi eos in mundum; Et pro eis ego sãfico meipsũ.
ut sint et ipsi sãficati in ueritate; Non pro his autem
rogo tantum. sed pro eis qui credituri sunt per uerbũ
eorum in me; Ut omnes unum sint sicut tu pater in
me. et ego in te. ut et ipsi in nobis unum sint. ut mundus
credat. quia tu me misisti; Et ego claritatẽ quam dedisti
mihi dedi eis. ut sint unum. sicut et nos unum sumus;
Ego in eis et tu in me. ut sint consummati in unum; Et
cognoscat mundus. quia tu me misisti. et dilexisti eos.
sicut et me dilexisti; Pater. quos dedisti mihi. uolo
ut ubi ego sum. et illi sint mecum; Ut uideant claritatẽ
meam quam dedisti mihi. quia dilexisti me ante consti
tutionem mundi;

Pater iuste. et mundus te non cognouit. ego autem

Non rogo ut tollas eos. de mundo. sed ut serues eos exmalo; demundo nũ sunt.
sicut & ego nũ sũ de mundo;

Gelf. 84.3 Aug. 2°

Lvcccx. Memores estote uxoris loth.

Lvcccxi. Quicumq; quaesierit animam suam saluare: perdet illam. Et qui cumq; perdiderit illam: uiuificabit illam.

Lvcccxii. Dico uobis: In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur: et alter relinquetur. Duo in ygro: unus assumetur: et alter relinquetur

int molentes in unū sumetur: et altera uet:

Lvcccxiii. Respondentes dicunt illi: Vbi dñe? Qui dixit eis Vbicumq; fuerit corpus: illuc congregabuntur aquile

Lvcccxiiii. Dicebat autem et parabolam ad illos: quō oportet semper orare: et non deficere dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate: qui dm non timebat: et hominem non reuerebatur; Vidua autem quedam erat in ciuitate illa: et ueniebat ad eum dicens: Vindica me de aduersario meo; et nolebat per multum tempus; Post hec autem dixit intra se: Etsi dm non timeo nec hominem uereor: tamen quia molesta est mihi hec uidua uindicabo illam: ne in nouissimo ueniens suggillet me. Ait autem dns: Audite quid iudex iniquitatis dicit: Ds autem non faciet uindictam electorum suorum clamantium ad se die

Lvcccxv.

Lvcccxvi.

Gcelf. 84.3 Aug. 2°

etre surrexit. Itaque nos ex hoc neminē nouimus
secm carnē. Et si cognouimus secm carnē xpm.
sed nunc iam n nouimus. Si qua ergo in xpo noua creatura: uetera transierūt.
ecce facta sunt noua
Omnia aūt ex dō. qui reconciliauit nos sibi p xpm. et dedit
nob ministeriū reconciliationis. quō quidē dēus erat in xpo.
mundū reconcilians sibi non reputans illis delicta ipsorū.
et posuit in nob uerbū reconciliationis. pro xpo ergo legatione fun
gimur. tāquā dō exhortante p nos obsecramus pro xpo reconci
liamini dō. Eum qui non nouerat peccatū pro nobis pec
catū fecit. ut nos efficeremur iustitia dī in ipso. Adiuuantes
autem exortamur. ne in uacuū gratiā dī recipiatis. Ait enim.
Tēpore accepto exaudiui te. et die salutis adiuui te. Ecce
nunc tēpus acceptabile. ecce nunc dies salutis. Nemini
dantes ullā offensionē. ut non uituperetur ministeriū
nrm. Sed in omnibus exhibeamus nos metipsos. sicut dī
ministros. In multa patientia. in tribulationib. in ne
cessitatib. in angustiis. in plagis. in carceribus. in seditionib.
in laboribus. in uigiliis. in ieiuniis. in castitate. in scientia.
in longanimitate. in suauitate. in spū sco. In caritate
non ficta. in uerbo ueritatis. in uirtute dī. Per arma
iustitie. a dextris et a sinistris. Per gloriā et ignobilitatē.

Guelf. 87.6 Aug. 2°, f. 35r

tradiderit regnū dō etpatri· cū euacuauerit omnē principatum
etpotestatē· et uirtutē· Oportet aūt illū regnare donec ponat
oēs inimicos sub pedib· eius· Nouissima aūt inimica destruet̄
mors· oīa enī subiecit sub pedib· eius· Cū aūt dicat oīa
subiecta sunt ei· sine dubio p̄ter eū qui subiecit ei oīa·
Cū aūt subiecta illi fuerint oīa· tunc ipse filius subiect⁹
erit· i· qui sibi subiecit oīa· ut sit dē oīa in omnib⁹·
Alioquin quid facient qui baptizantur p mortuos· Si omīno
v operib; mortū
mortui non resurgunt· ut quid & baptizantur pro illis· & ut quid & nos
f. pcē
periclitamur oī hora· & cotidie morior p̄ uestrā gloriam fr̄s·
quā habeo in x̄po ih̄u dn̄o nr̄o· Si secūdm hominē ad bestias ephesi
pugnaui
f. ō g
ad bestias ephesi· quid mihi prodest· si mortui non resurgunt· & mandu
cemus et bibamus· cras enī moriamur·

Nolite seduci· Corrūpunt mores bonos· sic· Aloquia mala·
Euigilate iuste· et nolite peccare· Ignorantiā enī dī quidā
habent· Ad reuerentiā uob⁹ loquor· Sed dicet aliquis·
Quomodo resurgunt mortui· & quali aūt corpore uenient·
Insipiens· tu q̄d seminas· n· uiuificat̄· nisi prius moriatur·
Et q̄d seminas· n· corpus q̄d futurū ē· seminas· sed nudū gr̄a· nu·
ut puta tritici· aut alicuius ceteroru· Dē aūt dat illi corpus
sic ut uult· et unicuq· seminū proprium corpus· Non omnis caro

Guelf. 87.6 Aug. 2°, f. 28ᵛ

et ñ hebreorũ Sciensquoq; eorũ superbiam: sciãq; humilitatẽ ipse demonstrans: meritũ officii sui nolucãnte ferre Nã simili modo & iã iohannes aptś ppẽ humilitatẽ inepta sua nomen suum eãdẽ ratione nonpręsumit Hanc ego optam fertur aptś ad hebręos conscriptã hebraica lingua misisse: cuius sensũ et ordinẽ retinens lucas euangelista postea exposuit beati apti greco sermone cõposuit INCIPIT ESLANDIBREOS

Cap. 1.

MULTIFARIÃ ET MULTIS MODIS olim dś loquens patribus in prophetis Nouissime diebus istis locutus est nobis in filio Quẽ constituit heredẽ uniuersorũ per quem fecit et secla Qui cũ sit splendor gloriae et figura substantię eius portansque omnia uerbo uirtutis suae purgationẽ peccatorũ faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis Tanto melior angelis effectus quanto differentius prae illis nomen hereditauit Cui enim dixit aliquando angelorũ filius mś es tu ego hodie genui te Et rursũ Ego ero illi in patrẽ

Gr. qu. 87.6 Aug. fol., f. 82v

est detemporibus nouissimis [illegible] ad detectionem scribe
re ceptum ab abbatheni[illegible] patrum & conesium Explicat pro[illegible]

INCIPIT EPISTOLA AD THESSALONICENSIUM II

PAulus & siluanus & timotheus eccl[illegible] thessalonicensium in deo
patre nro & dno ihu xpo Gratia uobis & pax a deo patre nro &
dno ihu xpo Gratias agere debemus deo semp pro uob fr̃s ita ut dignum
est quia supercrescit fides ura & abundat caritas unius cuiusque omnium
uestrum in inuicem ita ut & nos ipsi in uobis gloriemur in ecclesiis dei pro pati
entia ura & fide in omnibus persecutionibus uris & tribulationibus quas
sustinetis in exemplum iusti iudicii dei ut digni habeamini in regno
dei pro quo et patimini Si tamen iustum est apud deum retribuere tribu
lationem his qui uos tribulant & uobis qui tribulamini requiem
nobiscum in reuelatione dni ihu de celo cum angelis uirtutis eius in flam
ma ignis dantis uindictam his qui non uerunt deum & qui non oboe
dierunt euangelio dni nri ihu xpi Qui poenas dabunt in interitu
aeternas a facie dni & a gloria uirtutis eius cum uenerit glorificare in sanc
tis suis & admirabilis fieri in omnibus qui credidere quia credita est testi
monium nrm super uos in die illo In quo etiam oramus semper pro uobis ut dig
netur uos uocatione sua dignos nr & impleat omnem uoluntatem bonitatis
& opus fidei in uirtute ut glorificetur nomen dni nri ihu xpi in uobis

haec inquid facta sunt; sic inuenitur in omnibus ueteribus codicibus sed homines ignorantes tulerunt illud; denique multa euangelia usque hodie ita habent ut impleretur quod scriptum est per esaiam prophetam; aperiam in parabulis os meum eloquar propositiones ab initio; hoc esaias non loquitur sed asaph; denique et ipse porphyrius proponit aduersus nos hoc ipsum et dicit euangelista uester matheus tam imperitus fuit ut diceret quod scriptum est in esaia propheta aperiam in parabulis os meum eloquar propositiones ab initio; ergo simpliciter dicamus. Quomodo illud in euangelio scriptum est; scriptum est in matheo et iohanne quod dns noster hora sexta crucifixus sit; rursum scriptum est in marco quia hora tercia crucifixus sit; hoc uidetur esse diuersum sed non est diuersum; error scriptorum fuit; et in marco hora sexta scriptum fuit. Sed multi pro episcopo credo putauerunt esse emendandum; sicut enim ibi error fuit scriptorum ut pro asaph esaiam scriberent; sic et hic quia plurima ecclesia de imperitis congregata fuit gentilibus; ergo cum legerunt in euangelio ut impleretur quod scriptum est in asaph prophe-

tam.

Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 269 Gud. lat. fol. 44v

Guelf. 32 Helmst., fol. 131v

Hoc est bonum quod non potest inuitus amittere.
Bona illa ars. sine qua alię esse non possunt
Bona illa uirtus. sine qua ceterę sunt uiciatę
Longa pax. militem facit ignauum
Gloria uictoriae. uerecundia est fugae
Unus miles fugax animus. totus ē legionis interitus.
Unus miles confidentia. multorū ē uictoria
Qui imperite pugnant. ignauiter pereunt. sic a miles.
Nondecq quem quā meliora scire quam principem
Alloquentia & eloquentia oratoris erit inculpabilis auda
Consiliū bonū semp habeq tempus & locum
Labore & ficit. otio ē senescit. militaris exercitus
Ictyro pertus hosti uulnus inferre insurgat ne ipse
aliqua parte adplagam pateat. & ducere alienos
melius ē fortioris ee quam grandis fature
Utilius ē principem eudire armis suos. quam mercede ē

Guelf. 32 Helmst., f. 131v

Rem absolvebat!

Tardius ad victoriam perveniunt qui frequentius discrepant
Qui ante non erant pariter [antequam dimicent
Non complent iussa equaliter
Non est miles bellicosus nisi gregine arma sedulitur. [prelio
Sine periculo legio vincit, si superata servatis incolumis
Fuit est legionis pernte hostem facile nec segui nec fugere
Semper fieri debet in otio, qd necessario faciendum erit in
Nil distat a milite villanus, dum cessat armorum doctrina et
[usus
Prudens + antiqua sententia est, omnes artes
in meditatione consistere [amplior preda

Qui contingit non tantum gloriosa victoria sed etiam]

Qui desiderat pacem, bellum gerat.

Qui victoriam capit, milites imbuat diligenter.

↑

Der Letzte f. ausdenkend von anderen (mit Conveyer) Hand

Guelf.32 Helmst.,f.131$_v$

Tardius ad victoriam pervenient qui frequentius discrepant ante dimicent

›› Vegetius,Epitoma rei militaris II,2

Qui ante non erant pariter non complent iussa equaliter

›› Veg. II,2

Non est miles bellicosus rubigine arma fedantur

›› Veg. II,14

Sine periculo legio vincit,si superata servatur incolumis

›› Veg. II,17

Jus est legionis peritę hostem facile nec sequi nec fugere

›› Veg. II,17

Semper fieri debet in ocio,quod necessario faciendum erit in prelio

›› Veg. II,22

Nil distat a milite villanus,dum cessat armorum doctrina et usus

›› Veg. II,23

Prudens et antiqua sententia est omnes artes in meditatione consistere

›› Veg. II,24

Cui contingit non tantum gloriosa victoria sed etiam amplior praeda

›› Veg. II,24

Qui desiderat pacem,bellum querat

›› Veg. Prolog zu III

Qui victoria cupit,milites imbuat diligenter

›› Veg. Prolog zu III

Guelf. 32 Helmst.,fol.131^{v}

> Flavii Vegetii Renati Epitoma rei militaris,ed. C.Lang, Leipzig 1885 (Repr. 1967)

Guelf.	Vegetius
Hoc est bonum quod non potest invitus amittere	?
Bona illa ars sine qua alie esse non possunt	O viros summa admonitione laudandos qui eam praecipue artem ediscere voluerunt sine qua alie artes esse non possunt (III,Vorrede;S.64 Z11-13)
Bona illa virtus sine qua ceterae sunt viciatae	?
Longa pax militem facit ignavum	...,dum longa pax militem incuriosius legit,... (I,7;S.11 Z.15f)
Gloria victoriae verecundia est fugae	(Honestas enim idoneum militem reddit, verecundia,cum prohibet fugere, facit esse victorem) (I,7;S.11Z.15f)
Unius militis fugax animus totius est legionis interitus	?
Unius militis confidentia multorum est victoria	?
Qui imperite pugnant ignaviter pereunt	Nam aut confestim pereunt qui ignave imperiteque pugnaverint (I,13;S.17Z.18f)
Non decet quemquam meliora scire quam principem	...,neque XXXX quemquam magis decet vel meliora scire vel plura quam principem,... (I,Vorrede;S.4Z.4f)
Alloquentia et eloquentia oratoris erit inculpabilis audacia militis	(Sic regnantium testimoniis crebuit eloquentia,dum non XXX culpatur audacia) (I,Vorrede;S.4 Z.8f)
Consilium bonum semper habet tempus et locum	?
Labore proficit otio consenescit militaris exercitus	Exercitus labore proficit,otio consenescit (III,26;S.122 Z.7)

Guelf.

Ita tyro peritus hosti vulnus inferre insurgat ne ipse aliqua parte ad plagam pateat

Melius est fortioris esse quam grandes staturę

Vilius est principem evolire armis suos quam mercede conducere alienos

Veg.

In qua meditatione servabatur illa cautela, ut ita tiro ad inferendum vulnus insurgeret ne qua parte ipse pateret ad plagam (I, 11; S. 16 Z. 8)

Utilius est enim fortes milites esse quam grandes (I, 6; S. 10 Z. 19)

Vilius enim constat evolire armis suos quam alienos mercede conducere (I, 28; S. 30 Z. 12)

libᾱ tres euangelistę bis. uel ter. uel quater. aut
etiam ampliuſ eundem numerum per ordinem
habuerunt annotatum. ᾱ quartuſ econtrario diſ
crepanſ. quod id quod treſ illi ineo loco ſemel dix
erint. Quartuſ totiens incorpore uoluminiſ ſui
ponat. quotiens diuerſi numeri ineiuſ canone
poſiti ſunt. Contra prædictoꝝ numeroꝝ. contenu
atq; ſimilitudineſ; Item ſi inuno quolibᾱ eoꝝ
aut etiam duob. ibidem incanone numeruſ.
bis. ter. aut eo ampliuſ repperiantur inordine
collocatuſ ᾱ diſpariſ inueniatur inceteriſ. dubi
um nonerit quin id quod illiuſ illorumue canoneſ
numeriſ. bis. ter. repertum abhiſ inuolumine
ſemel dictum eſt. Alteri uero eoꝝ totiens inuno
atq; eodem ſenſu loquantur. quotiens præterierint
innumerorum annotatione diſtantiam. hocᾱ
inomnium. viiii. canonum collatione. ſeruabi
tur. Ceterum indecimo. q̄m propria ſingulo
tantummodo continentur. nonpoteſt contra
id comparatio eſſe quod ſolum eſt;
OPTO UT IN XPO UALEAS. ET ONEROSIS ONE
RIBUS EXPEDITISSIME PRAEDICANTE:

INCIPIT ARGUMENTUM SCD MATTHEUM:

Matheus exiudæa ſicut inordine primuſ ponit.
ita euangelium iniudæa primuſ ſcripſit. cuiꝰ
uocatio addim expublicaniſ. actub. fuit. Quorum
ingeneratione xpi principia præſumens. unuſ

Guelf. 426 Helmst., fol. 13v

libᾱ' tres euangeliste bis. uel ter. uel quater. aut
etiam ampliꝰ eundem numerum per ordinem
habuerunt annotatum. ᾱ quartus econtrario dis
crepans. quod id quod tres illi meo loco semel dix
erint. Quartus totiens incorpore uoluminis sui
ponat. quotiens diuersi numeri meus canone
posita sunt. Contra prædictoꝝ numeroꝝ. contanu
atas similitudines; Item si inuno quolibᾱ eoꝝ
aut etiam duob. ibidem incanone numerus.
bis. ter. aut eo ampliꝰ repperiantur in ordine
collocatus ᾱ dispariꝰ inueniatur inceteris. dubi
um nonerit quin id quod illius illorumue canones
numeris. bis. ter. repertum abhis in uolumine
semel dictum est. Alteri uero eoꝝ totiens inuno
atq; eodem sensu loquantur. quotiens præterierint
innumerorum annotatione distantiam. hocᾱ
in omnium. VIIII. canonum collatione. seruabi
tur. Ceterum indecimo. q̄m propria singuloꝝ
tantummodo continentur. non potest contra
id comparatio esse quod solum est;
OPTO UT IN XPO UALEAS. ET ONE ONERIS ONEI.
BEATISSIME PAPA:

INCIPIT ARGUMENTUM SCI MATTHEI:

Matheus exiudæa sicut in ordine primus ponit.
ita euangelium in iudæa primus scripsit. cum
uocatio addm expublicanis. ac tab. fuit. Quorum
ingeneratione xpi principia præsumens. unius

426 Helmst., fol. 13v

Guelf. 426 Helmst., fol. 34r

agro suo. qđ minimũ quidem ẽ omĩb; seminib; cũ autẽ creuerit mauus ẽ omĩb; holerib; et fit arbor. ita ut uolu
cres cęli ueniant. et habitent in ramis eius.

Th. cxxxviii
Lc. lxviii
Aliam parabolam locutus ẽ eis. Simile ẽ regnũ cęlorũ fermento. qđ acceptũ mulier abscondit in farine sati tri; donec fermentatũ ẽ totum.

Th. cxxxviiii
Hec omã locutus ẽ ihc in parabolis. ſ. ꝑloquebat eis. Ut impleret qđ dictũ erat. ꝑ pphetã dicentẽ. Aperiam in parabolis os meũ. eructabo abscondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis uenit in domũ. et accesserũ ad eũ discipli eius dicentes. Dissere nob parabolam zizaniorũ agri. Qui respondens. ait. Qui seminat bonũ semen. est filius hominis. Ager autẽ est mundus. Bonũ uero semen. hi sunt filii regni. Zizania autẽ. filii sunt nequã. Inimicus autẽ qui seminauit ea. ẽ diabolus. Messis ũ. consũmatio sęcli ẽ. Messores autẽ. angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania. et igni cõburuntur. sic erit in consũmatione sęcli. Mittet filius hominis angelos suos. et colligent de regno ei. oma scandala. et eos qui faciunt iniq
tatẽ. et mittent eos in caminũ ignis. ibi erit fletus et stridor dentiũ. Tunc fulgebunt iusti sicut sol. in regno patris eorũ. Qui habet aures audiendi. audiat. Simile est regnũ cęlorũ. thesauro abscondito in agro. quẽ qui inuenit homo abscondit. et ꝑ gaudio illius uadit. et uendit uniuersa que habet. et emit agrum illũ. Iterũ simile ẽ regnũ cęlorũ homini negotiatori. quęrenti bonas margaritas. Inuenta autẽ una ꝑciosa margarita. abiit et uendidit

ſ. adturbas. & sine parabolis non loquebatur eis.

Th. exl
Sot

Lucias. Ennius. Seneca. Cordubensis forum stoici
discipls. patruus lucani poete continentissime uite fuit que non
ponere in catalogo scorum nisi me ille eplę quocarent que le
guntur plurimus pauli ad seneca aut seneę ad paulum in quib cum
esset neronis magister. & illius temporis potentissim optare se dic
ei ee loci apud suos cui sit pauli apud xpianos. Hic ante biennium

Abb. 28: Frankfurt a. M., Universitätsbibliothek Joh. Chr. Senckenberg, Ms. qu. lat. 60, 2. H. 10. Jh., Essen. 181r: Apokrypher Brief des Seneca an den Apostel Paulus, aus: Bodarwé, Katrinette: Sanctimoniales litteratae. Schriftlichkeit und Bildung in den ottonischen Frauenkommunitäten Gandersheim, Essen und Quedlinburg. Münster 2004 (Quellen und Studien. Veröffentlichungen des Instituts für kirchengeschichtliche Forschung; 10), S. 156

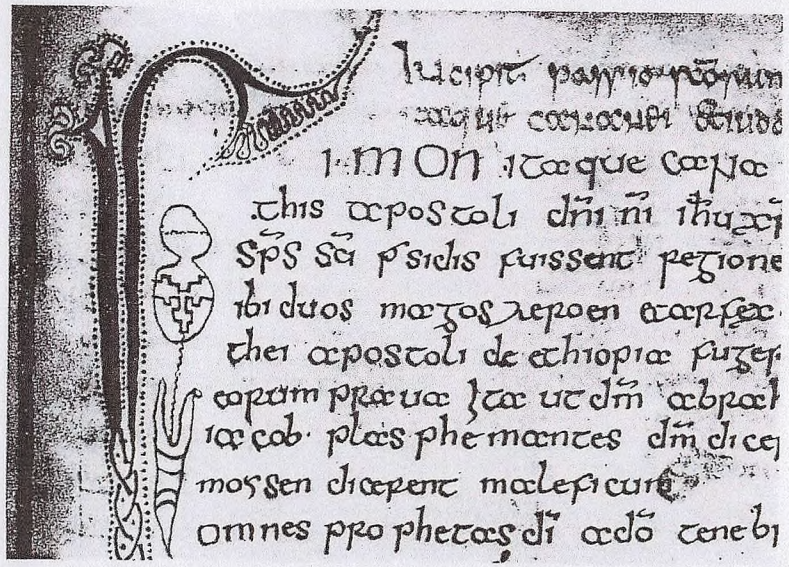

Abb. 29: Würzburg, Universitätsbibliothek, M.p.th.f. 78, 29r, Passiones apostolorum, 2. H. 8. Jh., Mainfranken (Tauberbischofsheim?), aus: Bischoff, Bernhard / Hoffmann, Josef: Libri sancti Kyliani. Die Würzburger Schreibschule und die Dombibliothek im 8. und 9. Jahrhundert (Quellen und Forschungen zur Geschichte des Bistums und Hochstifts Würzburg; 6). Würzburg 1952, Abb. 1

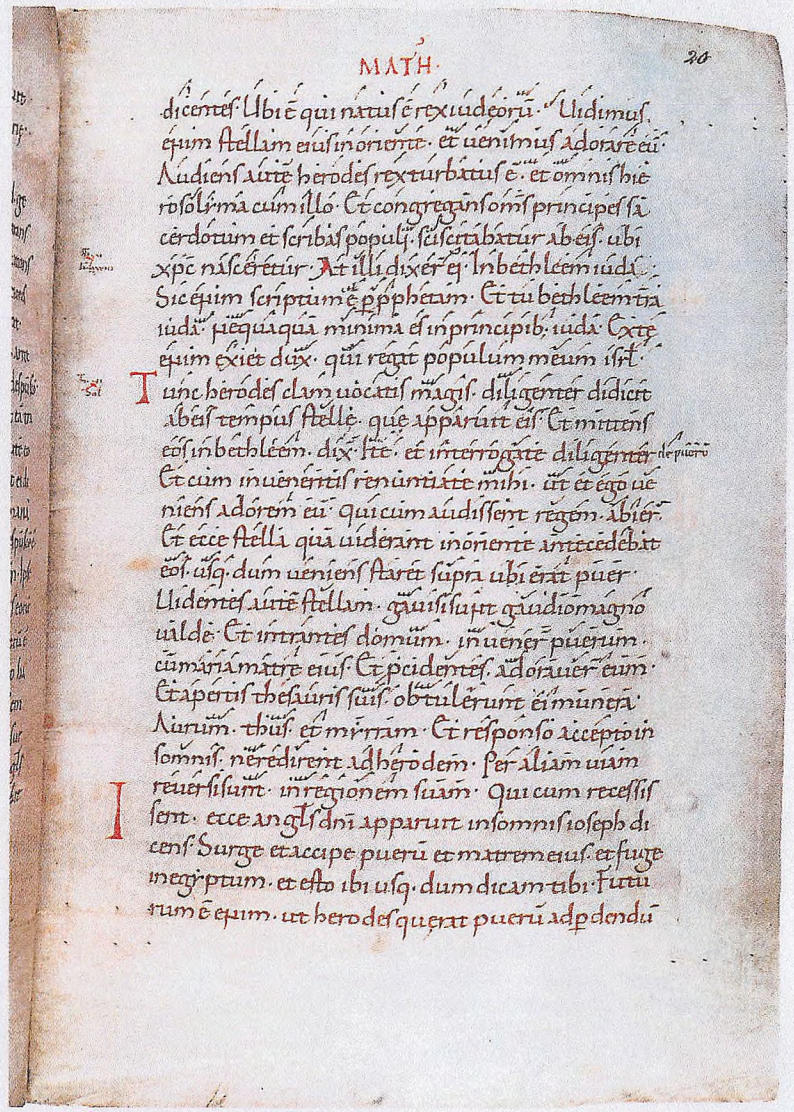
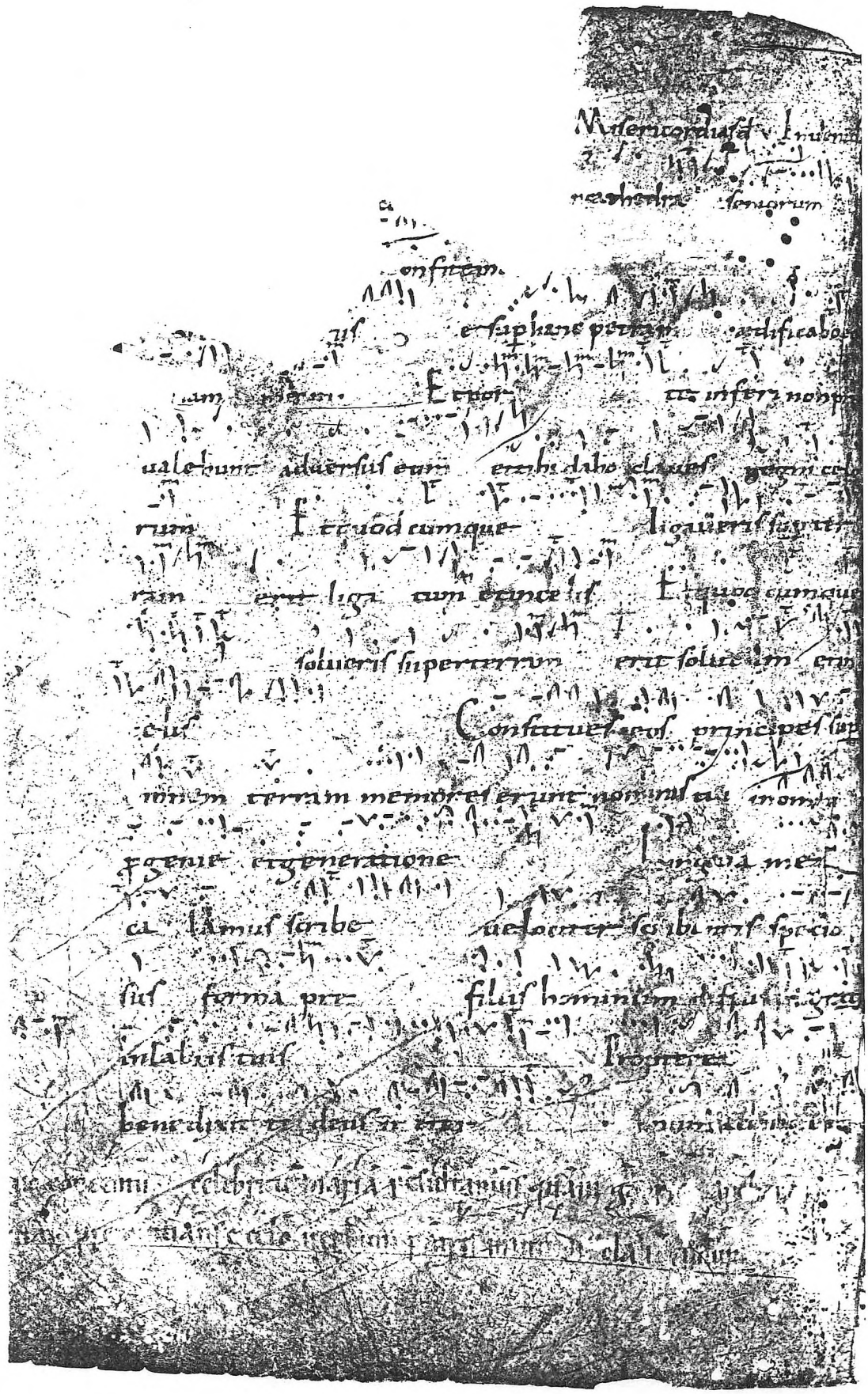

Abb. 30: Wolfenbüttel, HAB, Guelf. 426 Helmst., Evangeliar, 10. Jh., im Besitz des Frauenstifts Lamspringe? 20r: nachträglich eingefügte Neumen für das Stundengebet an den Sonntagshoren

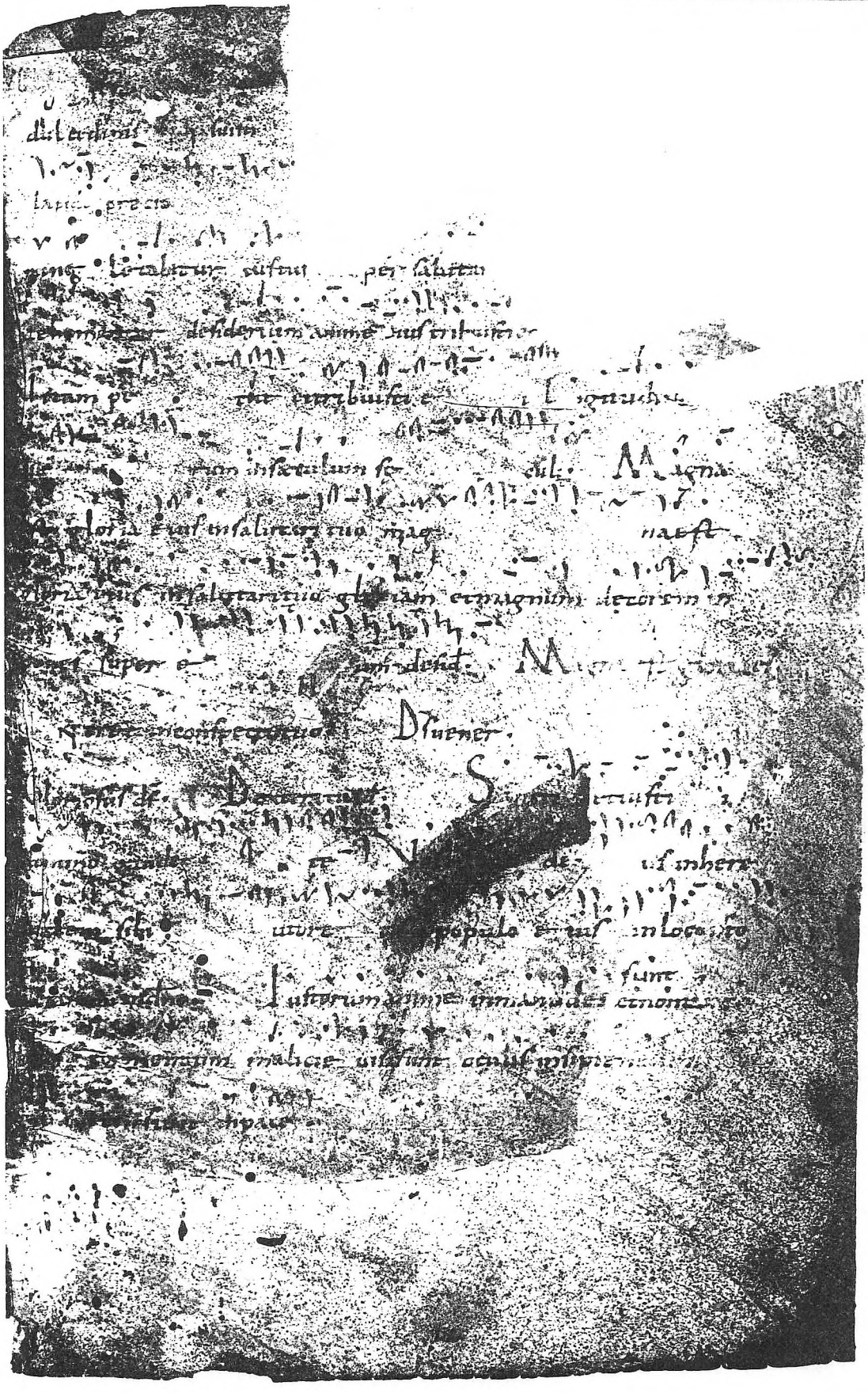
Photos in: A Wolfenbüttel

B verso

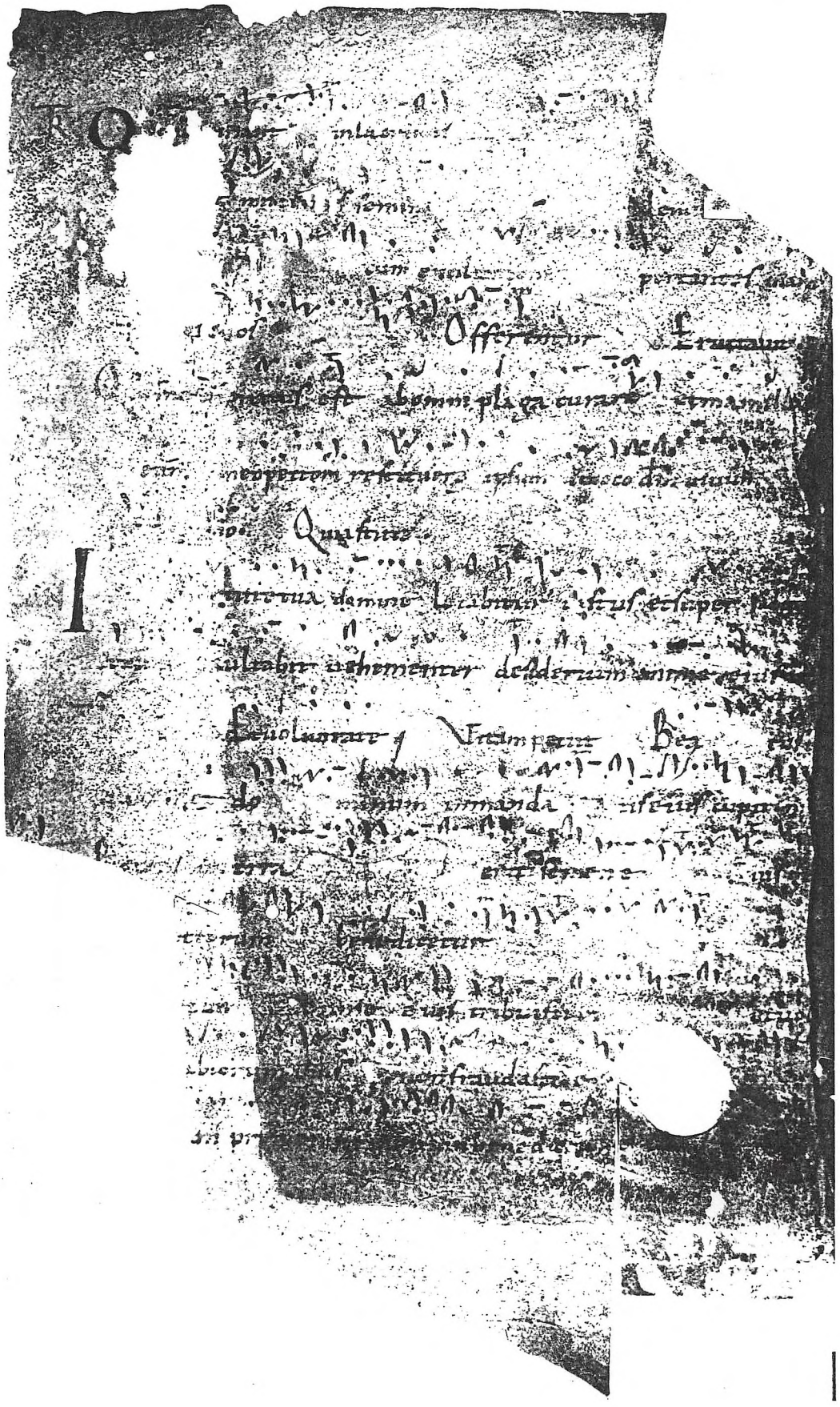
Guelf. 510 Helmst. Covey?

Brech

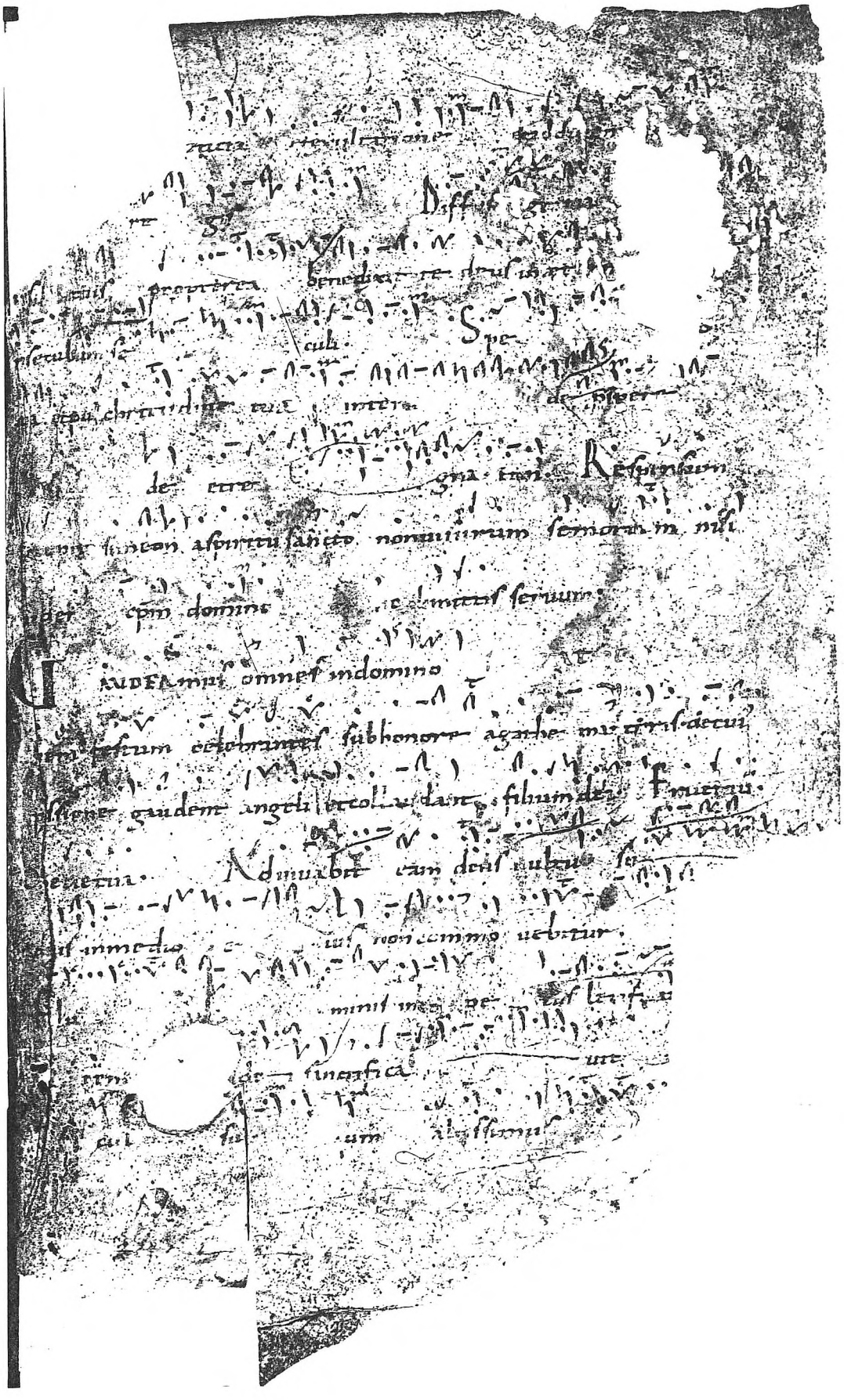
Greg. 510 Helmst.

Avers

Gr. 510 Helmst.

Arecto

Grieg. 510 Helmst.

Herrn Prof.
Dr. Wulf Arlt
Nadelberg 23 A
CH-4051 Basel

10.10.98

Lieber Herr Arlt,

zunächst muß ich einen kleinen Rückzieher machen: ich bin nicht unbedingt sicher, daß die Fragmente in 510 Helmst. in Corvey entstanden sind. Im großen ganzen paßt die Schrift zwar in das Corveyer Spektrum, aber von dieser sauberen, kleinen Gebrauchsschrift gibt es aus der fraglichen Zeit in Corvey nur ganz wenige Beispiele (am nächsten liegen Corveyer Fragmente im Archiv des Generalvikariats in Paderborn, die aus Höxter stammen), und das macht die Anknüpfung etwas schwierig. Mein Vorschlag also: wahrscheinlich Corvey.

Erfreuter werden Sie über die Datierung sein: 1. Hälfte des 10. Jahrhunderts - oder Ende des neunten. Die gleichmäßige, ausgeglichene Schrift hat noch viel Karolingisches an sich (Bischoff hätte wohl von der karolingischen "Spannung" gesprochen). Die 2. Hälfte des 10. Jhs. kommt m. E. nicht mehr dafür in Frage. Leider kann ich über die beiden nachgetragenen Zeilen auf fol. Bv nichts Genaueres sagen. Sie sind etwa in die 2. Hälfte des 11. Jhs. zu datieren, aber das Skriptorium kenne ich nicht. Nach Corvey scheinen sie nicht zu gehören.

Über die Provenienz kann ich im Augenblick nichts sagen. Ich vermute, daß sie unproblematisch, nämlich durch einen Besitzvermerk im Codex geklärt ist; wäre das nicht der Fall, hätte ich mir wohl Entsprechendes notiert. Lamspringe liegt nicht weit von Corvey entfernt, aber über seine Geschichte vor dem 12. Jh. weiß man, wenn man von den Gründungsnachrichten absieht, die das 9. Jh. betreffen, so gut wie nichts. Vgl. den Artikel von C. Römer, in: U. Faust, Die Frauenklöster in Niedersachsen, Schleswig-Holstein und Bremen (Germania Benedictina 11, 1984) 331 ff.

Da Sie das Fragment wegen der Neumen für so wichtig halten, finde ich es schön, daß Sie es in die Ausstellung bringen wollen. Die Kunsthistoriker werden darüber kaum begeistert sein, für sie ist das bloß verächtliche "Flachware". Aber wenn man im Katalog den Sachverhalt allgemeinverständlich und auf das Wesentliche reduziert darstellt, dazu eine gute Abbildung beigibt (bitte im Originalformat! notfalls hat man von einem Ausschnitt oder einer halben Seite in Originalgröße mehr als von einer ganzen, aber verkleinerten Seite), dann kann das wenigstens für den interessierten Laien von großem Wert sein (für das übliche Glotzpublikum natürlich weniger).

Mit allen guten Wünschen für Ihre Arbeit
Ihr

gewissheit des historischen schlusses gleichzustellen. Aber unter allen historischen methoden kommt allein der philologischen eine in sich selbst ruhende sicherheit zu. Bis zu mathematischer evidenz erhebt sich die interpretation der überlieferten schriftzeichen, welche wir in divinatorischer kritik üben.

Es ist keine zünftige selbstüberhebung, wenn wir behaupten, dass die übrigen historischen disciplinen noch weit entfernt sind von jener philologischen fundierung die wir fordern. Denn die anerkennung unseres satzes bricht auch bei ihnen sichtlich durch.

Bei der bearbeitung der geschichtsquellen Deutschlands, diesem unter anregung des freiherrn von Stein begonnenen nationalwerke, sind von generation zu generation, besonders durch Jaffé die anforderungen philologischer durchführung strenger geworden; und die neue phase, in die das werk getreten, als es der Berliner akademie unterstellt wurde, lässt sich kennzeichnen als consequente philologisierung. In der mittleren und neueren geschichte ist der philologischen arbeit, die vom einzelnen und individuellen zum allgemeinen aufsteigt, die archivalische forschung am verwandtesten und bedarf jener am meisten. In der that ist für die bearbeitung der diplome die pflicht der *recensio*, urkundliche zuverlässigkeit des textes und kritik der beglaubigung, allgemein zur anerkennung gelangt. Aber während die stoffliche ausbeutung dieser quellen mit eifer betrieben wird, ist die kenntniss ihrer sprache, des mittelalterlichen latein, im wesentlichen auf der stufe geblieben, auf die sie der grosse wurf Du Cange's gebracht; eine geschichte dieser sprache, eine scheidung der grammatischen entartungen und der aus volksmundart zugewachsenen worte nach ort und zeit hat niemand ins auge gefasst.

Der jurisprudenz ist erst kürzlich die wohlthat

et. X. in.

Relata sunt enim p manū dī omnipo
tentis Iacob. hoc est p manū omnipoten
tis dī Iacob. ex quo uult semore ipse dns bonus
pastor egressus est Lapis. et firmitas credentium in israhel. Dispatiatus est adiutor tuus.
Quis adiuuit filium nisi solus dns pater. quid ait
Iacob puer meus suscipit eū anima mea. Et omnipotens benedicat tibi. Benedictionib. celi
desuper. benedictionibus abyssi iacentis deorsum. Uniuersi uenī subiecit ei. celestia super
benedictionem celi. et terrena p benedictionē abyssi iacentis deorsum. ut omnibus angelis
& hominibus dominaretur. Benedictionib.
uberū. id est siue duorum testamentorum. quorum alterum natus est. alterum demonstratus.
siue benedictionibus uberum matris. quę uere
benedicte erant. Quia isdem scā uirgo deū potū
lactans inmulsit. Unde et illa mulier in euangelio. Beatus uenter qui te portauit. et ubera
quę suxisti. Benedictionibus uberum et uul
uę. Etiam hic benedictus unus eorundem
fratrum. illa utiq. uirginalis quę nobis x̄pm dnm
[illegible] deum [illegible]

Gnesl. 404.8 (3) Novi, fol. 1r

Guelf. 404. 8 (3) Nov

fol. 1r

1160

Requiescunt enim p manū dī omnipo
tentis. Iacob. hoc est p manū omnipoten
tis dī Iacob. exciuus fe mortuus ipse dñs bonus
pastor requieuit sicut lapis. et firmitas credentium in Israhel. Dispatiuit ex aduersitate tua.
Quia luxurit filium nisi solus dispater. quidix.
Iacob puer meus suscipiet eū. una mea. Deus omnipotens benedicat tibi. Benedictionib. celi
desuper. benedictionibus abyssi iacentis deorsum. Uniuersum subiecit ea. celestia super
benedictionem celi. et terrena p benedictione
abyssi iacentis deorsum. ut omnibus angelis hominibus dominetur. Benedictionib.
uberū. id est duorum testamentorum. quo
rum alterum mansurum est. alterum demonstratus
fuit benedictionibus uberum muliebrium. quę uere
benedicta erant. Quia idem sciungo desponsa
uerus sponsus fuit. Unde et illa mulier unius angeli
et beatus uenter. qui te portauit. et ubera
quę suxisti. Benedictionibus uberum et uul
uę. Etiam hic benedictus uulua eiusdem
uirginis. illa utraq. uirginalis quę nobis p̄m dñm

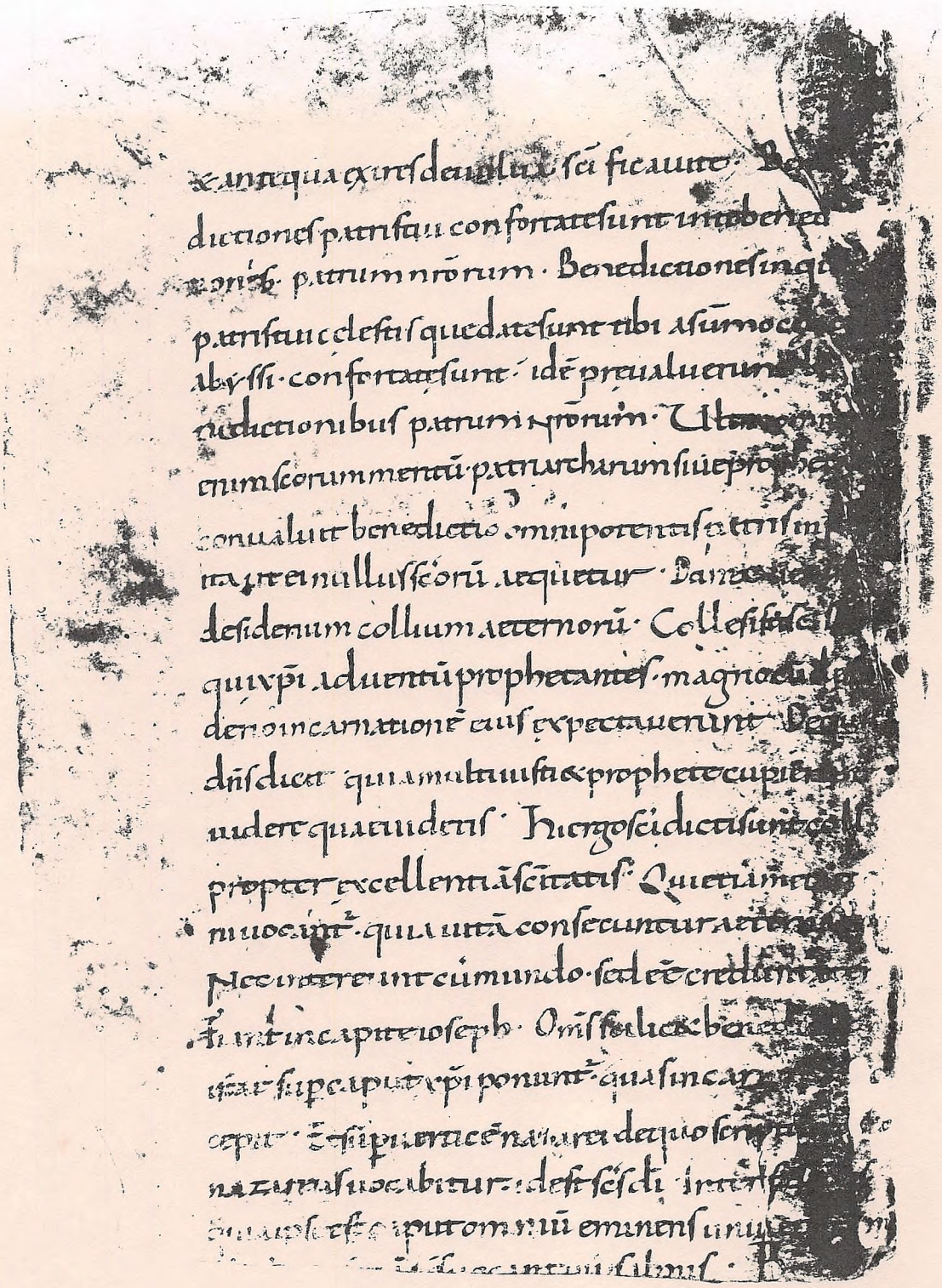
Cod. Guelf. 404. 8 (3) Novi, fol. 1R

Guelf. 404.8 (3), fol. 1v

xantiquaxitis deaulux sci ficauit. Be
dictiones patris sui confortate sunt inte benedi
onib. patrum nrorum. Benedictiones inqui
patris sui celestis quedate sunt tibi assumo ce
abyssi. confortate sunt. idē preualuerunt be
nedictionibus patrum nrorum. Ultra omne
quum scorum mentū patriarcharum siue prophet
conualuit benedictio omnipotentis patris in
magnā nullus scorū requitur. Dabo uer
desiderium collium aeternorū. Colles sibi
qui xpi aduentū prophetantes. magnaeū
deri incarnationē eius expectauerunt. Deq
dns dicit. quia multi uisti prophete cupien
uidere quae uides. Hi ergo sci dicti sunt coll
propter excellentiā scitatis. Quietum
nuocant. qua autē consecuntur aeternā
Nec inuere in cū mundo. sed ē credunt
fuit in capite ioseph. Omnis sollicē beneu
uear super caput xpi ponunt. qui sine ar
cepit. Et sic pri in carne natura de quo scriptū
nazareus suo cabitur. id est sctus. Inter fra
qua uel est caput omnū eminens unus en
sanctificatus. R

Gr-elf. 404.8 (3) Nov

for 1v

Cod. guelf. 404.8 (3) Nov., fol. 1v

M. Ihm, Palaeographia Latina, Ser. 1

ꝫ ſęq; abunde adeptū· rē publicā ſiqd ſibi euenīret neq;
quietā fore &aliquanto deteriore cōditione ciuilia bel
la ſubitura· Illud plane īmō oīs fere cōſtitit· talē ei mor
tē pene ex ſententia obtigiſſe· Nā &quondā cū apud xeno
phontē legiſſet cyrū ultima ualitudine mandaſſe quędā
de funere ſuo· aſpernatus tā lentū mortis genus· ſubitā ſi
bi celerēq; optauerat· &pridie quā occideret īm ſermone
nato ſup cęnā apud marcū lepidū· q̄ſnā eet finis uitę· cō
modiſſimū· repentinū inopinatūq; ptulerat·

Perit· vi· &· l· ętatis anno· atq; indeorū numerū relatus ē· nō re
m decernentiū· ſ· &ꝑſuaſione uulgi· Siquidē ludi ſęculares pmo
ei hęres auguſtus edebat· ſtella crinita p· vii· cōtinuos dies ful
ſit· exoriens circa· xi· horā· creditū q; ē animā eē cęſaris in
cęlū receptā· Et hac de causa ſimulacro ei in uestibulo templi addit ſte
lla· Curiā in qua occiſus ē obſtrui placuit· iduſq; martias patricioꝝ
nominari· actione unquā eo die ſenatus ageret· Proconſulū
aut fere neq; triennio quiſquā amplius ſup uixit· neq; ſua
morte defunctus· Damnati oīs· alius alio caſu pint· Parſ nau
fragio· parſ pelio· Nulli ſemel eo de illo pugione q̄ cęſarē
ut Cato uiolauerant intemeratū· IVLIVS CĘSAR EXPLI
CIT· INCIPIT DIVVS AVGVSTVS

ENTĒ OCTAVIĀ ꝙELITRIIS ĒCIPVĀ olī fuisse·
multa declarant· Nā ex huius celeberrima parte
oppidi iā pde octauius uocabat· &oſtendebat
ędā octauio cōſecrata· Qui bello dux finitimo· cū for
te mari pē diuinā faceret· nunciata repente hoſtis in

HISTORISCHES SEMINAR D. UNIVERSITÄT MÜNSTER i/W.

breuiore tẽporis spacio terra mariq; pace parta ter clusit.
B Isouans ingressus ẽ urbẽ ꝑ philippense & rursus ꝑ siculũ
bellũ Curules triũphos tres egit dalmatico alexandrinõ
actiacõ ciuico triduo omnes. Graues ignominias cladesq; du
as omino nec alibi quã in germania accepit lolliana & ua
riana. Sed lolliana maioris infamię quã detrimẽti uariana
pene exitiabilẽ trib; legionib; cũ duce legatisq; & auxiliis
omnib; cesit. Hac nunciata excubias ꝑ urbẽ indixit ne quis
tumultus existeret. & ꝑ sidib; ꝑ uinciarũ ꝑ pagauit imperiũ
ut apertius & assuetus socii ciuem tuerent. Ioui optimo maximo si res p in meliorẽ statũ uertisset.
Q d factũ cimbrico marsicoq; bello erat. Ideo deniq; cõsternatũ ferunt ut ꝑ continuos mẽses barba capilloq; summisso caput
imẽdũ foris; illuderet uociferans. Quimtili uare legiones
redde. die q; cladis quotannis mestũ habuerit ac lugubrem.
I n re militari & cõmutauit multa & instituit. atq; etiã ad an
tiquũ morẽ ñ nulla reuocauit. Disciplinã seueritissime rexit.
ne legatorũ quidẽ cuiquã nisi grauato hiberniq; demũ men
sib; permisit uxorẽ interuisere. Equitẽ R. qd duob; filiis ado
lescentib; causa detrectandi sacramẽti pollices amputasset.
ipsũ bonaq; subiecit hastę. Quẽ tam qd imminere emptioni
publicanos uidebat liberto suo addixit. ut relegatũ in agros
ꝑ libero ẽe sineret. Decimã legionẽ cum macius parentem
ignominia totã dimisit. Itẽ alias inmodeste missionẽ postu
lantes. citra cõmoda emeritorũ ꝑmiorũ exauctorauit.
C ohortes siquę cessissent loco decimatas hordeo pauit. Centu

Guelf. 268 Gud. lat.

C. SVETONII TRANQVILLI DIVVS AVGVSTVS
EXPLICIT FELICITER. INCIPIT TI
BERIVS. LIBER TERCIVS. DE
VITA CAESARVM.

PATRICIA GENS CLAVDIA.
fuit enī ꝫ alia plebeia. nec potentia minor nec
dignitate. orta ē ex regillis oppido sabinorū. unde
romā regens cōdita cū magna clyentiū manu cōmi
grauit auctore tito tatio cōsorte romuli. ut qđ ma
gis cōstat inter claudio gentis p̄ncipe. p̄ reges exactos
sexto fere anno. atq; in patricias coaptata. agrū in
sup trans amnē clientib; locūq; sibi ad sepulturā sub
capitolio publice acceptit. Deinceps, p̄cedente tempo
re duo de triginta cōsulatus. dictaturas q̄nq;. censuras
septē. triumphos sex. duas ouationes adepta ē. Cui p̄no
minib; cognominib; q; uarius distinguere. Luci p̄nomē
cōsensu repudiauit. p̄q. eduob; gentilib; p̄ditos eo alt
latrocinu. cēdis alt cōuictus ē. Inter cognomina autē
ꝫ neronis assūpsit. qđ significat lingua sabina for
tis ac strennuus.

Multa multorū claudiorū egregia merita. multa
etiā sequi admissa in rē. P. extant; sed ut p̄cipua cō
memorē. Appius cecus socerq; cū rege pyrro ut pa
rū salubrē inire diu suasit; Claudi caudex p̄m̄ freto clas
se traiecto penes siciliā expulit; Tybus nero aduenien
tē ex hyspania cū ingentib; copiis hasdrubalē p̄ius
q̄ hannibali frī cōiungere. oppressit; Contra claudi

in septis tribunal ... senatu astante cõsecendit ac me
diusint duos cõsules cũ augusto simul sedit unde
pplo cõsalutato circũ tẽpla deducatus cõ.

Proximo anno repetita germania cũ aĩ aduersata ua
riaĩ clade temeritatis ac negligentiã ouersaccidisse
nihil nõ de cõsiliseniorũ capit sempr aliussiu arbitriu
ctentusq; se uno prter consuetudinẽ cũ cõplurib; de
ratione belli cõmunicauit. cum ãq; solito exercitore p
stitit tricesimarius rhenũ cõmeatũ omnẽ ad certã for
mulã astrictũ non ante dimisit q; cõsistens apd ripã
explorasset uehiculorũ onera ne qua deportarentur
nisi cõcessa aut necessaria. transrhenũ ũ eũ utriq; ordi
nẽ tenuit. ut sedens in cespite nudo cibũ caperet. se
pe sine tumultu pnoctarit pcepta sequentis diei om
nia ac si qd subiti muneris iniungendi esset. pli
bellos daret. addita monitione. ut de q q̃sq; dubita
ret se nec alio umpriꝰ q̃cũq; ut nocti bora uigesima
discipliã acerrime exegit. aĩ aduersionũ ac ignomi
niarũ generib; exantiquitate repetitis. atq; cui le
gato legionis qd paucos milites cũ libertis suis transi
pã uentatũ misisset ignominia notato plia quãm mini
mũ fortunę casib; q; pmitteret aliqmto cõstantiã mutat.
qui es lugubrante se subito ac nullo p pellente de ca
dauere lumen ac extinguere. cõsidens ut uebat. ostento
sibi a maioribus suis in omi ducatu expressumo sed re
pspere gesta nõ mutauit. qn abructero qdã occi

dibus secū battuentē æ sponte prostratū confodit ferrea
sica ac more uictorū cū palma discucurrit. Admota
altaribus uictima succinctus pōparū habitu elato al
te malleo cultrariū mactauit. Lauiore comuuio effu
sus subito incadiunnos. consulib; qui iuxta cubabant
quid inquit nisi uno meo nutu iugulari utrūq; urm
statū posse. Intuamos locos cū assistens simulachro
uuis appellem tragoedū consuluisset utrilli maior
uideretur: cuncta inter flagellis discidit collaudans
subinde uocē depcantis: quasi etiā ingenuu pdulcē
Iuuenis uxoris uel amiculę collū exoscularetur: ádde
bat tam bona ceruix simul ac iussero demetur:
Quin æ subinde iactabat exquisitarū sēu fidiculis
decessoria sua curam tamope diligeret.
Nec minore luore ac malignitate quā superbia seui
tiaq; pene adūsis omis qui hominū genus grassatus ē.
Statuas uirorū illustriū abaugusto ecapitolina area
propē angustias incāpum martiū collatas ita subuer
tit atq; disiecit ut restitui salui titulis nō potuerint
uetuitq; posthac uiuentiū cuiquā usquā statuam
aut imaginē nisi consulto æ auctore seponi. Cogi
tauit etiā de homeri carminibus abolendis: cur enī
sibi nō licere diceret: qd platoni licuisset qui eū eccu
tate quā constituebat eiecerit. Sed æ uirgilii ac tu
lunii scripta æ imagines paulū afuit quin ecomnib;
bibliothecis amoueret quorū alterū ut nullius

Guelf. 268 Gud. Lat.

aut opinante qdnam ceptarus esset · repente ut con
chas legerent galeasq; æsiñ replerent imperauit
spolia occani uocans capitolio palatioq; debita · et
in uadicñ uictorię altissimã turrim ecctauit ·
æquas ut pharo noctibus adregendos nauiñ cur
sus ignes emicarent · pronunciatoq; militi donati
uo centenus aurtam denarius quasi omne exem
plñ liberalitatis supgressus · abite inquit leta · abite
Conuersus hinc adeurã triumphi ꝑ locupletes ·
pretĕ captiuos ac transfugas barbaros · galliarñ
quoq; pceriss̃imam quẽq; · æt ipse dicebat · ALi
o o r i a m b y t o h ac ñ nullos exprincipib; legit
ac se posuit ad pompã coegitq; ñ tantñ rutilare ·
sñmittere comã · ꝙ ac sermonĕ germanicñ addisce
re · ac nomine barbarica ferre pceptit · Erñ tri
remes quib; introierat oceanñ magna expulit
tunere terrestri romã deuehi iussit · Scripsit
æ pcuratoribus · triumphñ appasarent quã mini
ma sñma · ꝙ quam nñquã alius fuissĕ · quando
in omnñ hominñ bona ius haberetur
Prusquã puincia decederæ · ẽsiliñ muste nefandę
atrocitatis · legiones quę post excessñ augusti
sedtionem olim mouerant ẽtrucidandi · qd
æ patrĕ suñ germanicñ ducĕ · æ se insantĕ te
obsedissent · uixq; ată pceptti cogitatione reuo
catus inhiberi nullomodo potuit · quin decimare

Gnelf. 268 Gnd. Lat., f. 94v

libertatem · accitusq; & ipse per · tr · pl · ad suadenda que uiderentur. ui se & necessitate teneri respondit · Verū postero die & senatu segniore interquendis conatibus per tedium ac dissensione diuersa censentium · & multitudine que circumstabat unum rectorem iam & nominatum exposcente · armatus procomtione iurare inmoī suū passus est · promisitq; singulis quindena sestertia · primus cesarū fidem · militi etiam pmio pigneratus ·

Imperio stabilito nihil antiquius duxit quā id biduum quo demutando · rei · p · statu hesitatum memorie eximere · Omnium itaq; factorum dictorum ue ineo uenia & obliuionem inperpetuum sanxit ac pstituit · tribunis mo accentu rionibus paucis conuratorū ingatum numero interempus · exempli simul causa · & qd suam quoq; cedem depoposcisse cognouerat · Conuersus hinc ad officia pietatis · iusiurandum neq; sanctius sibi neq; crebrius instituit quā per augustum · Auie huiusmodi honores · & circensi pompa curru elephantorum augustino similem decernenda curauit · Parentibus inferias publicas & hoc amplius · patri circenses annuos natali die · matri carpentum qd per circum duceretur · & cognomen auguste abauia recusatum · Afratris memoria per omne occasionem celebratam comedium quoq; greca neapolitano certamine docuit · ac desementua iudicum coronauit · Nemarcum quidem antonium inhonoratū · ac sine grata mentione transmisit · testatus quondā pdictum tanto imperiusi petere se · ut natalem patrui drusi celebrarent · qd idem

Guelf. 268 Gud. lat., f. 103v

recuperauit · ſ & criſpi paſienem uitricı ſuu hereditate
dtatuſ ē. Grā quidē & poſtmoꝛa reuocatę reſtituteq; matruſ
uſq; eo floruit · ut emanaret inuulgus · miſſos ameſſalina uxo
re claudii qui eū meridiantē quaſi britannici emulū ſtran
gularent · Additū fabulę · at coſdem dracone epuluino ſe ꝓfe
rente cęterꝛitos refugiſſe · Quę fabula exorta ē depīſus
intecto ei circū ceruicalia ſerpentis exuuiis · Quas tam aureę
armillę exuoluntate matꝛis incluſas · dextero brachio geſta
uit aliquādiu · ac tedio tandē materne memorię abiecit · rur
ſuſq; extremis ſuis reb; frustra requiſiit

Tenera adhuc nēdū matura puertia circenſib; ludis troiā
ētantiſſimę fauorabiliterq; luſit · Vndecimo ętatis anno adlau
dio adoptatus eſt · anneoq; ſenecę iā tunc ſenatori indiſcipli
nā traditus · ferunt ſenecā ꝓcima nocte uiſum ſibi ꝓqui
etē c · ceſari precipere · ut fidē ſomnio iſtero breui faceꝛ
ꝓdita immanitatē naturę · quib; primū potuit experi
mentis · ſlamq; britannicū fratrē qđ ſe ꝓ adoptionem ęno
barbum ex conſuetudine ſaluaſſe · ut ſub diuū apud
patrē arguere conatus eſt · Amitā aut lepidam rem teſti
monio coram afflixit · grauſicans matri aquā ꝓ ea pīme
batur · eductus in forū ut ro · ppō congiariū multū donati
uum ꝓpoſuit · indictaq; decurſione ꝓtorianis ſcutū ſua
manu ꝓtulit · Ex in patri grās in ſenatu egit · Apud eundē

Gūelf. 268 Gūd. Lat.

adūsū in patronū suū fuerat abiecit. Tandē dispensa
tor arguus & hoc & ceterū truncū in puatus ei hortis
dufelia una sepulture dedit. Statura fuit iusta.
capite p̄caluo. oculis ceruleis. adunco naso. pedib; ma
nibusq; articulari morbo distortissimis. ut neq; calceū
pperi. neq; libellos euolueret aut tenere omnino uale
ret. Excreuerat etiā in dexteriore latere ei caro. p̄
pendebatq; adeo. ut egre fascia substringeret. Cibi plu
ribi tradit̄. quē tempore hiberno etiā ante luce ca
pere ēsuerat. Īm̄ cenā uero usq; eo abundanti. ut ēge
stassup manus reliq̄as circūferri iubere. spargiq;
ad pedes stantib; libidinis in mares p̄mor. & eos n̄ nisi
p̄duros exoletosq; Ferebant in hispania ehicelu e ve
teribus c̄cubinis de neronis extitu nunc amē. n̄ modo
artissimis oscul̄s palā exceptū abeo. sed ut sine mora vel
leret̄ oratū atq; seductū. Periit tertio & lxx. etatis
anno. imperii m̄se vii. Senatus ut p̄mū iuerū est.
statuā ei decreuerat rostrate columne sup̄stame. in par
te fori qua trucidatus ē. Sed decretū uespasianus abo
leuit. p̄cussores sibi ex hispania in iudeā sūmisisse opi

G. SVETONII TRANQ DE VITA CESAR natus.

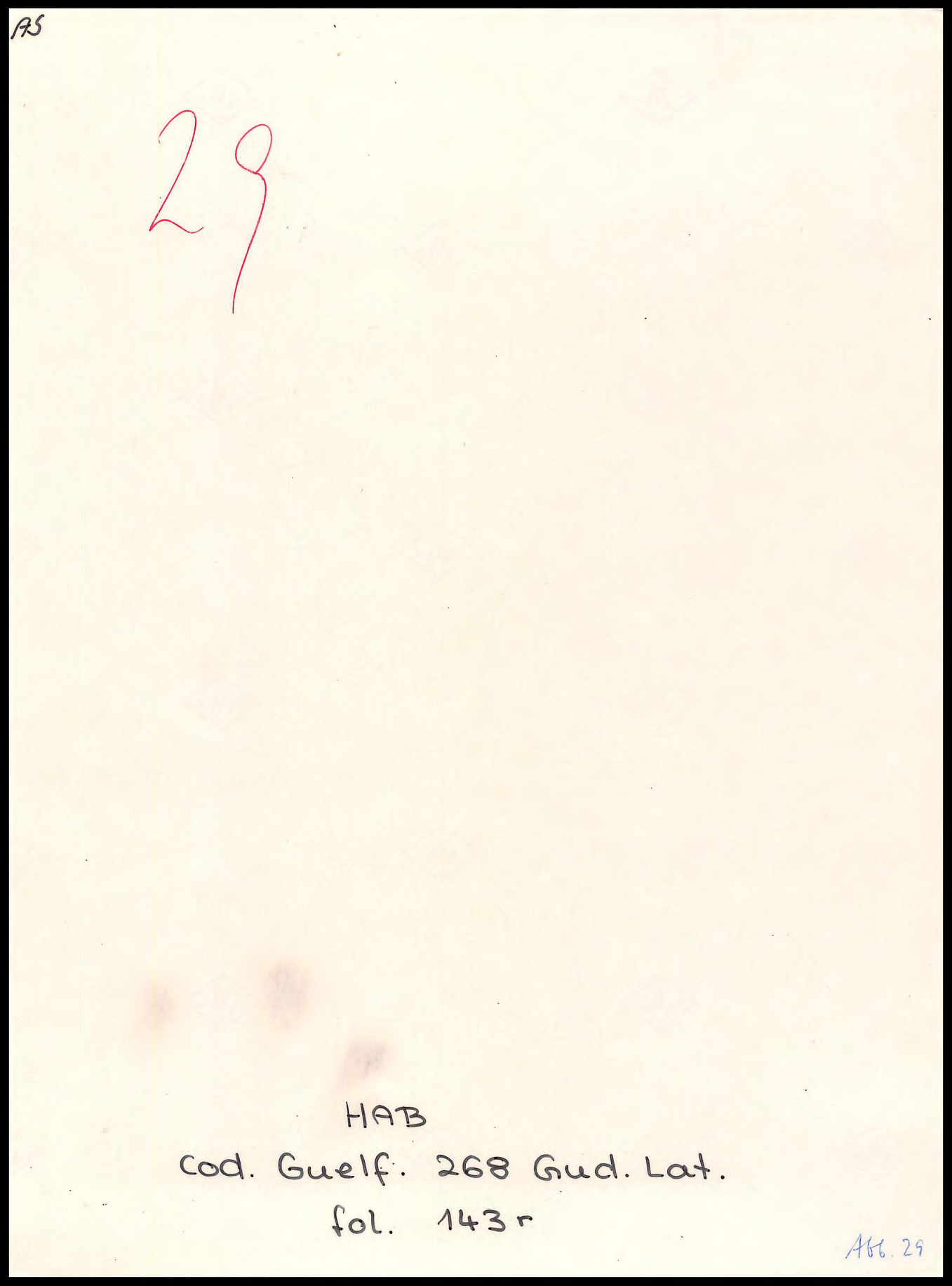
MGALBA EXPLICIT. INCIPIT OTHO

MORES OTHONIS orti sunt oppido ferentio. fami
lia uetere & honorata. atq; ep̄cipib; etrurie. Nam m.
silanus. otho. patre equite romano. matre humili. in
certū an ingenua. p̄ gram̄ lunie. auguste in cui domo

Gmelf. 268 Gud. lat. f. 143r

AS

29

HAB
Cod. Guelf. 268 Gud. Lat.
fol. 143r

Abb. 29

pene decrepitā. Hanc insinuatus neroni facile sumū imē
amicos locū tenuit. cū grauissima morū. ut uero q̄dā uadē
& cōsuetudine mutui stupri. ac tamū potentia ualuit.
ut damnatū repetundis cōsularē uirū ingens p̄miū pactus
pulsq̄ plane restitutionē ei impetrasset. nō dubitaret in
senatū ad agendas grās introducere. Omniū aut cōsiliorū
secretorūq; particeps. die quē necandę matri nero desti
nauit. ad auertendas suspiciones cenā uiriq; exq̄sitissimę
comitatus dedit. huē poppeā sabinā tū adhuc amicā ei. ab
ductā marito. demandataq; imeri sibi. nupmarū specie
recepit. nec corrupisse ctentus. adeo dilexit. ut reginā
lē q̄de neronē equo tulerit animo. Credit certe nō modo
missos ad arcessendā nō recepisse. sed ipsū etiā excluisse
q̄ndā p foribus astantē. miscentēq; frustra minas & p̄ces.
ac depositū reposcentē. Quare diducto matrimonio sepo
situs ē p causā legationis in lusitaniā. & satis uisū. ne pe
na acrior mimū omnē diuulgaret. Qui tam sic quoq;
hoc distichio enotuit. CVROTHO MENTITO SIT QVERI
TIS EXVL HONORE. VXORIS MECHVS CEPERAT EE SVE.

Prouincia administrauit questorius p x. annos. mode
ratione atq; abstinentia singulari. Vt tandē occasio ul
tionis data ē. conatib; galbę primus accessit. eo deq; mo
mento & ipse spē impii cepit. magnā quidē. & excēdē
tis temporū. sed aliquanto maiorē ex affirmatione
seleuci mathematici. Qui cū eū olim supstitē neroni fore
spopondisset. tunc ultro inopinatus aduenerat. impa

Guelf. 268 Gud. lat.

Guelf. 268 Gud. Lat., fol. 144r

tam aut hist[o]r[ic]e carminib; ue noscendis operā ullā dare
stilo ut necessar[i]o dedit. Preter cōmentarios & acta uberri
cesaris. nihil legebat. Epl[a]s orationesq; & edicta alfeno
formabat. ingenio. sermonis tam nec inelegantis. dictorū rubicon
mēdū etiā nobilū. Ipselle inquit tā formosus eō. q. mentus
sibi uidetur. Et cum subdā caput uarietate capilli fuer[un]t. ut
& in cānū p[er]fusa mue mulso dixit. Conditione p[ri]ncipu
miserrimā diebat. quib; de coniuratione cōpta nō credere
retur. nisi occisis. Quotiens otiū esset. aleā se oblectabat.
etiā p festis diebus. matutinisq; horis. ac lauabat de die.
prandebat q; ad satietatē. ut nō temere sup cēnā p[ro]ter ma
tianū malū & modicā in ampulla potiunculā sumeret.
o[mn]ia bat frequēter ac large. sed pene rapti. certe n
ultra solis occasū. nec ut postea cōmessaretur. Nā ad horam
sōni nihil aliud. quā solus secreto deambulabat.

Libidinis nimiæ. Assiduitatē concubitus. uelut exercitati
onis genus palā uocabat. erat q; fama quasi cubinas ipse
deuelleret notaret q; mē uulgatissimas meretrices. Tris
filiā adhuc uirginē oblatā sibi in matrimoniū cū deuitet
domitiæ nuptus p[er]tinacissime recusass[e]t. nō multo post a
lii collocatā corrupit ultro. eiq; dē uiuo etiā tū uxo. Mox
patre acuiro orbatā. ardentissime palāq; dilexit. ut
etiā causa mortis exstiterit. coactæ cōceptū ase abigere.

Occisū eū populus indifferenter. miles grauissime tulit. sta
tīq; diuū appellare conatus ē. paratus & culcisci. nisi duces
defuissent. Q[uo]d quidē paulo post fecit. expostulatus ad pena

Gūelf. 268 Gud. Lat. f. 173r

Deus & ego nec

A. a. a. b. c. d. e. e. f. g. h. h. i. k. l. m.

anima mea sicut passer erecta est de laqueo
venantium laqueus contritus est & nos
liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine
domini qui fecit celum & terram. Quoniam
non det in commotionem pedem tuum

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

Guelf. 268 Gud. lat., f. 173v

HAB
Cod. Guelf. 268 Gud. Lat.
fol. 173v

trix illic catenata ẽstringit. Vnde epimfalia
eodẽ loco firmandis foetib. opponunt, Ostendit g. qd libido q̃mus inuicta possit supare
uisturẽ FABVLA CACI. THERCVLIS. III.
Si fumũ fures eructant quis inuolantẽ dũ
negat agnoscat. Ergo aut fumũ aut caligine obicit ne agnosci possit aut in fumũ uanescit substantia quę furtiue succedit. Cacus
et hercules boues furasse dr quos cauda in
speluncã tractos abscondidit. quę hercules ps
so gutture intellexit. Cacon enim gręce malũ dicimus.
Ergo omis malicia fumũ eructuat. i. aut qd ẽ cruciasit uernari. hoc ẽ luci. aut qd acerbasit uidentib. ut fumus oculis. aut q, semp occultas
obscuras q, cauillationes obtinet. l dco & duplex
qd malitia multi formis ñ simplex sit. Tripli
citã modo nocet malitia aut meminderit. potentiq aut subtilitat. ut falsus amicus. aut
occulte ut impossibilis latro. l dco cnã subtrahentes boues transuersis ducit uestigiis. q. omis

Güelf. 331 Gud. Lat., fol. 25r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Gud. lat. 25v

FABII·PLANCIADIS·FVLGENTII·V·C·
MITHOLOGIARIV·FABVLARV̄ LIB INCIP

VAVIS INEFFICAX
petat studiū res quę caret effectu et ubi
emolume-ntū decꝰ negotii causa cessēt inquiri
hoc uidelicet pacto qm nr̄i tēporis erūnosa muse
ria n̄ dicendi petat studiū si uiuendi fleat ergas
tulū nec famę assistendū poeticę si fami ire cōsulen
dū domesticę certo tracꝫ nē aut qđ amiseris fleas aut
aut qđ edas inquiras quā qđ dicas inuenias quacꝫ
hoc tēpore potentib⁹ opprimere⁹ porb⁹ rapere⁹ pri
uatus pdere⁹ miseris flere⁹ Qua soles domine meas
cachinnantes sepius nenias lepore satyrico litas
libentius affectare⁹ dū ludicro thalia uernias
epigrāmate comedica solita uernulitate mul
cere Addituꝰ qꝫ & mihi nup imperasse dinos
cenistur ferratas asseꝝ marū aurū sedes lepido
quolibet quolibet [illegible]
dū ubi rugosi [illegible] ordior fabu
lā quā [illegible]

Güelf. 331 Gūd. lat., fol. 1r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Aud. Lat 1v

nū mat peccauerit id uenię absoluat petitio.
quę culpas uestire consueū. S. qr nūquā dese
male estimat sermo q ad amantē scribit
iudicē. ideirco meę simplicitatis negotiū tuo
domine purissimo cōmisi iudicio. fretus. qr
quicqd absurde gestū: ut nī inuidus detra
his. s. ut doctissimus corrigis. f. BELLORO
PRetus rex uxorē habuit ancīā FONTIS.
nomine. quę amaū belloroſonte. cui dū obstupli
causā mandasset. ille noluit quē marito crimi
nā: Ille eū ad ermeā uitificandā misit patrem
suum ancię. Quū belloroſons equo pegaso residens int
fec. qui de gorgone sanguine nat fuerat. Bello
roſonta posuer quasi bule foronta. quod nos latine
sapencię cōsiliatorē dicimus. sic homerus art.
crepanicion fie undi bule feronandra.
id nec decet tota nocte dormire cōsiliatore miss
Nā & meander similit in disexaparon comedia ita
art. Buloforos emereran demea pte labes arasin.
id cōsiliarie nram demea poccupasti uisione.

Gūelf. 331 Gūd. lat., fol. 35r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Aud. lat. 35r

Vnde & uirgl in bucolicis art. hediq; peculci. Ideo
et satyri cū capris cornib⁹ depinguñ qñ nūquā
nouerint saturari libidine ac ū qđ dr̄ postre
mus draco. Illa racione ponit. quia post p fec
tionē uulnis penitentię uenenū q; peccati,
erit cū hic ordo dicendi. q; primū sit mano
re inchoare secm pficere. tertiū uero pēn
tere depfecto uulnere F. P. D. I C C E
Semp. delicata cōsueti do laborioso fert piudi
cū operi. et mollit̄ educata dū q.n̄ opras eue
nerit penitentia creat. Melius ē enī parcilit̄
labore securios edocere. quā exnecessitate
uenientē repentalit̄ preterire. Perdicca fert
uenatorē ee. Quisquis matrisamore correp
tus dū utrūq; et immodesta libido feruet. et
uerecundia nou facinoris reluctaretur
consupeuisset q; ad extremā labem deductus
ee dr̄. Primus ecia serrā inuenit. sicut uirgilius
art. nā primū cuneis scindebant fissile lignū.
Sed ut manifestella marcialis scribit hic primu

Guelf. 331 Guid. Lat., fol. 36v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Gud. lat. 36 v

deorū attin pueru formosissimū amasse dr quē
zelo succensa. castrando semimasculū fec. qd
sibi ergo inhis grecia semper uoluerūt. edicamus.
Berecinthia dicī uoluēr quasi mōtiū domina.
Ideo matrē deaꝝ. qd deos nuncupari ꝑsup
bia uoluerūt. Ideo eos in olimpo habitantes
quasi excelsos ac supbos. Ideo & demona nun
cupant. secundū homerū dūdicit. Meta de
mona sallus. id cū deos alios. Demos enī
grece populus dr. us. dr unus. at connubio &
quia populos subderecupiebant. et solu sup
populos ēē. demones demones dicti sunt.
Ideo apud romanos indigetes. quasi nihil
indigentes. Ergo berecinthā montibus ꝑēē
duerunt. quasi uernicantes. Cunctos enim
attica lingua flos nuncupatur. Vnd
& iacinthus dr.
qd nos latine flos quasi hos cunctos
dicim. qua omnib
ꝑfecerat. Nā epicarmus ita dicit. Cunto
des ifte sisyros ꝑbecrus allos id florige
re

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Aud. lat. 38 v

tantalū iouī intragedia electrę aut Orgame-
dros ceuconidis Zoucastios pepeficos legos
tantalos confessi. id beatus ille nec mirum deo
fortunas eius iouis eglis ut dr tantalus. Ergo
potencię gla sep amore torret luore tor-
quet cito q abscidit qd diligit. Dutamen am
putat illud qd odit. Deniq omis nc usq potен
cia nescit circa suos diuturnū seruare affec
tū. q amauerit. cito aut belando amputat
aut fastidiendo horrescit. Ideo et actin dici
uoluerunt quasi et on. Eros enī grece con
suetudo dicet. Ergo quantus cumq amor
sit. potentib stabilis ee non nouit. FABVLA

DE PSICHES ET CVPIDINIS.

transformationū.

+ VI Apuleius inlibris meta morphoseon. hanc fa
bulam plenissime designauit. dicens ee in
quadam ciuitate regem et reginam. ha
bere tres filias. duas natu maiores ee.
temperata specie. Iuniore autem ta magni
fice figurę ee q credereturq uen ee tres

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Weissenburg 39v

nde sr idolū .ii. Fabula fatū .iii. Iouis .iiii. nonus. iiii. Neptunus.
Plutonis. vi Cicerberi. vii Furiarū. viii Charonis. viii Ayacis. x Proserpine. xi Cereris. xii Apollinis. xiii De cupido. xiiii Delauro. xv Deo uē mussis. f. feronis. xvi Deyapode & sagittis & phrone.
xviii f. Mercurii gre pennas t uirgā t galeā hbeat. t cum illis rurela gallus t fistula sint. t cur dicā sr hermes ceder uirgā occidisse. xviii De ganymede. xx De pseo i gorgonis. xxi f. admeti i alceste.

Hec sunt capitula pmi libelli fulgentii.

Gūelf. 331 Gūd. lat., fol. 45r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Jud. lat. 45r

.pfunda dnu dicat. Inomnib. igit artib. ſt̄ pri
mę artes ſt̄ ſedę. ut impueris lib. literis. prima
abcetaria. ſedā nota. Ingrāmaticis prima lect
Sedā artilatio. Inrethoricis prima rethorica. se
dialectica. Ingeometricis prima Geometrica. sedā
Arithmetrica. Inaſtro loicis prima Matheſis.
ſedā Aſtronomia. Inmedicinis prima gnoſti
ce. ſedā dinamice. Inaruſpicinis prima aruſ
picina ſedā Papa lexis. Inmuſicis prima muſica.
ſedā apotelest matice. Dequib. omnib. breuiter
ratione pſtringa neceſſe e. Aliud e eni apud
gramaticos aliena agnoſcere. aliud ſua
efficere. Apud rethores ů aliud ę pfuſi
et libero curſu effrenata loquacitas. ali
ud ēſtricta. ueritatiſq. indagande cur
oſa nexa litas. Apud aſtrologos. aliud ē
aſtroru ac ſideru curſus effectuſq. cogno
cere. aliud ſignificata ꝯducere. Inme
dicinis aliud e morboru agnoſcere me
dicu. aliud infirmitatis uemente mederi

Guelf. 331 Gud. lat., fol. 47v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Gud. lat. 47v

Ne dubitemus quin ut sum sit educamus. Et quia nos oportuerit secundum dialecticam disciplinam primum
ponam edicere sic quippe congruentia enarrandi quo primo ponere oportet substantia deinde
accidens substantie ut primum unum sic etiam
arma dicere. Virtus enim subiecto est cor
pore. Si quis laudis est assumpta materia ante me
moriatur quia ipsum unum ediximus quo sic ad ipsum
nam uenimus ut recognita meritum qualitate.
Solet quippe etiam in epistolis hoc ipsum communis
observare loquacitas quo primum dni meritum
sic ponat nomen uocatio. Sed ut cognoscas
me plenius laudis assumpsisse materia. Vide
quid insequentibus dictum sit et quo facto profugus
et ut superum tenderemus fortune fuisse culpa
nunc uirtus debilitate ut fugeret et deos quia
sapientia et culpabiles ut pericula sustentaret
Illam nihilominus platonis antiqua firmaintes
sententia ubi ait. Nausantropinos deos ut ose
anagec tos deos et nemenos id sensus homus dis

Gud. lat. 331 Gött. Staats- und Universitätsbibliothek, fol. 52r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
331 Aud. lat. 52 r

illius uiri q̄ excuncta n̄ ⁊ Nec m̄ soli uersat ante oculos
qui illā sēp inmēbo habui ⁊ ēciā posteris erit clara ⁊
insignis. Nemo ūquā animo aut spe maiora suscipiet
qui sibi n̄ illius memoriā atq; imgiē ꝓponendā sic
putet. Iquidē ex omnib' rebus quas m̄ aut fortuna
aut natura tribuit nihil habeo qđ cū amicicia sci
pionis possi cōparare. In hac m̄ de re p. ⁊sensus in
hac reū pturbatas ⁊silui. Ideadē req̄s plena oblecta
cionis fuit. Illiqua illū ne minima qđē re offendi qđ
qđē senseri. Nihil auditu exco ipse qđ nollem. Una dom
erat. idē uictus. usq; cōmunis. Neq; solū militia. ⁊ peā pe
grinatones. rusticationesq; cōmunes. Illā qđ ego destudi
dicā cognoscendi sēp aliq̄d atq; discendi. nihil remo abo
culis ppti. omne ocium sēps ceptum. qđ reū recorda
tio ac memoria. si uera cū illo occidisset. desiderii cunc
tissimi atq; amantissimi uiri ferre nullo m̄ posse. Sed
nec illa excuncta sunt. alunt̄q; poci ac augent cogitatio
ne ac memoria mea. Et si illius plane orbat esse magnū
tam affert m̄ etas ipsa solaciū. Diucius nā indesiderio
ee n̄ possū. Oma au breuia tollerabilia ee debent. sed si

Yc. 335 Gid. Lor., f. 30r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
4°

30 r

Nā ut hoc certū sit. homerus in fabula eiusdē
belloroforntis ita ait. Agata · proneonta · daifo
ne · belloroforte · id bona cogitantiū sapientissi
mū consiliū · Sperrut libidinē · id animā · Anti
on enī grece contrariū dr̄ · sicut antixristū
diciḿ · quasi enancson · tuxhristu · id contra
rius xp̄o · Vide itaq; cuius uxor anxia dicat̄ ·
nihilomiń prīus · Prīmo pamphila · lingua sor
diduſ dr̄ · Sicut hesioduſ inbucolico carmine
scribit dicens · Prīmos ista sul uicu lactus mene
se morū · id sordiduſ uuarū bene calcatarū
sanguineo rore, & cuius uxor libido ē · nisi sor
diduſ · At ū belloro forſ · id bona cōsultatio · qua
lē equū sedet nisi pegasū · quasi pegasion · id
fontē gēnū · Sapientia enī bonę cōsultationis ę
tīn fonsē · Ideo pennat́ : quia uniuersū mun
dī gestū celeri cogitationū theoria colluſbrat ·
Ideo et musarū fontē ungula sua rupisse fert̄ ·
Sapientia enī dat musis fontē · Obhanc rē etia
sanguine gorgonę nascit̄ · Gorgona enī p

Gr. lat. 331 Gr. d. lat., f. 35v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 331 Gud. lat.

35 v

Corrupit misero porrigit ipsa nouo.
Tu genꝰ humanu subito perit omne punu
O mssuri eramur uri & ipse fuit
Tu o anatocregnu tenuit uictosq subegit
Im manus uictor fremata seua petens
Conditor aetherius cupos rationis & artis
Sic homine uoluit subdere sibi
Qui dꝫ ce uolens retepsit dicti tonantis
Inflatusq cinis fumus inanis erat
At tamen ipse fuit reparia forma futuri
Xpi. quenit qrere plasma sui
Prototi phibitu psumens carpere lignu
Pmisis nra uec dente uorante perit.
De uteros oscari gustans fera mugmata felli
Pmisis nra ruchs uiuit marce crucis.
Vi pnoxa paradysi sede remouit.
Omisqꝫ genuit fecit & ce reos.
Alter pmeritu paradysi sede locauit
Fonte sacro genitos. fecit & ce deos
Ymus adhuc libere male usus munere une

Ǧödl. 325 Ǧöd. lat., f. 39r.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat. 4°
39 r

Cedant arma togę · concedat laurea
lingue · Quasi uero togatus & non
armatus ea quae gloriaris confeceris
atq; inter te serllamq; dictatorem
prefer nomen imperii quae quam
inter fuit · Sed quid ego plura de tua
insolentia commemorē · quem muner
ua omnis artes edocuit · iupiter opti
mus maximus inconcilio deorum
admisit · italia orulem humeris suis
reportauit · Oro te romule appinas
qui egregia tua uirtute omnes paulos
fabios scipiones superasti · quę tande
locū inhac ciuitate optines · quę tibi
partes · r · p · placent · quę amicum
& quę inimicū habes · Cum inciuitate
insidias secum ancillares quo uire

Ficcl. 335 Gid. Lat., f. 46r.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
4°
46 r

T res nimiu cimas dupa depupe trauls sas · Tor pice
salt' capies · tot sibila milui · Tot sonit' lancei sang ut
ffronte capillos · Virginis e fast' enos epone mani
plos · Hec una uiuea caluu egesta te jant'. Vase
yudi pilo · bachi cimixia liquore · Solis inexor
u turbato porrige caluo · Mox uneros capiti
cernes ecrescere crines · DE FELICIBVS · E amore auri
O rdine pbrum diu pmoruit' asellus · Tomasius dda pulcra
P questib' aurr · Se fine missarii cultu uansire pannii ·
P sul ait · se una uir nigres q'pbati · Quo submissius adhuc
pedes · asinu sibi dixit · Difficile mucrnu pcuit facta
rier · Ille · Amisses stupefactus adhec demus magna
Le gauit · in stolidu peccaye q'ausit adalbu · Consecra
re gradu celeri discede recessu · Tu mestus redeus
ifm' ifciendo regiu · Rudere pcussi coepit despect · sellas
R egula subcui candida rutuli micat aurr · Munere
quo · cantuq' animat' epi misit · Hupho ne asin · n
debet · abordine sacro · Sus pendi · tanta dis crimi psbi
tu artic · DE FETALI HOMINVM ·
S ex gradibus hominu tota distinguit' gras ·
M ores · atq; aa · hebe uulg generando ·
P rim nag; gradu ille ce que infancia dadr ·
S eptenis annis · paruo defamine dicta ·

Guelf. 335 Gud. Lat. fol. 40r

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK
Lessingplatz 1 · D-3340 Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
fol. 40 r

SALVSTIVS IN CICERONE.

Iniquo animo maledicta
tua patiebar: M. Tulli si te scire iudicio
magis quã morbo animi petulantia
ista uti. Sed cũ in te neq; modum neq;
modestiã ullã animaduerto: respondebo tibi ut siquã maledicendo uoluptatẽ coepisti ea maledicendo amittas.
Vbi querar: quos implorẽ: p. c. diripi
R. P. atq; audacissimo cuiq; ee pfidiæ
aput P. R. qui ea largitionib. corruptus ẽ ut se ipse ac fortunas suas uenales habeat: an aput uos: p. c.
quos ex auctoritas turpissimo cuiq;
ludibrio ẽ: Vbi ubi M. Tullius legẽs R. P. audaciã defendit atq; in
ordine ea moderat: quasi unus

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

fol. 43r

Cod. Guelf. 335 Gud. Lat.

parenti par-ē. Domū ipsā tuā
ui & rapinis funestā tibi ac tuis
cōparasti uidelicet ut nos cōmo
nefacias quā cūersa res sit. cum
in ea domo habitares homo fla
gitiosissime. quę P. crassi. ū. c.
fuit. Atq. eū hęc ita sint. tamen
cicero se dicit in concilio deorū
immortaliū fuisse inde missum
huic urbi custodē absq
carnificis nomine. qui cuitatis
incōmodū in gratiam suā ponit.
Quasi ū nō illius conuiuationis causa
fuerit consulatus tuus. & ideirco
R. P. disiecta eo tempore quo te
custodē habebat. Sed ut opinor
illa te magis extollunt quę post

Gūelf. 335 Gūd. lat., fol. 44r

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK
Lessingplatz 1 · D-3340 Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
fol. 44 r

consulatū cū terentia uxore de. R
p. cēsuluisti. cū legis plauciq; iudicia
domo faciebatis. Exconiuratis ali
os pecunia condēpnabas. cū tibi
aliuſ tuſculanū. aliuſ pompeianā
uillā edificabat. aliuſ domū eme
bat. Cui ů nihil poterat. iſ calum
niq; proximuſ erat. Si aut domū tuā
oppugnatū uenerat. aut inſidias
senatui fecerat. Deniq; de eo tibi
cōptum erat. Quę sit falsa obtrec
tatio redde rationē quantū patrimoni
acceperis. quid tibi tribuſ accreue
rit. qua expecunia domū paraue
ris. tuſculanū. & pompeianū inſi
gnito sumptu exedificaueris. Aut
si retices. cui dubiū potest esse

quin opulentia iſta exſanguine et
miseriſ ciuiū parasti. Verū ut
opinor homo nouuſ arripiaſ. ex. m.
crassi familia illius uirtutē imitatur.
contēpnit simultatē hominū nobiliū.
R. P. curā habet neq; terrore. neq;
gra remouet. Aliud ů amicicia
tantū ac uirtuſ ē animi. Immo ů
homo leuissimuſ. supplex inimicis.
amicis contumelioſus. modo harū.
m illarū partiū. fiduſ nemini. le
uissimuſ senator. mercennariuſ. pa
tronuſ. cuius nulla corporis pars
a turpitudine uacat. lingua ua
na. manuſ rapacissimę. gula in
mensa. pedes fugaces. quę honeste
nominari nō possunt inhonestissima

Grenf. 335 Grenf. lat., f. 44v - 45r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

fol. 44v/45r
Cod. Guelf. 335 Gud. Lat.

sic̃ uirgil. Et captta ante aras frigio uelamus amictu. Oriã Oria
die̅ nauicula modica piscatoriã Unde ꝛ plautus in captiuis
art. malo hunc alligari adoriã ut sep̃ piscet ꝛ si sit tẽpestas aliq̃. Problem
Problema incapite libri questionalit̃ ꝓpositio posita. Unde
demosthenes ꝓ philippo art. S. neqd te greci turbet exemplu
ego phoc tibi latinu fera Art enim problematis auctenticu gra
dii tradamus astanti cui nra subsequens occurset oratio. Nam
tertullianus in libro quẽ de fato scripsit art ita Redde huic Lunulis. Cla
huic fri primu problematis mancipatu. Apulei in asino aureo byi.
introduc̃ sorores pse martius detrahentes dicere quouis puni imbbe.
uore ꝛ cucurbita glabriore. pumilios u duci molles & inertes
glabru u lene ꝛ ineptẽ Sutela dicunt astutia quasi subtilia Sutela.
tela Unde ꝛ plaut̃ in casina Art sosis dã me sutelis tuis pripe
re casina uxore. pinte ut postulas. Vart Sdna frigutis. Et Frigutire
frigutire dr subtilit̃ aggarrire Unde ꝛ plautus in cassina
enni in thelestide comedia art. hec anus admodu frigutit. Texutilicu.
nimiru sauciau se flore liberi. Texutilicu dici uoluerũt
fila putrida q̃ de telis cadũt ut plaut̃ in cassina art. Negoh
emi texutilitio. i. readmodu ulissima Unm ꝛ mare cornut̃ Sulponeas.
in sacra sio art Iexutilicia falcedo tibi. Leporo comedia
Sulponeas dici uoluer̃ cestus plumbo ligatos Unde ꝛ neui insi
art Sulponeas blatrenda huic sunt littera pbe. Et plaut̃ in cassi Caullare
na art Melius sulponeas quib. batuatur tibi os senex nequis
sime. Caullare. sepes domos infrontare girare Caulis
tractu qd pomis domos circueant. Unde ꝛ ppti caullata geris
uadimonia pstitutu Et plaut̃ similit̃ art Cum mea uxore Capulares
mitta caullatu Capulare dici uoluer̃ senẽ ia morti ẽminu
si & reos capulares dicebant q. capula digni forent Unde ꝛ lu
cilius art. ꝛ gr capulare cadauer Et flaccus tibullus in melenę
comedia art. Tu me amare audes edentule & capularis senex. Ꝛ
edentulu n qsi ia sine dentib. dici uoluer̃. Promosci dos Imosa ẽdo

Grialf. 335 Guelf. lat., f. 55a

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
4°
55 r

omniu. nisi quia uera dicis. Opto te bene ual-

Si me ea. Quedā uolumina ordinauī & diuisionib. suis III.
statuī eis dedi. ea q̄q̄ cesari sū destinatus legere
simodo forsp̄spera annuerit ut nouas aures
afferat. eris forsitan & tu p̄sens; sin aliās.
reddā tibi die. ut hoc opus in uicē inspiciams.
& possi non prius ei hanc edere scripturam.
nisi tecū c̄ferre. simodo impune hoc fieri
potuisset. ut scires. n̄ te p̄terit; Valvs.

Quocienscūq; literas tuas audio. p̄sentia IV.
cogito. nec aliud estimo. quā omi tempore te
nobiscū ee. cū primū itaq; uenire ceperis.
in uicē nos & de proximo uidebimus. B. t. v. c.

Nimiu tuo successu angimur. Quid e. quę te V.
res emouī facium. si indignatio dne. qđ
artu & secta ueteri recesseris. & aliorsum
cuersus sis. erit postulandi locus. ut ratione
facti non leuitate hoc existimes. B. v. Valvi

De his quę mihi scripsistis. n̄ licet harundine VI.
aut atramento loqui. quoru altera res notat

Gräff. 335 Gräd. lat., f. 60a

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
4°
60 r

qđ sibi ac suis displicet. Ar odit eos qui
subita et magna potentia inpotentē utunt.
idē facere eū edē potuerit; Multoq; quia
in becilla sunt latent uitia nīminus ausu
ra cū illis uires suę placuerint. Quā illa
quę uī feli- citas aperuit; Instrumēta illis
explicandę nequitię des; sic cuto serpens etiā
pestifera tractatur, dū riget frigore. nī des
tē illi uenena. s torpeN. Multoq; crudelitas
ac ābicio luxurię ut paria pessimis audeat
fortunę fauore deficit. eadē uelles. subau
disti cognoscis; dā posse quantū uolēt;
memṇti cū quondā adfirmṇres. eē intua po
testate dixisse me uolaticū eē acleuem &
tē nī pedē eius tenere sđ pennā; Mentitus
sū. pluma tenebat quā remisit et fugit;
Scis quos postea tibi exhibuerit ludos. quā
multa incaput suū casura tēptauerit. N
uidebat se paliq; pericula in suū ire. nī co
gi tabat quā onerosa eent. quę perebat;

Gi:elf. 335 Gīd. lat., f. 74r.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
4°
74 r

gantes qq̄ a sermone incipiant ad uocis ſectationē
tranſeant. Nemo ſtatim quicquam fidē implorat.
Ego ut cuique tibi impetus animi ſic erit modo
uehementius ſaeuiens conuicium modo lentius.
Put uoca te qq̄ horrabit̄ mid larius modeſta cū
recipies illā reuocaris quę diſcendat. nō deciderat.
mediatorē ſui habeat. & hoc indocto & ruſtico
more deſeruiat. Nonenī id agimus ut exerceāt
uaxiſerint exerceat. dextrē tibi nō puſillum negō
cū; una mercedula & cunū grecū ad hoc beneficia accele
Cece inſigne preceptū; ſtulta unta ingrata ē. trepida tota
infuturū ſpēt; Quiſ hoc inquiſ dicit idē, qui ſupra quā tu
nunc uitā dici exiſtimas ſtultam babę & ęgrotus; Nr̄ę
noſtra dicet; quoſ cęca cupiditas innocturna certe nū quā
ſanaturna p̄ceperat; Quib. ſiquid ſatis ēē poſſe ſuiſſe; Qui
non cogitam quā iocundū ſit nihil poſcere quā magnū
cū ſit plenū eſſe. nec exſortunā pendere; ſub inde tracp
lucili quā multa ſiſ conſecutus recordare; Cū aſpexeris
quot te ante cedant cogita quot ſequant; Sicuiſ grec
ēē aduerſus deos & aduerſus uitā tuā. cogita quā mo

ante ceſſeri

Ms. lat. 335 Gód. lat., f. 81v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat. 4°
81 v

R.S. studuit tantū mihi fuit aut amicus aut
aduersarius. Ego nihil plus uolui ualere quā
pacē. Multi p̄uatorū audacias nutriuerūt.
Ego nihil timui nisi leges. Multi arma sua
timeri uoluerūt. Ego nūquā uolui quicq̄m
posse nisi p̄uobis. Multi ex uobis potentia
freti uos suis uiribꝫ abusi sunt. Itaq; n̄ est mi
rū si nullius amicicia usus sū q̄ n̄ ꝑpetuo
rei publicę amicꝰ fuit. neq; me pentet si aut
petenti uatino reo patrocinīū pollicitus sum.
aut festi insolentiā repressi. aut bibuli paci
enciā culpaui. aut uestrīb. cesaris faui. Hę
n laudes egregiæ cuiusc̄ unicę sunt. Quę si
tu mihi ut uicia obicis. temeritas tua rep̄
hendat n̄ mea uicia culpabunt. Illud dice
rē si apud m̄ eēt discernendū. S. n̄ apud
uos quos habui omīū actionū mearū mon
tores. Sed ubi rerū testimonia assunt. qd
op̄ē uerbis. Nē adtē reuertar sallusti. pa
trēq; tuū ꝑtream. q̄ si nūquā in uita sua

aliqs

Gūelf. 335 Gūd. lat., fol. 51r

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK
Lessingplatz 1 · D-3340 Wolfenbüttel

Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
fol. 51 r

moria quā magno animo quędā uerba pre
ceris quanta roboris plena, Gratulatus sū p
tinus mihi. & dixi; Nā sūmus labris ista ue
nerē. habent hæ uoces fundamētū, iste homo
nē unus e populo. adsalutē spectat, sic loquere
sic uoue. Vide ne te ullares deprimat,
uota tua ueteriū licet dus gram faciaš. uerb
alia de integro suscipe, Roga bona mītē. bona
ualitudinē animi. deinde tunc corporis; Quid
minusta uota sæpe faciaš. audacter dm
roga, Nihil illū dealieno rogaturus es, sed
ut more meo cū aliquo munusculo epistolā
mittā. Verū. ē. qđ apud, aut. h enodos inue
ni; tunc scito ee te omb; cupiditatib; solutū.
cū eo p ueneris. ut nihil dm rogēs. nisi qđ
rogare possis pal ā, Nunc enī quanta dem
tuē hominū. turpissima uota dus insusurrant.
siquis admouerit aurē conticescent; & qđ
scire homīnē nolunt deo narrant; unde ergo
ne hoc pcipi salubrīt possit; sic unus cum

Guelf. 335 Gud. lat., fol. 70a

HERZOG AUGUST BIBLIOTHEK
Lessingplatz 1 · D-3340 Wolfenbüttel

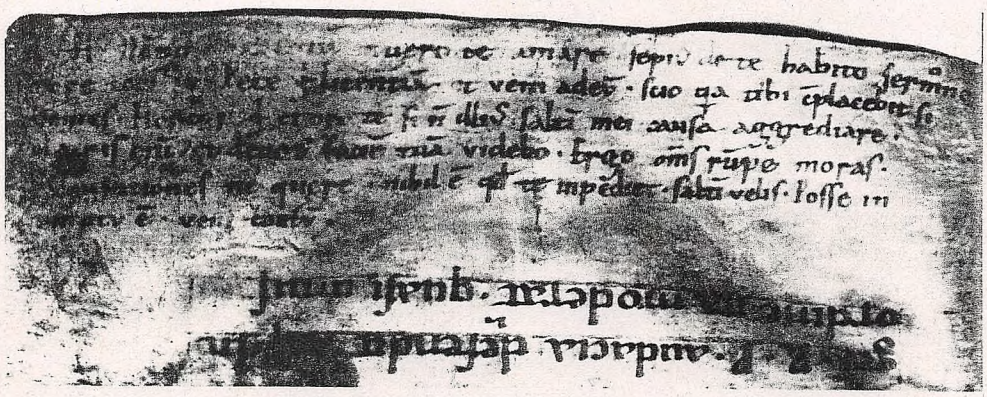
Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
fol. 70 r

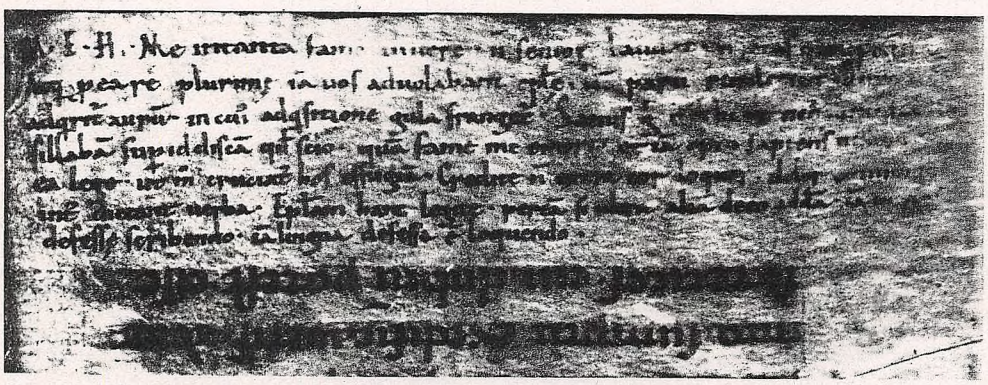
Ideoq; saluator nr nat̃ immundi[tiam] redemit [et] a diabolico [pot]
babtizat̃ ū. mundauit eū aboriginali [pec]gio. et mundatū cōfecione
olei et balsami q̄ crisma dr̃ eū instituit insignit. quo signo insignit
pacis et salutis q̄m recepisse nosceret. alioq̄n eū paradisū minime
intrare. si frons resūptę pacis inoleo. et salutis in balsamo. indicia no
prenderet. Audistis frēs mei qa nemo intrabit paradisū nisi in pace xpi
paxauit ē cristi fidei et babtismi. Loquor q̄ cupiant patriā illā intrare
in babtismi et fidei pace uenant et intrabunt. qa q̄cūq; uacui in fid
et n̄ loti babtismo aduenerint. furto sibi cupiunt adducere regnū de
ſ frustra. Quare excludent eos foras ut hostes. hostes aut̃ n̄ recipit
paradisus. Et hęc hactenus sufficiant dicta. audite m̄ q̄m̄do dies iste
redemptionis nr̃ę gaudia scificauit. In natiuitate dn̄ica scim̄ uere qa pat
filius. et spūs sc̄s. simul illū die scificabant. ſ tam n̄ra inuisibilē ut hunc die
Quomodo. ihs̄ hodie uenens adbabtismū humiliauit se babtizandus a
ut sic p̄mi hominis nos superbia deiecit p̄ casū mortis. ita sedi hominis humi
litas erigeret nos ad culm̄ salutis. Et ita aliis sequat̃ modus. In colūbe spē
spūs sc̄s in usus ē. colūba aut̃ simplicē animal. et ada simplicē creat. Quand
deuectus gustauit pomū. apti sūt oculi ei. et uisus se nudo pudore quē
pius celabat sipleritas. gustato ligno scientię boni et mali in se agnou
aut̃ sc̄s ideo in colūbę specie uisus ē. ut in simplicitatis specie apparens
redimēdo ade faciliorē reperta simplicitate reditū ad patriā ee mon
straret. Hec ei⁹ m̄dus segnis sequat̃. Celi aperti sūt super eum. et uox
patris insonuit. hic ē filius m̄s dilect̃ in q̄ mihi cōplacui. ipsū audite. Hec
sibi cōplacuit in illo. q̄si in cognito sibi filio. q ei⁹ etheria dimisit arce. ut
ada seruilē filiū redimeret. et redemptū ad libertatē qua ipse amisit
reduceret. Ipsū aut̃ audiam⁹. qa illius audientes. omā q̄ ad salutē sūt evolum
et agim⁹. Sollemni q̄ deuotione diē istū uenerem⁹. q̄n solū redemptionis nr̃e
adauxit ut dicū est in babtismo gaudia. ſ et scificauit in audita patris
uoce. in ada spūs sc̄i specie. in apta filii unsione. Dms aut̃ q sit in una
ecurram⁹ ad fontē uitę q̄ xps. deq; q̄cūq; biberit deuote. nec sitiet in ęter
Hauriam⁹ aquā de fontib⁹ saluatoris. merito q̄de in gaudio. qa fons saluator
idest babtism⁹ nos aboriginali mundauit crimine. Et bene haurim⁹ aquā de fonte
qa sic de fontibus scripturarum ut ait psalmista aquę. ita de fonte et lauacro dn̄i
sequemur lauacrum scificum ſ misterium.

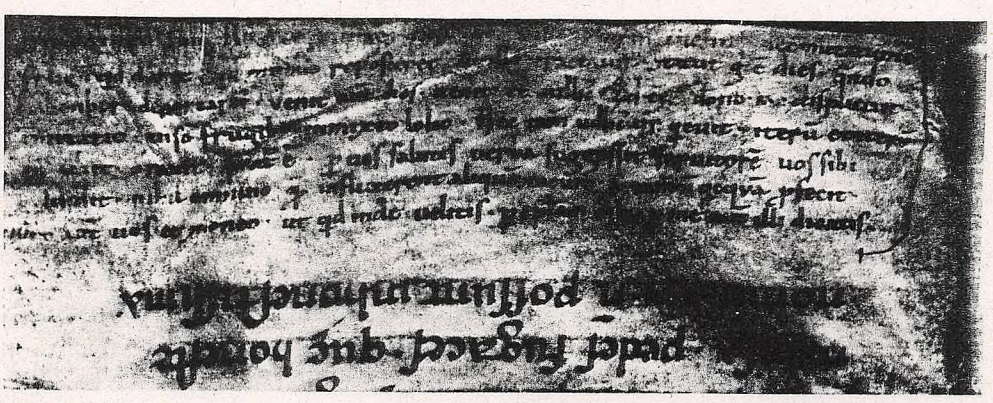
Gall. 335 Gud. lat. f. 87r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

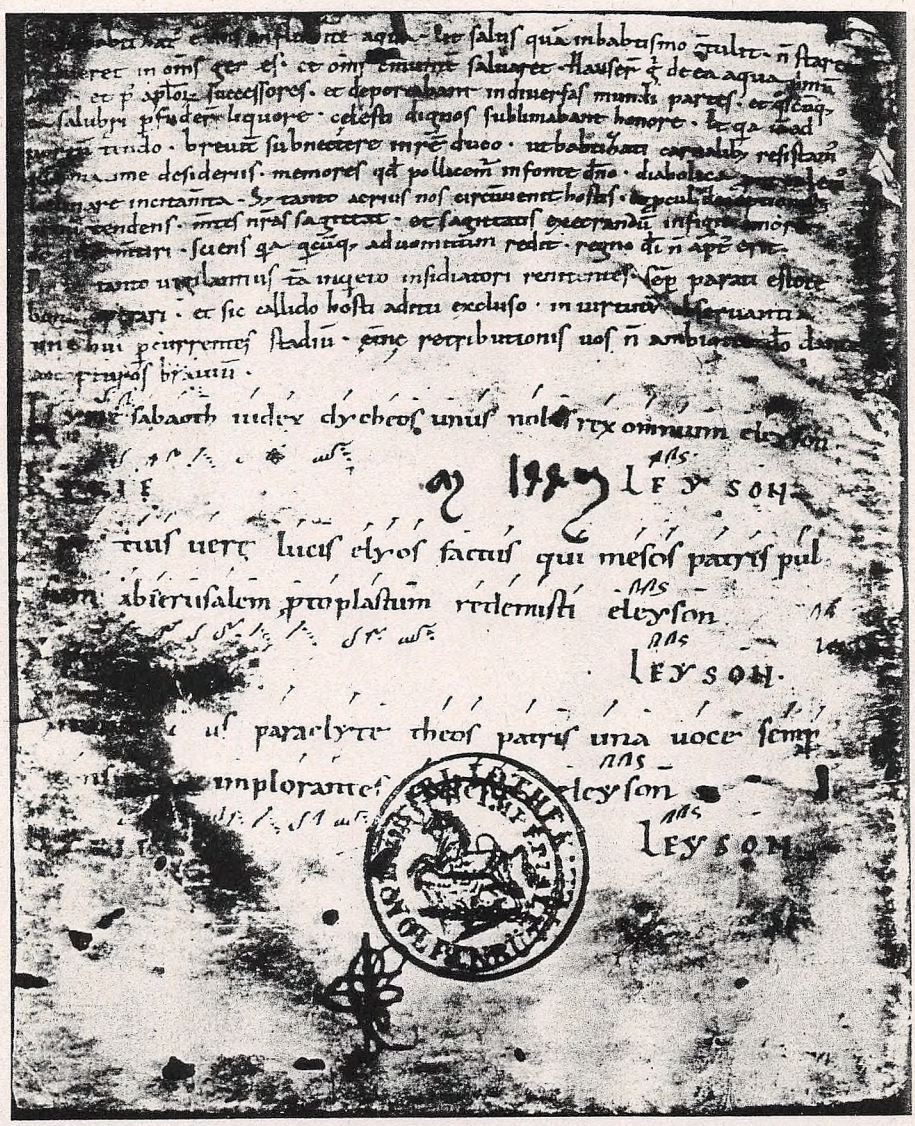
Cod. Guelf. 335 Gud. lat.
4°
87 r

TRE MINUTE DI LETTERE: Wolfenbüttel *Gud. Lat.* 335; potrebbero appartenere allo stesso Gerberto.

Wolfenbüttel *Gud. Lat.* 335, f. 87ᵛ: tropi in scrittura tachigrafica.

Biblioteca Ambrosiana

impellere nequerunt. ipsi singulaꝝ urbꝫ eundo atq; mentiendo
quę se excubaturos aut allobrogibus audisse dicerent magna illi mercedꝫ
cōflauerant. usq; eo ut ꝝ nulli eqtes. R. qui pfidi causa cū telis erāt circa
edē cordię. seu periculi magnitudine. seu animi mobilitate impulsi. quosdā
dū suā ire p̄. darius cēt. egrediendi exspectatu cęsar. gladio munirent
iuꝫ; Dum hęc in senatu agunt. et dum legati allobrogū. & ei quo uolun
tas comptata erat. indicio p̄mia decernunt. liberti & pauci excluenb;
lemuli diuersis ministeriis opifices atq; seruitia multos ad eā eripiendā
sollicitabant. parti exquirebant duces multitudinū. qui pcio rē. p̄. uexare
solita erant; Cethegus aūt p̄nuncios familiā atq; liberos suos lectos &
exercitatos orabat in audaciā. ut grege facto cū telis ad sese irrumpe
rent. Consul ubi ea parari cognouit. dispositis p̄fidis ut res atq; tempus
monebat. conuocato senatu. refert quid de his fieri placeat. qui in custo
diam traditi erant; S; eos paulo ante frequēs senatus iudicauerat.
contra rē. p̄. fecisse; Tum. D. iunius silanus. primā sententiā rogatus.
quod eo tempore consul designatus erat. de his qui in custodiis tenebant
et p̄terea de. L. cassio. P. furio. P. umbreno. Q. annio. si deprehensi forent.
supplicii sumendi de creuerat; Isq; posita p̄motus oratione. C. cęsar. ut
pedibus in sententiā uberius neronis aspexit. se docerat. qđ de ea re
p̄fidus allatus referendi censuerat; S; cęsar ubi ad eā uentū est. rogatus
sententiā a consule. huiusce modi uerba locutus est; Omnes homines
. p̄. c. quae de rebus dubiis consultant. ab odio. amicitia. ire atq; miseri
cordia. uacuos esse decet; Haud facile animus uerū prouidet. ubi illa offi
unt; Neq; quisquā omnino. libidini simul et usui paruit; Vbi intenderis
ingenium ualet; Si libido possidet. ea dominatur. Animus nihil ualet;
Magna mihi copia memorandi. quę populi atq; reges ira aut miseri
cordia impulsi. male consuluerint; S; ea malo dicere. quę maiores nri
contra libidinem animi sui recte atq; dine fecere; Bello macedonico qđ cū

Guelf. 149 Extrav., fol. 16r

247

lgr̃ color ei exanguis. fedi oculi. citus modo. modo tardus. in cessus.
prorsus i facie uultuq; uecordia ierat. Sed iuuentutē quam
ut supra dixim⁹ illexerat. multis modis mala facinora edocebat.
Exulis reos signatoresq; falsos. cōmodare fidei. fortunas. periculā
uilia habere. Post ubi eos fama atq; pudor ē attriuerat. maiora
alia imperabat. Si causa peccandi inpresens minus supperebat.
nihil ominus insontes sicuti sontes circū uenire. ugulare.
Scilicet ne potiū torpescerent aut manus aut animus. Erat enim
potius malus atq; crudelis erat. Is amicis socioq; confisus catilina.
simul qđ aes alienū p omnis terras ingens erat. & qđ plerisq; Sullani
milites largius suo usi. rapinarū & uictoriæ memores ueteris.
quibus bellū exoptabant. opprimendæ rei p. consiliū ceperat. Italia
nullus exercit⁹ erat. Gn. pompeius in extremis terris bellū gerebat. Ipsi con
sulatū petendi magna spes. Senat⁹ nihil sane intentus. tutæ tran
quillæq; res omnes. Sed ea prorsus opportuna catilinæ. Igitur comitiis
kl. ianuariis. L. cesare. & C. figulo consulib; primo singulos appellare
hortari alios. alios tentare. opes suas. imperatā rē. p. magna
præmia coniurationis docere. Vbi satis explorata sunt quæ uoluit.
in unū omnes conuocat. quib; maxuma necessitudo. & primū auda
cia inerat. Eo conuenere senatorii ordinis. P. lentulus sura. P.
autronius. L. cassius. longin⁹. C. cethegus. P. seruius. Sylle seruii
filius. L. uarguinteius. Q. annius. M. porcius leca. L. bestia. Q. curius.
Preterea exequestri ordine. M. fuluius nobilis. L. statilius. P.
gabinius. capito. C. cornelius. Ad hoc multi excolonis & muni
cipiis. domi nobiles. Erant preterea complures paulo occultius
consilii huius participes nobiles. quos magis dominationis spes

Guelf. 149 Extrav., f. 6r

Guelf. 149 Extrav., fol. 38v

mundo ẽ. uiçe firmitati fiat. Ds aũ omnis gr̃ç q̃
uocauit nos in çtã suã glam in xpo ihu modicũ passos ipse
perficiet. ẽfirmabit. solidabit q; Ipsi gla ⁊ impiũ in sdã secla am̃.
Siluanũ uob fidẽ fidelẽ ut arbitror breuit scripsi. Obse
crans ⁊ ẽtestans hanc ẽ uerã gr̃am di. in q̃ state. Salutat
uos que ẽ babylonẽ coelecta ⁊ marcus filius mꝰ. Salutate
inuicẽ in osculo scõ; Gra uob oĩb; q̃ estis in xpo ihu. am̃;

Symon petrus p fidẽ huic mundo sapientes mortuos
ẽ declarat. Fidei q; pietatis q̃nta sit magnitudo luce ipsa
clarius manifestat; Incip̃ epla scī petri ii.

Symon petrus seruus ⁊ apls ihu xpi. his q̃ coeq̃lẽ nob sortiti
sunt fidẽ. In iustitia di nri ⁊ saluatoris ihu xpi. Gra
uob ⁊ pax adimpleatur in cognitione dni nri. q̃ omnia
nob diuine uirtutis sue que ad uitã ⁊ pietatẽ donata
sunt p cognitionẽ eius q̃ uocauit nos p̃pria gla ⁊ uirtute p quã
maxima ⁊ pciosa nob promissa donauit. ut phẽ efficia
mini diuine ẽsortes nature. fugientes eas que in mundo
ẽ ẽcupiscentie corruptionẽ; ii. Vos aũ cura omẽm
sub inferentes ministrate in fide uirtutẽ. In uirtute
aũ scientiã. In scientia aũ abstinentiã. In abstinentia aũ
patientiã. In patientia aũ pietatẽ. In pietate aũ. amorẽ
fraternitatis. In amore aũ fraternitatis. caritatẽ. Hec enim si uo
biscũ assint ⁊ superent. non uacuos ⁊ sine fructu uos ẽsti

⁊ omē donū pfectū desursū ē. descendens a patre luminū.
A apud quē n ē transmutatio nec uicissitudinis obūbratio.
Q uoluntarie ut genuit nos uerbo ueritatis ut sim⁹ initiū
aliq̄d creaturę ei⁹. Sciat fr̄es mei dilmi. sit aūt om̄is homo 1111.
uelox ad audiendū. tard⁹ aūt ad loquendū. ⁊ tard⁹ ad ira.
I ra enī uiri. iusticiā dī n operat. P ropt̄ q̄d abici
entes om̄em immundiciā. ⁊ habundantiā malicię. In
mansuetudine suscipite insitū uerbū. q̄d potest saluare
animas uras. Estote autem factores uerbi ⁊ n auditores tantū
fallentes uos metipsos. Q ia si q̄s auditor ē uerbi ⁊ n factor
hic cōparabit uiro cōsideranti uultū natiuitatis suę
in speculo. Consideravit se ⁊ abiit. ⁊ statim oblit⁹ ē
q̄lis fuerit. Q ui autem pspexerit in lege pfecta libertatis
⁊ permanserit, n auditor obliuiosus factus. s; factor operis. hic
beat⁹ in facto suo erit. V Si q̄s aūt putat se religi
osum cē. n refrenans linguā suā. s; seducens cor suum.
huius uana ē religio. R eligio munda ⁊ īmaculata
apud dm̄ ⁊ patrē. hęc ē. Visitare pupillos ⁊ uiduas
in tribulacione eorū. Et immaculatum se custodire ab. VI.
¶ F ratres mei nolite in psonarum acceptione habere hoc scto. Cap. I.
habere fidē dn̄i nr̄i ihū xp̄i glę. Et enī si introibit
erit in cōuentū uirū uir anulū aureū habens in
ueste candida. introibit aūt ⁊ paup⁹ in sordido

Guelf. 149 Extrav., fol. 32r

Guelf. 149 Extrav., fol. 44v

uos asimulacris epti scī iohannis. ii.

Prefatio S. Hieronymi.

Vsq; adeo adscām fēminā scribit ut cancte dnām n dubitet luturis appellare. eiq; filis testimoniū qd ābulent i uerītate

Epistola

phibeāt. Cap. I. Senior electe dne. et natis eius qs ego diligo in ueritate. Et n ego sol. s; et oēs q cognouer ueritatē, Spī ueritatē quę pmanet in uob. et nobcū erit in ētinū. Sit uob cū gīa mia. pax ado patre. et axpo ihu filio patris i ueritate et caritate; ii. Gauisus sū ualde qm inueni de filis tuis ābulantes in ueritate sic mdatū ac cepim apatre. Et nc rogo te dna n tāqm mandatū no uū scribens t. s; qd habuim abinicio ut diligam alīutrū. Et hęc ē caritas. ut ābulem scdm mandatū ei. Hoc mn iii. datū ē ut qūcadmodū audistis abinicio meo ābulet. quo multi seductores exier in mundū, qui non cfitent ihm xpm uenisse i carne hic ē seductor et antichrist. Videte uos met ipsos ne pdatis quę opati estis. s; ut mercedē plēnā accipiatis; Omis q recedit iiii. et n manet in doctrina xpi. dm n habet; qui pmanet in doctrina xpi hic et filiū et patrē habet. Si quis uenit ad uos et hanc doctrinā n affert. nolite recipe eū i domū. nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue. cōmunicat opib; eius maligns; Plura habens uob scribere. nolui pcartā et atramtrū. Spero aut me futurū apud uos. et os ad os loqi ut gaudiū uīm plenū sit. Salutāte te filii sororis tuę electę amn. Incipit. iii.

Guelf. 54 Gud. lat., fol. 1r

P PAPINI STATI THEBAIDOS LIB. I.

P Amphiarae uidesne reui uertat ab hoc apollo
Tantum in corde sedens egrescat cura parentis.

nutrit tenues addura cubilia somnos
id tunc cum cet. etatis medie.
Rex ibi tranquille medio de limine uates
thalai filius & eurynomes.
insenium uergens populos adrastus habebat
hoc e amatorib; nobilis. vt virg. Auus acauste; potens.
uues auus & utroq; ioue de sanguine ducens
vt virg. huic fato duu, plesq; uirilis nulla fuit.
ic sexus melioris inops sed plenrebat
eminea gemino natarum pignore fultus
ui pheb; generos monstrum exciciabile dictu
ex adapta fide, quo ducente canebat
engerumq; suem & fuluum aduentare leonem;
et uoluens n ipse pat n docte futuri
mphiarae uides egrescat cura parentis;
ecce aut antiquam fato calidona relinquens
lenius tydeus. fratrim sanguinis ullum
inseq. pari rep. estare coactus.
onscius horror agit eadem subnoctem sopora
hoc e fenestrum cubilia
ustra terit. similesq; notos dequestus & umbras
dissimilia
nfusam tergo glauem & liquentia nimbis
tecta sollicet quo polinices.
ra comasq; gerens subit uno tegmine cuius
usus humo gelida partem prior hospes habebat;
ic uero ambobus rabiem fortuna cruentam
latem.
tulit. haut passi socius 8 defendere noctem
ulminib; paulum alternus uerba minasq;
un etamur mox ut iactus sermonib; ire
mumuere satis tu uero erectus uterq;
i. nudare. ut ecerta manus uesana cethegi. : nudã suue ferno.
xertare humeros nudamq; lascescere pugnam
eisior ille gradu, pecta immembra simulq;
nteger annoe sed n & urnb; infra
ydeq; ferit animus totos infusa per artus.
aior in exiguo regnabat corpore uirtus
am crebros uctus ora & caua tempora circum

9 Tenues a.d. c. s. Leues subtiles inpaupere magnus e somnus. luc. Inquoe pectora somno dat ures fortuna minor. Iuuenalis consiliu sille dedim pruat ut alteu dormiret.
No Egrescit cura par. Egredine indicit vt virg. Egrescereq; medendo. hoc e responsi quide nesciebat euentu. Cura aut torquebat anceps.
Ecce antiquã fato calidona relinquens. calidon pleuros. & olenos cuntates se echolie. unde fuit tideus. Atq; ideo modo oleniu dic. modo calidoniu. modo pleuroniu. hic aut tideus frim suu focu suu interemit. Mors aut fuit antiquis sic dia homerus dic. vt reus homicidu exularet ergo tideus c seuus parricidu. dum sit patriu regniu. & casu eade nocte eisde confectus umbris; quib; polinices argos uenit. Calidona a urbe ee echolie. virg loquit ducendo. qd scelus aut laphitis. tamu aut calidona merentr.
Fratrim sanguinis. qui occiderat auunculu suu. tydeus alte frim mars. uelut quida uo lunt aforea. Manifestus tam e qd menalip pu frim suu du uenat occidit.
8 Defendere nocte, phibere iniuria rep. etiam n passi fr. ut virg. hunc oro defende furore ic prohibe.
Altis. mutua uice uerboe. Adverbiu pro uice.
Iactus sermonib; quasi qui uulsi facerent ut sallustius. Iugurtha inter alias res iactare.
Celsior ille gradu polinices pedib; longior. & membris decorus. Integer annoe ic uiuentiu firmissima. vt virg. atq; integer ille asanius.
Maior inecquo. r. c. u. ut virg. Ingentes animos angusto. i. p. u. Virtus; ergo cum pensaut qd pcertatu natura n cessit. ut paruo corpori ingens robur infunderet.

BIBLIOTHEK WOLFENBÜTTEL

MARQVARDI GVDII.
ANNO CIↃ IↃC LXXXIII.

Guelf. 54 Gud. lat., fol. 5r

roterere exanimes artus asprosq; molares
(id natos admolari usui lapides. eo qd natura sint aspera. vt aurg. vastisq; molarib; instant.
de alto inledere ∇ siue deprimere.
eculcare gens nequit iram explere potestas.
∇ Lucana secuit aspectus sacari ira ñ poterat
lla & nocturno circum stridore uolantes
(elegant inpacte p hybbolen dicit ut dria esurientes abstinuistis. ne sacati abstinuisse crederent. hic ergo aut
upaste fugistis aues. rabidamq; canum uim ppē formā. aut ppē feorē fugisse inpastas uolucres dicit
raq; sica ferunt trepidos inhiasse lupos,
eutor inmiseros fatus ultrici ademptę
(qui in duos duidat colles.
elius insurgit summaq; biuertici umbra
(arnasi residens arcu crudelis iniquo
(ferra.
(velut ciclopū idonei eū omia constructa edificia ciclopea dicit antiquit id morbo uiciauit seu pollut amictu nebularū aere pesti
ecta supiecto nebularum incendit amictu
abuntur dulces animę. mors fila sororum
nse metit captamq; tenens fertmanib; urbem
(hoc ē morbe dominat.
uerenta quę causa duci. quis abethere leuis
(crotopo.
gnis & uitorum regnaret sirius annum
(inquissimus pestilentię furor suę sirius q certus ēporib;
(uideri pestilens solet. nē sibi anni spatia uindicaret.
dem auctor pean rursus uibet ire cruento
(id qui peneiant monstrum.
nferias monstro iuuenes qui cede potiti,
(apostrophia ad ipsum iuuenē q ppatria optauit mori.
ortunate animi longumq; insecta digne aduersum ē.
romeritare diem non tu pia degener arma
culus. aut certe trepidas occurrere morti
ominus ora ferens carrea iulimine templi
onstitit, & sacras ita uocib; asperat iras
(tumbreus duct apollo ab herba tumbra quę in templo troados abundat.
(v coactis
on missus tymbree tuos supplecue penates
(pietate posuit quia cues suos irritatione monstri seruauerat. virtute quia ñ timebat inimicū.
duenio. mea me pietas. & consca uirtus aut quia uirtute monstrū occiderat.
as egere uias ego sum qui cede subegi
(ostendit se culpa carere peccati. siquidē nihil scīt uiolauerit. cū constet nefas
hebe tuum mortale nefas. quem nubib; atris
(p emptū fuisse mortale.
t squalente die nigra quem tabe sinistri corrupta aeris. siue nullū habentis remediū sanitatis.
(iniuste. qui p aliena culpa alios punis.
ueris iniquę poli. qd si monstra effera magnus
(cui orbi iactura ulior ē. id dus quib; ulius dampnū sit homi
ara adeo superis iacturaq; ulior orbi
(nes perire quam monstra.
(i. macundia. vt aurg. inclementia duum.
ors hominū. & seuo tanta inclementia cęlo ē

∇ Mors filia .s. e. m. Non ita pollue fila rumpunt. sed asciendū insacinus ferro excecant. tanta festinatio mortis fuerat. vt lucanus. sed languor cū morte uenit.
∇ Commun. o. f. cū obdeclinandā mortē posset chareb; se occulere. ppter tam se apollini furenti obtulit depena securus.
∇ Missus humilis. deiectus. aut coactus. sed sponte huc uenit. ñ adsupplicū. sed magis admiscendiā tuam lasciscandam.

Gi. Hs. 54 Gi. d. Lat., fol. 47²

ARGVMENTV.

Postq̃ impulsa suis membraq; leuata fluentis
Hypsiphile natis ante omnis matris adrastus
Hypsiphilen celum gentem patriamq; requirit.
Ingemit illa quidem & tandē uxe mesta pfatur.
Lemnos erat patria princeps mihi sanguinis eulan.
Hic ueneris rabiē etas cuncta pempta uirorū ē
At ego sola meum carū miserata parentem
Committo incolumen uentis mox ipsa pundas.
Excessi geminā linquens iasone prolem
Hec fata archemorum sacro serpente pemptum
Spicit euridicen genitrix miseranda querelis
Mitigat & placat graiorum turba lucurgum.

P. Lamphilii Statii Thebaidos Liber V incipit.

Vlgasitis eluuio populataq; gurgitis aluū.
Gemina liquebant ripas amnemq; minorē,
Maior & campū sonipes rapit & pedes arua.
Implet ouans reduere uirus animiq; mineq;
Ora quib; sanguineis mixtū ceu fontib; ignē
Hauserant belli magnasq; inplia mentes
..quē ōfundi miscarisq; phlegē desse plana.
Disposita turmas rursus legemq; seueri
Ordinis ut cuiq; ante locus ductorq; monebat
Instaurare uias tellus iam puluere primo
quia dū eriguntur pulueres cresce terra in altitudinem.
Crescit & armorū transmittunt fulgura siluę.
..egipti. pharos enim cuncta ē egipti.
Qualia transpontum fārius defensa serenis
Alcyonia pelagi decedunt agmina nilo.
desinit ut uirgil. cū uenti posuere.
Dū fera ponit hiemps illę clangore fugaci

populataq; gurgitis aluū. hic ago
ē n̄ p̄uenit hunc librū poeta e
ordinē carminis fecit. excessit en
oeconomiam suam. inq̄ libro lud
nebre sanauit archemoro. q̄ prim
in hoc bello ut pre si lau sluco ex
ē mortem.

Liquebant. post equā duc tu hip
ę argiuus exercitus sua ardore
consus ure liquore & haus tu r
peraut. rursus ordinatur ad bel

Animiq; qa euacuabant cum exau
& ubi corpus munium implentur.
sic gurgite puro una redit.

..quē prorū minorē seem exercitu

Vota belli quę ante susceperant aq
nenda.

Et unus. quis locū suū & dignum
post ponum receptū.

Alca pethonio. leuię congru
ōparatio. sic argiui post suum ge
erant & alacres ut redeuntes grus e
egypto unde ad quo fugiunt nouo q
ne egypto calorē aeri tempore au
ge est tanc.

Disserpto ala
rus exercitus. Allo
cutio adrasti ad
hypsilen. petentis
ut liber narret q
ēt genere pereant
et quāmodū ne
fratre. Illius respon
sio quēammodū eon
iurauerint lemnia
des. Mulieres ira
ueneris horrame
rolco ut omnē u
rilē necarent sexū.
Et q̄m ipsa thoan
pepercit patri. eiq;
puo liberi patre cu
stinuit fuerat impos
erat nauis & ipsa ac
upe erat regnum.
Aduentus argonau
tarum. & eorū labor
contra ēpestatē qua
ēra lemnadas quę
eos bellus lacessabant
Pacis petitio abiasone
Quom̄ susceptus sint
hospitio argonautę. &
mēsorum eā cubili
admissi. Quom̄ ipsa
abiasone decepta ut
ē matrimonio consen
serit. Argonautarū
discessio. fama q̄ u
enit ad eos. fugi hip
sipile. & captiuitas. &
ugendina lucurgo facta.
Ueri archemori de
scriptio. Draconis ūrige
ntis exitium occidens
archemorū. Ipsius
draconis acceptaneo in
terimus. Planctus hipsiphile sup̄ archemori cadauer. Lucurgi aduent. uolentis occidere hipsiphilen. Defensio argiuaz. Inuriosa manus in
dignatio circū lucurgū hipsiphile. Inēuent aphiarai. pacē faciunt. Aduentus filiorū hipsiphile de iasone susceptoz. & mp̄iarai alle
dentis ut ēlaret archemorum.

Inter capis nemoris hac horror achei
exoritur de more. & e ordo. Inter hac serpens trigena exoritur · nemoris achei horror.
Terrigena erigitur serpens · tractuq; soluto
Immane sese uehit · ac post tiga relinqt
Liuida fax oculis · tumidi stat more ueneni
Spuma urens · & lingua uibrat tria agmina aduncis
Dentibus · & auratæ crudelis glã fronti
Prominet; inachio sanctũ duxere tonanti
Agricolæ · cui cura loci · & siluestrib; arti
Pauper hon. nunc illic di circũdare tepla
Orbe uago labens · miseræ nec robora siluæ
Inerti · & uastas tenuat coplexib; ornos
Sæpe sup fluuios gẽne iacet aggere ripæ.
Contanuit squamis incassum ad æstuat amnis
Sed nec ogygii uulsis qndo omis anhelat · thebani · hoc e liberi patris. abuno deriuent. cui uoluntate
Arserunt cuncta.
Terra di trepidæq; latent in puluere niphes.
Sanior an fractu laterũ sinuosa retorqns.
Terga solo siccaq; nocens furit igne ueneni
Stagna p aremesq; lacus · fontesq; repssos.
Soluitur · & uacuis fluuiorũ inuallib; errat
id deuita disperans tqd agat — ignarus. aut quo tendat.
Incertusq; sui liqdũ nec aera labit
Ore supinato · nec arua gemma radens
Pronus adhæret humo · siqd uiridantia sudent
Gramina · pcussæ caloris afflatib; herbæ
Quatuor ora cadunt · moriq; adsibila capti
Quamuis ab arctois discriminat æthera plaustris
Anguis · & usq; notos · alienũq; ext in orbẽ
Quamuis & ille sacris spiris immota mouebat
Cornua parnasi · donec delicto fixus

anguis illius meminit · qui creditur
loctius incolo · p.arnasum celebratus.
hunc describit diuidentem plaustrũ.
& usq; in australem partem pruenire.
hoc e alienũ in orbe. poetice. ait dicit
stellarum figuris qb; plaustrũ efficitur.
in utroq; sidus accipiens. deq utro · mox
in hoc flexu sinuoso elabitur anguis.

Guelf. 54 Gud. lat., fol. 56r

Tuora nō illic cęli fragor ipse profundi
Vallibus effugiens spelunce pauidus amnis
Saxa uiri scopulosq; tacet nigrantia circa
Armenta omne solo recubant pecus et noua marcent
Germina terrārūq; inclinat spīs ardens
Ipse auū uacuus curis humentia subtrer
Nura soporifero supatus flore papetas
Incubat exalant uisus et corpore nigro
Strata calent supq; thorū niger efflat anhelo
Ire uapor manus hęc fusos a tempre leuo
Sustentant crines hec cornu obtuta remisit
Huc se ceruleo libraut abechere urgo
Discolor effulgent siluę tenebrosaq; tempe
Adrisere dęę et sonus lucentibus ictta
Fugulat domus ipse aurē nec lampada clara
Nec somnu nec uoce dęę pculsus eodem
More iacet donec radios thaumantias omīs
Inpulit inq; oculos pectus descendit inertes
Tunc orsa loqui nimpharū fulua creatrix
Sidonios te uno ducem maxime duum
Omne iubet populūq; truces defigere cadmi
Qui nunc euentu belli tume factus achuū
Feruidus adseruat uallū et tua iura recusat
Dapibus tantus rata hoc e posse facultas
Placatūq; iouem dextra unone mereri
Aut et increpuit languentia pectora dextra
Ne pereant uoces uerū uerūq; moneret
Ille deę iussis dubiu mentūq; sopori

Ged. 54 Ged. lat. fol. 101r

P hedon'. alipedūq; fugā p̄gressus equorū
A tte dymas. sed tc aeuo tardante secutus
O ultr. & quos uanu tacā ignorantia uulgi
H unc atq; hunc subiere. sed arcada pāthenopeū
A ppellant. densiq; cient uaga murmura curu
N ota parens cursu; quis menaluae atalantis
X escat egregū decus. & ueſtigia cunctis
I n deprensa, pcs. onerat celebrima natū
O ar. & ipsa, pcul fama tā motus. in ermes
N arrat cerui pedes inter apta lucari
T ollere. & emissū cursu dep̄ndere telū
T andē expectatus uoluer sup agmina sabu
C micat. & toto clamidē diffibulat auro.
F fulsere astus membrorūq; omis apta ē
L aeruca. insignes humeri. nec pectora nudis
D exteriora genis. lacteaq; in corpore uultus.
I pse tam formae laudē aspernat. & arcet
O uantes. tunc palladios ñ insciꝰ haustus
I nebuit. pinguiq: cute fuscatur oliuo.
H oc more dymas. aliq: nitescunt
ic ubi tranquillo p lucent sidera ponto
V brataq; freta cli stellantis imago
O mia clara micant. sꝫ clarior omia supra
H esperus exercet radios. quantusq; p altū
A ethera. cæruleus tantus monstrat inundis.
P roxam & fouina. nec multū segnior idas
C ursib; atq; aeuo uixta pria. ac tam illi.
I ā genue pinguis florē induxere palestre
D eserta: genis. nec se lanugo fatetur.

Quis menaluae atalantis.
Confuit historiā hanc enī ꝛro lantē hyppomenis uxorē. diua mr filiā sic honeſt fuisse. illā aut quę oū pceſ cursu ētend enomai filiā. Uxorē pelopis. hippomenis ſꝫ partē historiā posuit secutus urg illeenū aut & manib; p igne pectus signata eruenteſ. oū hoc ēſſet philomenā fecisse ſꝫ mutauit historiā.

Deserta: comis. incipit aroma discedere. siue deser̄pit deh bundat. hec enī p̄positio aut addit aut minuit aut mutat. A

fatetur. set nō apparet quasi subintro ſa comi Late ac genarū lanu ſꝫ

Gudelf. 54 Gud. lat., fol. 70r

S anguine· et efluuio· neutri fatale reuerta
l am lacerꝫ pnſ uoluuntur curſibuſ arauſ·
O raq; &abſciſę redeunt inpectora dextrę·
S picula tam clypeoſq; leueſ·arauſq; remuſſoſ·
V nda uehit·galeaſq; uetant deſcendere criſtę·
S umma uagꝫ late ſternuntur flumina telis·
l ma uirſ· illic luctantur corpora loco·
C fflamaſq; animaſ·retro p̃mit obuiuſ amnis·
f luminea rapiente uado puer argyphaſ ulmũ
P rẽderat·inſigneſ humeroſ ferus enſe menoechuſ
A mputat·ille cadenſ·ñdum conamine adempto·
T runcuſ·inexcelſis ſpectat ſua braccia ramis·
h ipſeoſ haſta ſagen ingenta uulnere merſit·
l le manet fundo·redit procorpore ſanguis
h eu miſer et tenuit ſed ſaeuus ille leuantem·
D egrauat amplexu·poterat reſoluiſſ agenor
D[b] eſiluit ripis fratrem rapturuſ agenor·
E[a] merſiſſe uadis puduit ſine fratre reuerta
S urgentem dextra calechũ· uulnuſq; minantem
S orbeat[b] rapidus notato[montano] gurgite uortex
l am uultu· iam crine latet· iam dextera nuſquam
V ltimuſ abruptaſ enſis deſcendit undaſ·
O ille modis loca miſeroſ morſ una fatigat·
l nduit atergo myrtaleia cuſpis agyrten
R eſpexit· nuſquam auctor erat· ſed ĉerta tractu
G urgitis· effugiens inuenerat haſta cruorem·
E gitur et ualidos ſonipes aetolus inarmos·
C xiluitq; alte ui moraſ· &aera pendens

Gisclf. 54 Gud. lat.

Guelf. 54 Gud. Lat. 4°. 368

Tunc grauit superos obiurgat rector auerni;
Ilsumq; amphiaraum terret. cui pauca furenti
Iam tenui uoce & pauidus supplexq; reuoluit.
Con iugis infandę inducium. subiectamq; ruinam.
Anxius inachidas uatis dolor angit. amissi.
Sidonii exultant. memorantq; insignia gentis;
Atq graium proceres similem pietatis honore.
Thyrodamanta legunt. uatis qui munera seruet.
Hunc thebana phalax. illunc ruit inacha pubes.
Vulnera uolueribus geminant. fundunt q; uicissim
Corpora magna uirum. tunc multa incędit furentem
Tydea deiectum telis triuonia fleuit; Hic cīē. Ibī.

Tydeus octavvs,

Tydeus uates pallentib;
incidit umbris.
Laceraq; domos. orbisq; archana sepulti
Rupit. & armato turbauit funere manes.
Horror habet cunctos. stygijs mirantur in orcis
Tela. & equos. corpusq; nouū. neq; enim ignibus aptus
Condit⁹. aut mesta niger aduentabat aburna.
Sed belli sudore calens clipeumq; cruentus
Roribus & scissi respersus puluere campi;
Nec dum illum. aut truncа lustrauerat obuia taxo
Eumenis. aut furuo pserpina pōste notarat
Cecubus adsumptum funeus. quin communis ipsa
Fatorum deprensa colus. uisoq; pauentes
Iugure tum demum rumpebant stamina parce
Illum. & securi circum spexere fragore

Venus eloquio ē
pdatuū casū in
cadē umbris psal
lentib;. Claudius
heriusq; recedens
uespere numanta
nis incidit. dece
pronus pcussa
uum pulit. Ergo
ineū incidit. taquā
inrē periculosā;

Aburna. plato
inducit scelera ho
minum inurna
uersare. & urna
dr̄ inqua mortuo
rum hominū ossa
ēdunt. hic q ab
urna dxit. inqua
mortuus ponebat
ac hoc isto sensu
expediuit poeta
ñ amphiaraus
mortuus aburna
inq ei ēdita fue
rant uenieba;

Quia taxos uene
nosa ē ppter ad
fectionē serpentis
& hoc ligno face
furię ducunt;

id uiuū siue ñ depositā ap superos carne.

dīserunt enim poetę mortuorum capita & furiarum lā
pade lustrari. & eo
rū nomina apserpi
na minsteriū pos
se consequi
bi;

id q elisiū inhabitant. elisium manes. securi dicto. q a scelerato sup
plicijs alieni;

Hic liber conatur indignationem
plutonis apud inferos qd rupta ira
uerit & amphiaraus. eiusq; deuo
conquestio. eo qd contra uis legum
federis descenderit &c. Murmurq; furiā
eq; pupiens diuersas regum arguorū
mortes. Responsio amphiari ueniā
postulantis. Vxorēq; deuouentis.
Nuntius polimon narrans adras to.
deum terrę & morte amphiarai.
Desperatio omnium post mortem
amphiarai. cum eius laudib; insulta
tio procē thebanorum in excubijs
epulans. Vnde elec to thyoda
manes in loco amphiarai. Eiusq;
placatio ire cum exequijs amphiarai
ac pūb;. Erupto inbello hinc atq;
hinc diuersę mortes. Tydei maxima
plia. ei uerba & facta facto apud
minerua de aduerso fauore. Mors
atq ipsi sponsi ismenes. Demorte spon
si atq ipsi. & eius cadauerii uinc
bē relatio. tydei insultatio theba
nis fugientib;. & impetus ecneo
clean. Menalippi excisidis iacula
tio tydei debilitas & conquestio
defragilitate corporis humani. &
quēadmodum capite excidit me
nalippi;

C orpora frenatosq; pat̄ solatia fortes
B ellorū mactabat equos · v. de hisarduus ignis
P alpitat & gemit tandē erupere patēti · v. creantis
o nisi magnanim tantę te laudis imisso
A rdor ēchīnos mēcū uenerande pēnates
A tq; ultra me rectore puer · uenientia q̄nē
G audia & ingratū regni m̄ mun acerbas ·
T u superū cuncta licet cęt · cęt q; pennes
C redo eq̄dē · uirtute colas · m̄ flebile sēp · v. mortalis ·
N um̄ eris · ponent aras · excelsaq; thebę
T ēpla dicent · uni fas sit lugere parenti · v. de
C t nē heu q̄ digna tibi sollēpnia q̄ue
l argiar exequias · nec si fatale potestas
A rgos & impulsa cineri miscere mycenas
O eq; sup · cui uita nefas · & sanguine nati
P artus honos · cadēne dies · cadē impia bella
T e puer & diros misere in tartara frs ·
C t nē ędipodiparę fortuna dolori
A c m̄ · q̄m simules gemun bone uppte umbras ·
A ccipe nate tui noua libamīta triūphi
A ccipe & hoc regim̄ decorę · frontisq; supbę
V incula · q̄ patri · p morte tua · numiū gestanda dedisti
K eq̄ te regē tristes & eocleo umbre
A spiciant · simul hęc dicens · ruitā · sceptriū · s. inferno
D eflruit · accensaq; uerat uolentius ira ·
S cuī hagenū immuneq; uocent nē funera tarne ·
T ecū ardere uelo · longos utinā addere sensus
C orporib; · cęloq; animas erebo q; nocentes

C
post mortē · acerbū facis ·

B
cineri tuo scilicet ·

q
Una sorte & eadē die
cū nefandis frib; bellaq;
fortuna cūnē ·

N

Ꝯ
dyadema ostendit poeta
creantē regni insigna
tardenti filio pyrū iecisse ·

Ziegler. St Gall. Stadtbibl., Cod. 132

Hosio suo. Calcidius. salutem

Socrates in exortationib; suis ut aiunt laudans. cum omnium bonorum tum
precipue eos qui pene ea dicere. addidit solam ee. q̄ re impossi
bile redigere ad possibilem facilitatem. Preclare. Quid enim generosa mag
nanimitate. et aggredi pigeat. et ceptui fatiget. ut tanquam uicta difficul
tatib; cesperet alabore. Facile est opinor uis amicicie. par q; impossibi
lium rerum pene extricatio. cum alter examinis uibendi religione. alter pa
rendi uoto complacita operis adminiculentur effectu. Concepera animo
florente omnib; studiis humanitatis excellentiq; ingenio tuo. digna
spem pueruli operis. intemptati adhoc temp. eusque usum agrecis latio
statueras mutuandum. Et quanquam ipse hoc cum faciliis tum commodius
facere posses. credo ppter ammirabilem uerecundiam ei potius malueris
inuingere quem te alterum ee iudicares. Possemne oro te qua uis res est
ardua. tanto honore habito de quo senseras inuinctum excusare munus. Et
q nunquam necin sollempnib; quidem exusitatis uoluntatib; ullum officium
recusasse. huic tanto tanq; honesto desiderio cepta dicere. in q declina
tio specios muneris excusatione ignorationis callida est scientie futu
ra simulatio. Itaq; paruum certus n sine diuino instinctu id mihi ate mun
inungi; propereaq; alacriore mente spe q; confirmatiore pmaxima parte timen
platonis aggressius nisolum transtuli. s; etiam partis eiusdem commentarium
feci. putans recondite rei simulacrum sine interpretationis explanatione
aliquanto obscurius ipso exemplo futurum. Causa uero in partes diui
dendi libri fuit operis plenitas. simul q a cauto iudebit esse. si tanquam
libamen aliquid addegustandum auribus atq; animo tuo mittere. Quod cum
non displicuisse referiberet. facere audiendi maiore fiducia.

Quos duos tres

Quarum equidem uero timee uestro reuiuiscit. qui hesterni quidem
epuli cumque fuerimus. hodierni pbitores in uitatoresq; educto
resideatis. Equum postulas. Languor enim repente ut sit ortus moratur.
Nec enim se sponte tali coetu tantique rei tractatu et communicatione

Plato cum calcidio.

Guelf. 116 Gud. lat., fol. 1v

28

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat. 1v

fraudaret. Ergo tm ꝯ & ītē horū erit officiū cōplere id qđ dē est. participis absentia. Denīq; enītē oīs, puris; Neq; enī fas ē laute accep tos heri. minoris t apparatus cuiuīū repsentare. Teneris certe memoria pscripta uob ame tractatus normula. Parti tenemus. Inquib; porro nuta bit memoria. psens ipse intēpore suggeres. Immo n erit molestū breuī abecordio ducta demū retexe q digestus ordo solidet. Ita fiet. Cardo fallor disputationis hesternę res erat publica. qualis m quib; q; instituis & moribus cuiū uideret optima. Nob certe q auduimus ocrate adarbi trū, pbata. Quid illud. Nonne intē inicia cultores agrorū. ceterarūq; arcuum pfessores adestinata beatillus negociis iuuenture secreuimus. Sic factū ē. Tribu to nēpe ceteris qđ cuiq; eximiū anatura datū ē. solus his q, psalute oīū bella tractarent unū hoc munus iniunxim, p tegendę ciuitatis. t adūsum exterios t aduersū intestinos ac domesticos hostes. mitib; quidē iudicius erga obędi entes. ut pure cōsanguineos natura q; amicos. asperis aut ītra armata facies incgressionib; marcius. biformi siquidē natura pdita intutela patrię ciuiūq; ferocior. porro inpacis officiis. religione sapientię, ppteraq; mites suis adū sus aligenigenas feroces. Memini. Quid. huī ipsius ancipitis nature magiste riū. & qsi quandā nutricationē. nne. in exercitio corporū gimnasiorūq; lucta mine. animorū itē placiditatē ēstituebamus indelinimentis & affabilitate musicę ceterarūq; institutionū quas adolescentes ingenuos scire par est. Ita. Artū hac educatione alius auri argenti; & suppellectilis ceterę possessio nē ciuusq;, ppā nullā ee. aut existimari licere pdurim. s; sola mercede ītentos exibentib; quorū salutē tuerent. ut cōmunitē tanta. quę satis sit occupatis erga custodiā cōmunis saluris. & aceta functione operis cessantib; Dicta hec omia in istū modū sunt. De feminis quoq; opinor habita mentionem. qđ similes eiusdē q; nature maribus ciueniat effingi. sine ulla mę differen tia. q utq; secus usdē & cōmunib; instituis regat. Quid, depcreandus suscipiendusq; liberis. An hoc ita ut cetera quę pter opinionē hominū cōsuetudinēq; utę ducti uident memorabile uuaci orisq; tenacitatis de existimand cōmunib; nuptus cōmuniq;, ple si suos quisq; minime uitio sca affectus, ppteraq; oīs oīb; religionē cōsanguinitatis exhibeant. dum equales q dē fratrū ac sorōę caritatē benuolentiaq; ducunt. maioribus u

Cod. lat., fol. 2r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116 Gud. lat. 2r

cuncta sui similia. put cuiusq; natura capax beatitudinis cc potestat. effici uoluit. Quaquidē uoluntatē diuinam rerū certissima siqs ponat. cū recte putare ēscientiam. uolens siqdē bona ds quidē omia pducere. malū pro nullo put eox. quę nascunt natura fert. Relinqs ppagine. Omne uisibile corporeum q; motu importuno fluctuans. neq; in aliqm quiescens. ordinata iactatione. recte gt inordine. Sciens ordinator. fortuna. confusis inordinatisq; pstare. Nec ū fas erat bonitatis pstantiq; aliqm facere nisi pulchrū. erat q; certi tanę diuinitatis. nihil eox. quę sentiunt habens dū taxat. nec intelligens cc melius intelligente. Intellectū porro nisi animę n pducere. Hac g reputatione intellectu in anima. porro anima in corpore locata. totū animantis mundi abitū cū uenerāda illustratione ēposuit. Ex q apparet sensibilem mundū animal intelligens cc. diuinę puidentię sanctione. Hoc ita posito quę sequunt expedienda fient ad cui animantis similitudinē statuerit cūsiuis dirox. Specialiq; dē neminis simile. Siqdē pfecto in genere. nec ispecie. ppriaq; mundus in pfecte rei similis. minime pfectus cet. Ita ū ei inq; omia genera iquasiquida fontes. tinentia animalium intelligibilium. Siqdē animalium genera. mundus alia cōplectat. pinde urbe nos. iceta subiecta usui iceteribus sensibus. rgo intelligibili substancię. pcellentia principaliq; natę. omi fariā q; pfecte. ds opifex gigni simile uolens. sensibile animal unū & uisibile statuit. natura sue ē uenientia. cuncta q; ita fruunt unit. septū ultimit suum ētinens. Hę utrū recte mundū unū dixerimus an plures dica oportuerit. tinnumerabiles etia. ēsiderandū. Vnū plane. q; do iuxta exemplū formatē. Id enim qd unius sa ētinę intelligibilia. cui alio secm cc ipotebat. Verū cui excluos tinere omia nonopinor liquere. nec cet unū i simplex intrium cuncta teinens. sed ē iugatio copulata. Vt g exemplari cui emulatione mutua bat ea in numero simili cet. id circo neq; duo neq; innumerabiles mundi. sunt. sed ado factus est. Et qa corpulentus uisibilisq; tactuus erat merito futurus. sine igne porro nihil uisibile sentitur. Nec ū tangi q; quā potest sine soliditate. soliditas porro nulla sine terra. igne tiaq; corporis mundi fundamenta fierent. et q; nulla duo sine adunctione tertia firme & indissolubiliter cohe rent. Nexu medio extrema necterente. opus est. Nec ius ū firmissimus ille certe q; se ipsum. et quę secum uinciuntur

a Nota concordē sententia moysi & platonis. Moyses dicit in principio. celū & tra creauit celū. ignē intelligentiā. Ille ignis & tra mundani corporis fundamenta fecisse dīn phr.

Gūelf. 116 Gūd. Lat., fol. 6v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat. 6v

eēt chorea · ignuit lucē clarissimā dī rerū ē ditor e regione secundi aterra globi quā lucē uocam solē cui splendore celū infra q illustra rent oīa · numer q omiū exstare & animantiū · hinc g noctis dieq ortus exēo dē sēp & inerrabili motu rata fact alēq lucis atq umbrarū successione. Mensis ū ꝓuenit cū lustrato luna curriculo suo solē ē sequt · anni cū solē mīsis anfractib; renouat ecordia · Cētarū ū stellarū circuit neq; notant neq; dinumerant homines exceptis paucis · nec intellegunt discursū erroresq; earū tēporis eē gentiurā · inq sit ammiranda uarietas ꝓuen tuū · cēlestes tramites undiq; stellis uariantib; Est tam intellectu faci le qd ꝓfectus tēporis numerus · ꝓfectū annū cōpleat · Tē demū cūomiū octo circū actionū cursus ꝓactus ut adoriginē atq; ecordiū · circū actionis altīus reūtent · quā sēp idē atq; uniformis motus dīmetiet · Quā ob causā cētā qq; nata sunt astra quę ꝓcelū meantia conūsiones habent · ut quā simillimū eēt omē hoc ꝓfecto illi qd mīte ꝓspicitur animali · cuoq; exequatę natę tēporis sociata nata nanciscerē imagi nē · Incipit calcidius

Finit hic Pars I. Timæi, et desit Pars II. ejusd. viii. edit. Meursian. Lugd. Batav. 1617. in 4to. minori.

Tioevs platonis et aveteribvs difficilis habitvs ata; existimatvs est adintellegendū · n exinbecillitate sermonis obscuritate nata · Quod enī illouro, ꝓmtuus · S; qua legentes artificiosę rationis quę operā inexplicandis rerū questionib; usū n habebant · stili genere sic instru to · non ut alius sed ꝓpis questionū, pbationib; · id qd intractatū uenerat ostenderē · Illa demū certa ē pbatio · quę cōgruus ac cōmodatis q; rationib; questiones reuelat · ut si de motu stellarū oriat aliq cunctatio exea disciplina quę astronomia dicit de māno assertio · Si defidui uari eate & deco q exduisis uocib; sonisq; nascē cōcentu tractatus habeat · Musicę remedius cunctatio sopiat · & ꝓrsus teneat id instauratū qd apertissimis medicis usq; qq; obseruari solet · cū ꝓnata uulnerū auxi lia medicamīaq; adhibent unmedendo · In hoc porro libro cū statu agat unūsę rei · omūq; eox quę mundus cōplectitur causa & ratio pstet · necesse fuit multas & uarias existere questiones · De planis figu ris · de solidis corporib; · de incorporatione animę uuificantis sensi bilē mundū · De motu et & agitatione ꝓpetua · de stellarū cursibus

1. quia uidelicet quale motū pcedens ut circuli decimale poma sequens qq; optinabit

1. argumentationis sumptę excogitata arte

+ alienigenis

alienis + alienigenis

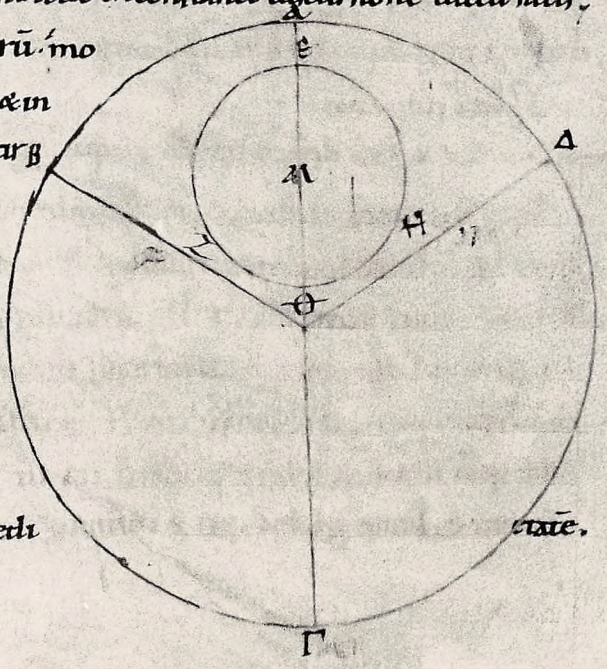
enim

1. graui & acuto

Qui esq. Ms Qui d. lat., fol. 9v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat. 9v

que ꝑuenit. exāplissimq; orbū ꝓgrationib; ꝑ pure alios platiers
alios sub sistere. alios regradare id ē ferri retrorsū imaginet.
Qd cū in circulis sol. lucifer q; & stilbontis. minime apparet.
ꝓpt breuitatē circuliq; angustiasq; tēporis. nūc qd conficiunt
cursus suos. Multoq; etiā magis inlunę motib; Quippe in hijs mā
tib; t statio. t regradatio nulla cernit. ꝙ nullis sol quę maiqs ambitus
competentu temporis ꝑlixitate ꝓ agrant. Aristoteles tamen contra opinionem
oīum neq; quiescente corpore ethero ferri stellas uelut solito ac libero
motu nec scdm uniuersę rei motu. t ē mouerī docet. q̄n potius oīs eas
ethi una & eadē naturali mundi circū actione. eidēq; & reliquę & epycy
clq; tollit opinionē. Preterea q; qd circulis. hoc est lineis picturatis & ca
rentib; corpore. uelut stellarū uera & soluda corpora non posse ducat. Qua
tenus enī corpus incorporeę rei uincula possit. ꝙ speras ee qsdā q̄nta
dā corporis natę. cgruentes. easdēq; ꝓ oīe celū ferri uario duūsq; mo
tu earū alias ee maximas. alias minimas. quasdā exacto moueri. qsdā
ad ima ee depssas. tāq; alias causas soludas. ee alias stellarū corpora con
tinentes. easdē q; oīs. inde ut cętas stellas mīme errantes infixas ee
celo. atq; exduūsis regionib; depsis q; & elatioribus locis. ad occidentem
meare. eāq; ee causā cur circulię effigies depingat. qa cūrs ad unū
locū exduūsis celi plagis. tanquā uestigia uariq; delinit tramitū. ut sina
ues ex omnib; maris regionib; ad unū eundēq; portū uarius tēporib; de
ferant. ac de stellarū quidē errantiū inconstanti discursione ducū sanis.
Sed ut qm̄ uidem q̄dā nob earū. mo
do stare in progressu. in regradari. & in
tdū ꝑ curre ceta signa zodiaci circ
culi. itdū remeare ac relinqui
q causa sit huic imaginis cōsidere
t. Sit g zodiacus circulus. A B.
Γ. Δ. cui punctū in medietate
o. epycyclus aut erratię cui liber
stellę. E. Z. H. cui ee punctū in
medietate sit littera. M. ꝑ quē medi
etate.

Gr. 116 Gid. Lat.; fol. 33b

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. Lat. 3 3R

Tardior enī & minor usu uidet sol cū uidet in geminis crū.
maximus ū & in cancrissimus. cū uidet in sagittario. nec in me
rito. Quippe. ē. ♄ ♃ ♂ epiz̄clo moto. p ♈. ♉ ♊ ♋ arculū sol ab ♎.
ad ♑ pgens contra quā fert epiz̄clus suus. morā faciens. tardius ad
♉. deferet. tardiusq; ♓. ♉. obibit ambitū. multoq; tardius zodiaci cur
culi. ♐ ♉ regionē obisse existimāt. ut rursū epiz̄clo sup dicto moto
ad ♉. ♊. ambitū. sol demū. ♐. ♑. ad ♊. pgens concurrere uidebit
mundi circūactionī & ad ortus ab ea ꝓpere & cacus obire. zodiaci
quadrantē. eodēq; epiz̄clo moto p ♈ ♌, ♎ ambitū. sol demū ab ♊
ad ♌ pgens. tanqm p̄ currens epiz̄cli sui motū p̄ capiare cursū
zodiacū uidet. Rursūq; eodē epiz̄clo moto p ♌ ♓. ambitū. sol
♐. ♌. ad ♉ pgens. cōtra quā fert epiz̄clus suus moras faciens tardius ad
♓ defert. tardiusq; ♓ obibit quadrantē. multoq; tardius ♐ ♐ zodiaci circu
li q̄drantē pagrasse. Sic & epiz̄clus anno uertente cōficiet cursū suū & sol
natālē ℔q; unsolus circuitu maximū uirtuallū ♐ ♉ adē. ide. ā ꝑa ad sūmū
limitē solstitialis epiz̄cli. minimū ū ad eundē infimū limitē. eodēm q̄ cēti
planetes cū inglobis cōstitutes ferant. ꝓdicū ferri nob obsup demon
strat causas uident. cardinalisq; et celeritatis. de intellectus
in omnib; erraticis rationē assequet. licet duūs tēporib; cēti.
nec ūsdē q̄b; sol cursus suos pagant. usq; adeo. ut q̄dē eorū ꝑpē
numā tarditatē. inūdū repedare uideant. Sol enī minorē
utpote annuūsariū circulū lustrans. minores euagationes t
cū: humiliat. t cū amediocritate ad diūsas celi plagas discedit. : exalbit. uel cum
incurrere nob uidet. eāq; omnē intēperiē. annuūsiens imu
no claudit. Ceteri planetes q̄ sīgillatī unus cuiq; ecc ꝑ
magnitudine circuloq; quos obeunt. ꝓlixitate tēporū. q̄b;
confecto cursu ad exordia reuertunt sic redit ad exordia.
uarias & multiformes motuū ēdiciones patī non inmerito
putant. Quippe un' biennio. alī duodecī annis. ēcus ꝑpe
tuguta. orbes suos obeant. Exq̄ sit ut usus nīr. motū stel
larū notans. sine intellectu & recordatione alterius stelle.
cōpendii exbreuitate circuli ꝓuenientis. aliarū ītē tardi
status.

Gotha. Fm 116 Gr. Lat., fol. 32v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat 32 v

obstare sideriḃ; omā q; tārata quā errantia. cū inter nrm̄ aliqđ exsi
deriḃ; addirectā lineā se obiecerit. obūbrare. Sol autē cū luna non nūquā
obstat aliās stellās supriores duūsā ratione cōdit. t cū, pximus factus. lucis sup
claritudine cēcōs lucēs regit. t cū obiectu suo usu nrō resultat. stilbon
ů & lucifer supriores ausu nrō stellās interposita remouent. & plerūq; sibi
inuicē obsistunt, ppt̄ m̄suras non eqs. obliq̄tiones q; orbū. & positionū duū
strarū. supriores inuicē humiliores q; facta. Mera enī ꝑhensio. duplicit ē in ipsis.
,ppē inseparabilē, ppe occursū comitatūq; Solus qq mercurius minimo cōpo
re exiguoq; igne soli magis, ꝑxim' adherensq; eidē inflāmatione obūbra
tur. Mars duos sup se plāetas plerūq; ēdit. Venon qq sūm' ab obsistente sibi
occultatur foetonte. & oms planetes imminentes sibi addirectā lineā ratas
stellas obūbrant. Luna g tē diametro a sole distans. & incurrens ūbrā terre ob
scurat. Nec tn omnib; m̄sib; sic ne omī quidē contu. h ē omī noua luna. sol. obscuratio
inter uenit. Atq; omī plena pfectaq; lune labor fit atq; obscuratio. Ꝑterea
qđ circuli ex nimia obliq̄tate a se inuicē differant. Ꝑppe sol sub ipsā libra
mediocratis. signifer omis. modico ducatur ferri deflexior. addimiū fere
momētū declinans. t inaustrū. t inaq̄lonē. Ac ů luna ut asseuerat hipparchus.
decē utriq; momētis deuia reppertur.
lgā sū utrosq; orbes epip̄pedos idē plano. &
sine ulla soliditate. tā sol q̄n lune. cōsideron
animo. positos adūsū se directa positione.
ut una p̄ medios orbes ducta linea spūalis duo
planis orbiḃ; insignit. terit diametros ab ex
eidē linea. & ex sūma pars scandens, ꝑximū
circulū. catabibazon. Quare si cētrs sol' & luna
fiet directis & uelut adppendiculi. destinatio
ut pote proximis sibi factis ex concursu corpo
riḃ obiacet se ante usū nrm̄ & obstabit angus
tū uidendi obsidens uamtē lun. luceq; solis
anob arcte. minor luce multo maiore ob ce
cans ob directū. ꝑptereaq; angustū oculo nrō
uamtē. Siu n adp̄pendiculū coetus ex factus

h appellat. lmaů se
cans q̄que sustū ūsū
maiorē orbē ana
bibazon.

Gülf. 116 Gud. lat., fol. 34ª

29

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat. 34 r

Pya diuine pietatis rectitudo qui bus aq commodans indeclinabiliter & uenustabat totiusq; eius positur ingressus pri

mi excessio in gubernatione mundi sensibilis. qd de eo omnis salomon cu duc dispositionis omia fuisse.

dentis celi undiq; ineffabilis pulchritudinis ornamentis. thronus eius & conuersatio

aeternitatem. motusq; eius circulis conuenienter. Et quoniam natura communis est.

alterum circum se pquę eandem orbitam sep obeuntem. eademq; sep deliberatione ac dispositione

rationabiliter. Alterum uero talem qui semp ille pcedere gestiens. eiusdemq; atq; immutabilis rationis

coercione intra obiectum eius rotabundo reuerens. Quoniam illis erraticis. & contrarius sibi inuicem

phibitus motus ut unusquisq; circulus esse inoperatio beatissimoq; agitationis statu. Cui ex causa factus

fuma diuinitate pditi omis illi ignes sideri qui nullos errores exorbitationesq; pascunt. pptuoq;

in semetipsos conuertunt eterno circuitu. At uero alii uagi palantesq; ignes. erroris causa

habent ea cuius insuperioribus habita commemoratio est. Terra uero maris atq; aeris. omnium

terrenarum animantium. constructa limitibus pomia nudens. & cuncta continens. polum diei

noctisq; custode locauit. Antiquissima & eximię dignitatis dea. ex eoq; numero qui intra

mundi ambitum continentur deoq;. Stellarum uero chorgas ecliptici aplicationes adalteram.

uariosq; giros quos eduxit admirabili uenustate iuxta ambitus circuloq; reditusq; ea fabricatus.

ad eas sedes ex quibus pgressus est. accessus ea & recessus. cuiusq; comigue sibi inuicem fiunt ecliptices

ex contrugione sua conditiones accipiunt. quoq; & huiusmodi nanciscantur qualitate ex

uaria designatione. Cuiusq; quod aliquando uirtualio temporis fieri solet certe

sol. & stellę merse aclarentes operiuntur. quę significant. & mox aut aliquan

do post futura portendant. & cum insolitas horis curriculisq; tem

porum rursus emergunt. ut apparent. quos denuntient

motus his q rationem mor earum intellegere possunt. cum

ctaq; huiusmodi. ratione atq; orationibus persequi nihil agentis a frustra la

borantis est. maxime cum motus earum descriptio q; sit usu atq; oculis disputantis

remota Qua ppter ea quę desideribus uisibilibusq; diuinis potestatibus dicta sunt satis

superq; dicta fine habeant suo. At uero inuisibilium diuinarum potestatum quę demo

nes nuncupantur prestare ratione mirum est opus qua ferre ualeat hominis inge

nium. Igit impendiu excredulitate sumitur. Credamus ergo his qui apud seruidum

prius cum ipsi cognatione propinquitate q; diuini generis preferrent. De natura deq;

maiorum atq; aliq; de q gentium singulorum cetera etna monumenta in libris

suis posterum reliquerunt. Certe illorum deorum filius aut nepotibus non credi satis in

religiosum. quamuis incongruis. sed necessariis probationibus ducant. tamen quia de

domesticis rebus pnuncient credendum est merito putem. Strigis nra quoq;

Nr ante & retro. sursum. & deorsum. & in inferiora motus phibuit. inde extra & circulare motum rapuit stellarum. dein

r. temporum dinumeratione.

Gudelf. 116 Gud. lat. 1 fol. 42r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat. 42 r

1. quescet

Manet enī uesta in duuno domiculio sola. Custodem ů ropificē dici
noctis ppīca dicat ēe. qa peandē idē trā uectus sol partes cī subiectas
sibi m& inlustrans diē facit. Cū ů obiecerit se exaliq̄ parte sol antfractib;
terra. ipsā obubrat. hinc exumbris crassa noctis caligo succedit; simul qa
immobil terra ē. significant cā custode nobis & dici cognominauit. Neq;
enī pcunte die nox nascit. t noctis amissione die sortit. S. utraq; salua. succedit
alta; qa ů hoc fit pcī. indefesse. ipsa manente sēp in sede sua. spectatur
ē opinor cor. q̄ uel utante cīspectum suum gerunt. mutuoq; custos s. ē. t dr
antiquissimā ů dox. dici opinor. t qa locus ē animalium capax, regio-
porro & loc pcogitet. his q̄ in loco sunt. necesse est. t qa puncti ratio
nem optinet; Hē porro antiquius ēe omni magnitudine aiaq;
omīb quantitatib; naturali q̄ dā mīus conceptione pnoscitur.
uelut ait esiodus. Prima hec caligo. deinc p̄terra creata est. spi
rantiq̄ sedes furmissima. pectore uasto. Post enī chaos q̄m greci
hilen. nos siluam uocamus. substitisse terrā docet. in medieta
te mundani ambit. ut fundamenta. fixa. & inmobilem. Nobis aut
nata tributū est. id qd stat his q̄ mouentur mente precipere,
omnis quippe motus post stationē sumat exordiū.

STELLARVM uero errantiū opa q̄ propter modulatam et
consonā celebrantur agitationē quā idē appellat choream.
in progressib; et anfractib; earūdem stellarū pspicua uidentur.
ut cū apparent numio quodā incitato cursu promoue lon
gius. t cū diu stre in uno aiaq; eode loco. & ite cū retrorsum
ferri putantur. tū incessib; quoq; & effulsionib; & absconsionu
b; tū eor. t occasus. conuersionib; quoq; & equi noctis. om
nib; q̄ transfiguracionib; hoc amplius in defectionib; & repara
tis inlustrationib; deq; ceteris huīmodi. siqs debita opera du
ximus. hunc frustra dicat terre sup uacuū laborē. Propterea q;
excusat. rac tractatū istū ad astronomiā potius quā physiologiā.
tranere. Parabolas enī q̄sdā appellat. q̄ comitat sē siderū. ut
uxta solē in duudui sēp mercurius & lucifer. recyp cos circuit
q̄s astrologi re gressiones uocant, pgress ite ad precedentia per

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116 Gud. lat. 50 r

sentiendi legē · lex amandi · Amor porro cōseruationu corporis plurimū cōfert ·
ideoq; ē auctor successionū · Idē aut unus q̄q; reperit · q̄riens sine ratione · ac
sine m̄ cōmouem̄ · agresti q̄da ardore mentis · A dulcū quē instruit anim̄ cau
tionis salubritate · Que minima facta transit ad formidinis uicū · hinc cū animi
ugor · q̄ factus immoderatior p̄gressē adiracundiæ limitē · & ire caucio · sic
animę data obtutela corporis immoderate crescentia p̄bant animū pori q̄m
ęreas unq; pedisseq;s regunt ·
earū p̄bationes duplo affectu · p̄nata sua p̄mouentes · Pedisseq uas
q̄de cupiditatu doloriq cognatas & consentaneas passiones · emulationē dic ·
inuidiā · obtrectationē · & cętera huiūmodi · Voluptatu ū in alienis malis
gaudiū · iactantiā · glę uanitatē · metu porro · fugā · formidinē · ira
cundię nihil omnino seuicię · feritate · calores · queq; his se p̄ma
Duplo q; unq; affectu p̄nata p̄mouentes · ea uidelicet q̄ se his ipsis
cętera uirtutu ornamenta q̄ uirtutib; fiunt · Que q̄de uicia si frenarent
unq; iusta his lenęq; uita fore · apte & ita ut dubitare nequam siu uiros
ee animas docet indelectu atq; optione · Hoc omnū p̄mia & ciā cęli
tum · uectrab; uiciorū animas · reditū ad celeste sedē · ppetuaq; im
munitatē · Que ū libidine se cōmaculauerint · in munere utę sedę aspio
re cęnaq; moris · & instituto uita futa · Siq̄de ecuirili seuu transeant
in femine formā · n q̄ ipsa anima seuu mutet sed q̄ deterioris seuus
corp accipiat · Que uita meliore cōperamēq; delegerit · ad meliorē
fortuna reuocabit · Porro si detior facta erit detiusq; uiuet · ppt im
mia corporis amplexione · utę destinabit infeliciori · q̄ aduscq; adsere
natę puenit immanitatē · Empedocles tam pitagoras secuit · aut eas n
nata m̄ agreste & fera sortiri · s; cia formas uarias · cui ita dic · Iam q; ego ū
dudū uixi puer & solida arbos · Ales · ecundis animalibū lacta uir
go · Non uita sec̄ siluestrē cōsionē · s; indiuisarū animantiū · ut ipse ali
us testat · usib; · q̄b; abstinere oportere censet animalib; Mutatos sobrie
mactat · pat impius artus · Discipulū libam̄ seua p̄ce · ita mse hos
tia · lętifica funestat · dapemsa · Nec ire · Ne pecudes cedes matreq; pa
teq; Nec sentit caros mandens sub dentib; artus · lre alio loco · Cui p̄mit

Gudf. 116 Gud. lat., fol. 64v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116. Gud. lat 64v

nris inuitamne ad ceteru animę nocturne solitudinis opportunitate Sed cū plerąq;
ñ irreligiosa m̄ uerū ꝯa impia sōnioꝝ quę imaginari sūma excmáq; intelli
gentiā suę mtę seu prudentiā fas nsit putare falsā cē hanc opinionē ho
minē liquet; sed plato magna diligentia sumaq; cura discursis pentus
latibulis questiones undit atq; assecutus ē n una sōnioꝝ cē genitura; uel
gigni gignit quippe t exercitiss cognationū & academs aliqn rei stimu
lo ut innonopolicie libro docens oratione tali Inimicis minimeq; necessa
rie cupiditates que adūsant legib; uident in omnū quidē hominū p
misce libefactare mtes; Quędā tam earū tā castigatione legū quā sobrius
tus & melioribus; recte uoluptatib; t ex omno excolescere t inpaucas ad
modū ad exitss adtenuare reliquias ociose latere; Porro alię usq; ad p
capte aiiā cfirmari quę sc ecrum immunis pgere quotiens ratione
sopita quę ē rector mansuetissim Cęta pars animę agrestior immani
qda ebrietate luxurians pulsa quiete pgit ad incertas libidines tē qp
pe nihil ē qd n audeat uelit soluta & libera honestatis uerecundie q; p
ceptis; nāq; marinos ut putant cplectus cubitq; n expauescit nec queq; du
bitat lacessere t hominē t deos nec abulla secundet cede aut flagitio tepera
re; Cum cuerit in salubri statu posita castep cubitū ibi rationabili qdē
mus industria uigilus impatus eaq pasta sapiena uirtutis indagine atq cuā
libidine moderate mansuefacta ut necq demopia gripossit nec expletione nimia
grauet ultraq modū merens t gestiens tumultuet impediatq prudentiā
s pura ratione opus ppū efficere inratocinando atq indagine ueri
tatis instituat nubilop minus iracundia delenitari minume seuentie dor
mitat tē certe rationabilis animę pars nullis obstrepentib libidinis aut
iracundię uitiis puenit ad indagine ueri quę ē sincera prudentia nec ulla
existe species nefaria sōnioꝝ Quippe inhis pfecte docuit qd pfunctorie
posuit in meo; At ū sōnioꝝ quę diuina prudentia t celestiū potestatiū
amore iuncta homines oborunt causā ratione q exposuit meo libro
q philosophus inscribit; At ꝯ diuinas potestates cōsulere nob qtes p
quietē eaq grata sē adeo intimant ueris minis fallacib; usis Earūq
mirā qndā ē dic memorię tenacitatē dignitatiq & diuinitati cgru
an sapientiā; Quib; cū cogitationes hominū pspicue sint cōsequit uno

Guelf. 116 Gud. Lat., fol. 77v

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
116 Gud. Lat. 77v